Grote Atlas van de Verenigde Oost-Indische Compagnie
Comprehensive Atlas of the Dutch United East India Company

.....II Oost-Azië: kaarten, plattegronden en topografische tekeningen, 1590-1860 / II East Asia: maps, plans and topographical drawings, 1590-1860

.....Japan

272 . . . [Caspar Schmalkalden, 1650-1675] :
Die Insel Kisma in Japon, wie sie aus der Stadt Nangasacqui / zu sehen.
Het Eiland Deshima, zoals het vanuit de Stad Nagasaki is / te zien.
The Island of Deshima, as it can be seen / from the City of Nagasaki.

273 . . . [Kawahara Keiga, ca. / c. 1810] :
[Deshima].

273 . . . [Anoniem / Anonymous, 1820-1825] :
[Deshima].

274. . . . [Philipp Franz von Siebold], 1828 :
Nederlandsche Factorij / Dezima. / 1828. / Niederländische Factorei Dezima.
Dutch Trading Post / Deshima. / 1828.

275. . . . [Anoniem / Anonymous, 1842-1845] :
[Plattegrond van het hoofdgebouw op Deshima].
[Plan of the main building at Deshima].

275. . . . [Anoniem / Anonymous], 1851 :
Zeegezigt op Decima / Behoorende tot het Rijk van Japan / Herinnering Jaar 1851.
View of Deshima from the Sea / Belonging to the Empire of Japan / Souvenir of the Year 1851.

276 . . . [Anoniem / Anonymous, 1860-1870] :
[Diorama van Deshima en Nagasaki].
[Diorama of Deshima and Nagasaki].

277 . . . [Johan Maurits graaf van Lynden, 1855] :
Desima.
Deshima.

277 . . . [Johan Maurits graaf van Lynden, 1855] :
[De maanverlichte hoofdstraat van Deshima tijdens het Lantarenfeest naar het oosten gezien vanaf de uitkijk].
[The moonlit main street of Deshima seen towards the east from the lookout platform at the time of the Lantern Festival].

278 . . . [Johan Maurits graaf van Lynden, 1855] :
Nagasaki au dessus de Desima. Vue prise de la Factorie.
Nagasaki boven Deshima. Aanzicht getekend vanaf de Factorij.
Nagasaki above Deshima. View taken from the Trading Post.

278 . . . [Johan Maurits graaf van Lynden, 1855] :
La ville et la baije de Nagasaki depuis le sommet du Kompira Lamma.
De stad en baai van Nagasaki [gezien] vanaf de top van de berg Inasa.
The city and bay of Nagasaki [as seen] from the summit of Mount Inasa.

279 . . . [Johan Maurits graaf van Lynden, 1855] :
[De Nederlandse factorij op het eiland Deshima gezien vanuit de baai].
[The Dutch trading post on Deshima Island as seen from the bay].

280 . . . [Johan Maurits graaf van Lynden, 1855] :
(Statie Jonk), Jonque du Seigneur de Tsikusen Prince Japonnais.
(Staatsiejonk), Jonk van de Heer van Chikuzen[, een] Japanse Prins.
(Ceremonial Junk), Junk of the Lord of Chikuzen[, a] Japanese Prince.

281. . . . [Johan Maurits graaf van Lynden, 1855] :
La fête des Morts nommée la fête des Lampes à Nagasaki.
Het Dodenfeest in Nagasaki het Lantarenfeest genoemd.
The festival of the Dead called the Lantern Festival in Nagasaki.

281. . . . [Johan Maurits graaf van Lynden, 1855] :
Nagasaki.

282 . . . [Johan Maurits graaf van Lynden, 1855] :
Vue de la maison du Bourguemaitre de Mogi sur les bords du golfe de Sima-Bara (Japon).
Aanzicht van het huis van de Burgemeester van Mogi aan de oever van de baai van Shimabara (Japan).
View of the residence of the Mayor of Mogi on the shore of Shimabara Bay (Japan).

282 . . . [Johan Maurits graaf van Lynden, 1855] :
[De Goshinji-tempel bij de Nederlandse en Chinese begraafplaatsen in Inasa].
[The Goshinji Temple next to the Dutch and Chinese cemeteries at Inasa].

Deel 2.8 / Part 2.8

283. . . . [Johannes Vingboons, ca. / c. 1665] :
De Water Reijse van Nangesacqui / tot de Stadt Osacca, In Japan.
The Journey by Sea from Nagasaki / to the City of Osaka, In Japan.

283. . . . [Johannes Vingboons, ca. / c. 1665] :
Een Landt Reijse van de Stadt Osacca, Tot de Stadt Jedo, in t' Rijcke van Japan.
A Journey by Land from the City of Osaka, To the City of Edo, in the Empire of Japan.

284 . . . [Johannes Vingboons, 1665-1670] :
De Water Reijse van Nagasacqui / Tot Osacca.
The Journey by Sea from Nagasaki / to Osaka.

284 . . . [Johannes Vingboons, 1665-1670] :
De zuydt cust van Japon, en de landt-reyse van Osacca / tot Jedo.
The south coast of Honshu, and the journey by land from Osaka / to Edo.

285. . . . [Engelbert Kaempfer, 1691-1692] :
[Kaart van Honshu met de indeling in provincies].
[Map of Honshu showing provincial divisions].

285. . . . [Engelbert Kaempfer, 1691-1693] :
[Route van de hofreis naar Edo, Nagasaki- Shimonoseki].
[Itinerary of the court journey to Edo, Nagasaki-Shimonoseki].

286-287 [Engelbert Kaempfer, 1691-1693] :
[Route van de hofreis naar Edo, Kokura-Osaka].
[Itinerary of the court journey to Edo, Kokura-Osaka].

288. . . . [Engelbert Kaempfer, 1691-1693] :
[Route van de hofreis naar Edo, deel van de noordkust van de Japanse Binnenzee tussen Ube en Iwakuni].
[Itinerary of the court journey to Edo, part of the north coast of the Japanese Inland Sea between Ube and Iwakuni].

288. . . . [Engelbert Kaempfer, 1691-1693] :
[Route van de hofreis naar Edo, deel van de noordkust van de Japanse Binnenzee tussen Kobe en Osaka].
[Itinerary of the court journey to Edo, part of the north coast of the Japanese Inland Sea between Kobe and Osaka].

289 . . . [Engelbert Kaempfer, 1691-1693] :
[Route van de hofreis naar Edo, Osaka-Miyako].
[Itinerary of the court journey to Edo, Osaka-Miyako].

289 . . . [Engelbert Kaempfer, 1691-1693] :
[Route van de hofreis naar Edo, Miyako-Chiryu].
[Itinerary of the court journey to Edo, Miyako-Chiryu].

290-291 [Engelbert Kaempfer, 1691-1693] :
[Route van de hofreis naar Edo, Miyako-Edo].
[Itinerary of the court journey to Edo, Miyako-Edo].

292 . . . [Engelbert Kaempfer, 1691-1693] :
Cocura.
Kokura.

292 . . . [Engelbert Kaempfer, 1691-1693] :
Die Stadt Muru.
De Stad Muro.
The Town of Muro.
Das Schloß Muru.
Het Kasteel van Muro.
The Castle of Muro.
[Schets van een berg met een tempel aan de kust].
[Sketch of a mountain and a temple on the coast].

292 . . . [Engelbert Kaempfer, 1691-1693] :
Tsuwah 150 Domus.
Tsuwaji 150 Huizen.
Tsuwaji 150 Houses.

293 . . . [Engelbert Kaempfer, 1691-1693] :
Zimotzoi s[ive] Zimotzi.
Shimotsui anders gezegd Shimotsi.
Shimotsui otherwise known as Shimotsi.

293 . . . [Engelbert Kaempfer, 1691-1693] :
[Schetsplan en aanzichten van het kasteel, een tempel en de stadsmuren van Kuwana].
[Sketch plan and views of the castle, a temple and the town walls at Kuwana].

293 . . . [Engelbert Kaempfer, 1691-1693] :
Mijah / Quano.
Miya / Kuwana.

nationaal archief
Universiteit Utrecht
KNAG
Atlas Maior

294 . . . [Engelbert Kaempfer, 1691-1693] :
Morizu [en] Kammino Seki.
Murotsu [and] Kaminoseki.

294 . . . [Engelbert Kaempfer, 1691-1693] :
Bingo-no-Tomu.
Tomo in het Land Bingo.
Tomo in the Province of Bingo.

295. . . . [Philipp Franz von Siebold, 1851] :
Straat / vander Capellen.
Straits of / Shimonoseki.

296 . . . [Philipp Franz von Siebold, 1851] :
Tab II. / Sikok Insulam / et / Insulae Nippon / Partem Mediam Repraesentans.
Kaart II. / Het Eiland Shikoku / en / het Centrale Gedeelte / van het Eiland Honshu.
Chart II. / The Island of Shikoku / and / the Central Part / of the Island of Honshu.

297 . . . [Philipp Franz von Siebold, 1851] :
Tab III. / Insulae Nippon / Partem Orientalem Repraesentans.
Kaart III. / Het Centrale Gedeelte / van het Eiland Honshu.
Chart III. / The Eastern Part / of the Island of Honshu.

298 . . . [Philipp Franz von Siebold, 1851] :
Tab IV. / Insulae Nippon / Partem Septentrionalem Repraesentans.
Kaart IV. / Het Noordelijke Gedeelte / van het Eiland Honshu.
Chart IV. / The Northern Part / of the Island of Honshu.

299 . . . [Philipp Franz von Siebold, 1851] :
Zeemans-gids voor de vaarwaters en koersen van nagasaki naar Ohosaka / volgens eene oorspronkelijke Japansche Zeekaart.
Sailors' guide to the fairways and courses from Nagasaki to Osaka / according to an original Japanese Sea-Chart.

300 . . . [Johannes Vingboons, 1665-1670] :
Waere afteijckeninge vant machtich keijserlijck Casteel Osacca gelegen int groot rijck Iapan besuyden de Stadt van Osacca Inde Provincie Qioo.
True depiction of the mighty imperial Castle of Osaka situated in the great empire of Japan to the south of the City of Osaka In the Province of Settsu.

301. . . . [Johannes Vingboons, ca. / c. 1665] :
Casteel Osacca.
The Castle of Osaka.

301. . . . [Johannes Vingboons, ca. / c. 1665] :
Waere afteijckeninge vant machtich keijserlijck Casteel Osacca geleegen int groot rijck Iapan besuijden de Stadt van Osacca Inde Provincie Qioo.
True depiction of the mighty imperial Castle of Osaka situated in the great empire of Japan to the south of the City of Osaka In the Province of Settsu.

302. . . . [Engelbert Kaempfer, 1691-1693] :
[Schets van het kasteel van Osaka].
[Sketch of Osaka Castle].

302. . . . [Engelbert Kaempfer], 1691 :
[Sketch van het kasteel van Osaka].
[Sketch of Osaka Castle].

303. . . . [Engelbert Kaempfer, 1691-1693] :
[Ako].
Akassi.
Akashi.
Das schloß beij Osacca.
Het kasteel bij Osaka.
The castle at Osaka.

303. . . . [Engelbert Kaempfer, 1691-1693] :
[Schetsen van gebouwen in Osaka].
[Sketches of buildings at Osaka].

303. . . . [Engelbert Kaempfer, 1691-1693] :
[Schetsen van tempels in Miyako].
[Sketches of temples at Kyoto].

304. . . . [Johannes Rach, leerling of navolger / pupil or follower, 1770-1780] :
Het Gezigt van de Tempel Murotai Daimoosin int / Keijserrijk Iapan, 4: Uren van Miaco.
View of the Mimuroto-ji Temple in the / Empire of Japan, 4: Hours from Miyako [Kyoto].

304. . . . [Johannes Rach, leerling of navolger / pupil or follower, 1770-1780] :
Het Gezigt van het Dorp Finoka in t Keijserreijk Iapan, / 1: Ur van Miaco.
View of the Village of Oiwake in the Empire of Japan, / 1: Hour from Miyako [Kyoto].

305. . . . [Anoniem / Anonymous, ca. / c. 1660] :
Des Koonings Stadt Gedo op 4: #[…] A:o 1657 naer de Brand, […].
The King's City of Edo on 4: #[…] A:O 1657 after the Fire, […].

306. . . . [Engelbert Kaempfer, 1691-1693] :
[Schetsplattegrond van het kasteel van Edo].
[Sketch plan of Edo Castle].

306. . . . [Engelbert Kaempfer, 1691-1693] :
Entree zu dem kaiser schlosse.
Toegang tot het kasteel van de keizer.
Entry to the emperor's castle.

307. . . . [Engelbert Kaempfer, 1691-1693] :
[Schets van de residentie van de shogun in het het kasteel van Edo].
[Sketch of the shogun's residence in Edo Castle].

307. . . . [Engelbert Kaempfer, 1691-1693] :
Porta opposita Excubiis Fjak nin ban.
De poort tegenover de Hyakunin-ban.
The gate opposite Hyankunin-ban.

308. . . . [Engelbert Kaempfer, 1691-1693] :
[Schets van de voorhal bij de residentie van de shogun in het het kasteel van Edo].
[Sketch of the entrance hall to the shogun's residence in Edo Castle].

308. . . . [Engelbert Kaempfer, 1691-1693] :
Sensjo Siki ie 1000 matten Saal.
Senjokaku this is the 1000 Tatami Hall.

309. . . . [Engelbert Kaempfer, 1691-1693] :
[Hendrick van Buijtenhem en zijn gezelschap worden op 29 maart 1691 in audiëntie ontvangen door shogun Tsunayoshi].
[Hendrick van Buijten and his party received in audience by Shogun Tsunayoshi on the 29th of March 1691].

309. . . . [Engelbert Kaempfer, 1691-1693] :
Gemeine Fronte der landeshl. Wohnung in Jed.
Gebruikelijke voorzijde van een daimyo-woning in Edo.
Common front of a daimyo residence in Edo.

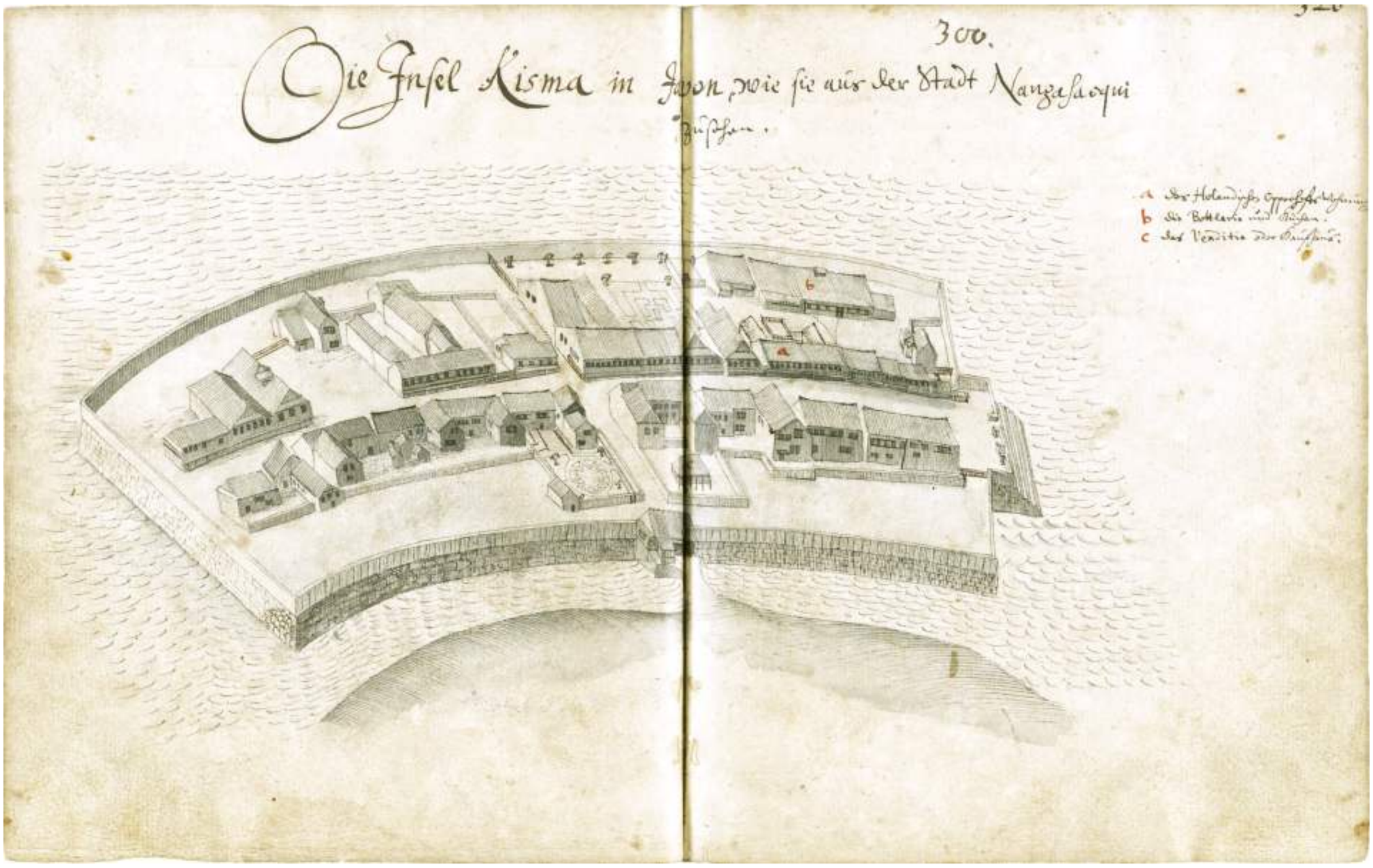
300.
Die Insel Kisma in Japon, wie sie aus der Stadt Nangasacqui zu sehen.
a Des Holandisches Opperhofts Wohnung.
b Die Bottleria und Küchen.
c Das Venditia oder Kaufhaus.

blad / sheet 272:

Forschungsbibliothek Gotha, Chart B. 533 fols. 299V-300R.

[Caspar Schmalkalden, 1650-1675] :

Die Insel Kisma in Japon, wie sie aus der Stadt Nangasacqui / zu sehen.

Het Eiland Deshima, zoals het vanuit de Stad Nagasaki is / te zien.

The Island of Deshima, as it can be seen / from the City of Nagasaki.

Tekening met pen en penseel in vogelvluchtperspectief op papier, gekleurd, 19,5 x 30 cm.
Pen and brush drawing in bird's-eye perspective on paper, coloured, 19.5 x 30 cm.

Oriëntatie: het noorden is onder.
Orientation: north is below.

Verklaringen: [rechtsboven] een legenda bij de letters a t/m c :
Explanations: [upper right] a key to the letters a to c :

a. Des Holandisches Opperhofts Wohnung.
b. Die Bottleria und Küchen.
c. Das Venditia oder Kaufhaus.

Deshima (Dejima). Nog een ander veel voorkomend onderwerp in de nagelaten manuscriptafbeeldingen met betrekking tot de compagniestijd in Japan, zowel bij Japanse als westerse tekenaars, zijn de plattegronden en aanzichten in vogelvluchtperspectief van het factorij-eilandje Deshima. Enkele representatieve voorbeelden zijn in deze atlas in chronologische volgorde gereproduceerd op de bladen 272-275. Het aanzicht uit het reisverslag van Caspar Schmalkalden op blad 272 is vermoedelijk de oudste nog bestaande handschrifttekening van Deshima, waarvan echter ook in dit geval weer niet met zekerheid vast te stellen is of hij deze tijdens zijn verblijf in 1650 heeft vervaardigd, of er toen althans de schetsen voor heeft gemaakt. De afbeelding komt vergaand overeen met die in de bekende boekuitgave over Japan van de theoloog en geschiedschrijver Arnoldus Montanus, *Gedenkwaerdige Gesantschappen der Oost-Indische Maetschappy in't Vereenigde Nederland, aen de Kaisaren van Japan*, die in 1669 in eerste editie verscheen. Aangezien Caspar Schmalkalden vermoedelijk pas omstreeks 1675 in Gotha overleed, is het in beginsel niet onmogelijk dat hij zijn versie aan dit gedrukte voorbeeld heeft ontleend en vervolgens pas in een laat stadium aan zijn manuscript heeft toegevoegd. De twee Japanse aquareltekeningen op blad 273 dateren beide uit de eerste decennia na de grote brand op Deshima in 1798, die vrijwel alle gebouwen op het eilandje in de as legde. Afgaande op de intussen gerealiseerde bebouwing moet de bovenste afbeelding, weer van Kawahara Keiga, gemaakt zijn in de jaren omstreeks 1810. De anonieme tekening onder is van wat latere datum, omstreeks 1820-1825, toen na het herstel van het Nederlandse gezag in Oost-Indië de directe handel met Deshima was hervat en voor het eerst sinds 1803 enkele nieuwe gebouwen konden worden opgetrokken. Zie ook Von Siebolds plattegrond van 1828 op blad 274, waarvan de legenda een verklaring geeft van de afzonderlijke objecten op het eilandje.

Deshima (Dejima). Yet another frequently occurring subject in the surviving manuscript depictions from the Company era in Japan, with both Japanese and Western artists, is the ground-plans and views in bird's-eye perspective of the little factory island of Deshima. Some representative examples are reproduced in this atlas in chronological order on sheets 272-275. The view from the travel account by Caspar Schmalkalden on sheet 272 is probably the oldest existing manuscript drawing of Deshima, although once more we cannot decide for certain whether he produced this during his stay in 1650 or at least made the sketches for it there. The picture agrees to a large extent with the one in the well known book published on Japan by the theologian and historiographer Arnoldus Montanus, with the title *Gedenkwaerdige Gesantschappen der Oost-Indische Maetschappy in't Vereenigde Nederland, aen de Kaisaran van Japan* (Memorable Embassies of the East India Company of the United Netherlands, to the Emperors of Japan), which appeared in a first edition in 1669. Seeing that Caspar Schmalkalden only died in Gotha in about 1675, in theory it is not impossible that he based his version on this printed model, and then only added it to his manuscript at a late stage. The two Japanese water-colours on sheet 273 both date from the first decades after the big fire on Deshima in 1798, which reduced practically all the buildings on the island to ash. Judging from the building that had meanwhile been completed, the upper depiction, again by Kawahara Keiga, must have been made in the years around 1810. The anonymous drawing below is of a somewhat later date, around 1820-1825, when following the restoration of Dutch rule in the East Indies direct trade with Deshima was resumed, and for the first time since 1803 it was possible to build several new structures. See also Von Siebold's plan from 1828 on sheet 274, the legend of which gives an explanation of the separate objects on the island.

blad 273 boven / sheet 273 above:

Maritiem Museum Rotterdam, P2132.

[Kawahara Keiga, ca. / c. 1810] :

[Deshima.]

Aquareltekening in vogelvluchtperspectief op zijde, gekleurd, 45 x 60,5 cm.
Water-colour drawing in bird's-eye perspective on silk, coloured, 45 x 60.5 cm.

Oriëntatie: het noorden is onder.
Orientation: north is below.

blad 273 onder / sheet 273 below:

Maritiem Museum Rotterdam, WAE561.

[Anoniem, Japans, 1820-1825] :
[Anonymous, Japanese, 1820-1825] :

[Deshima].

Aquareltekening in vogelvluchtperspectief op papier, gekleurd, 42 x 54,5 cm.
Water-colour drawing in bird's-eye perspective on paper, coloured, 42 x 54.5 cm.

Oriëntatie: het noorden is onder.
Orientation: north is below.

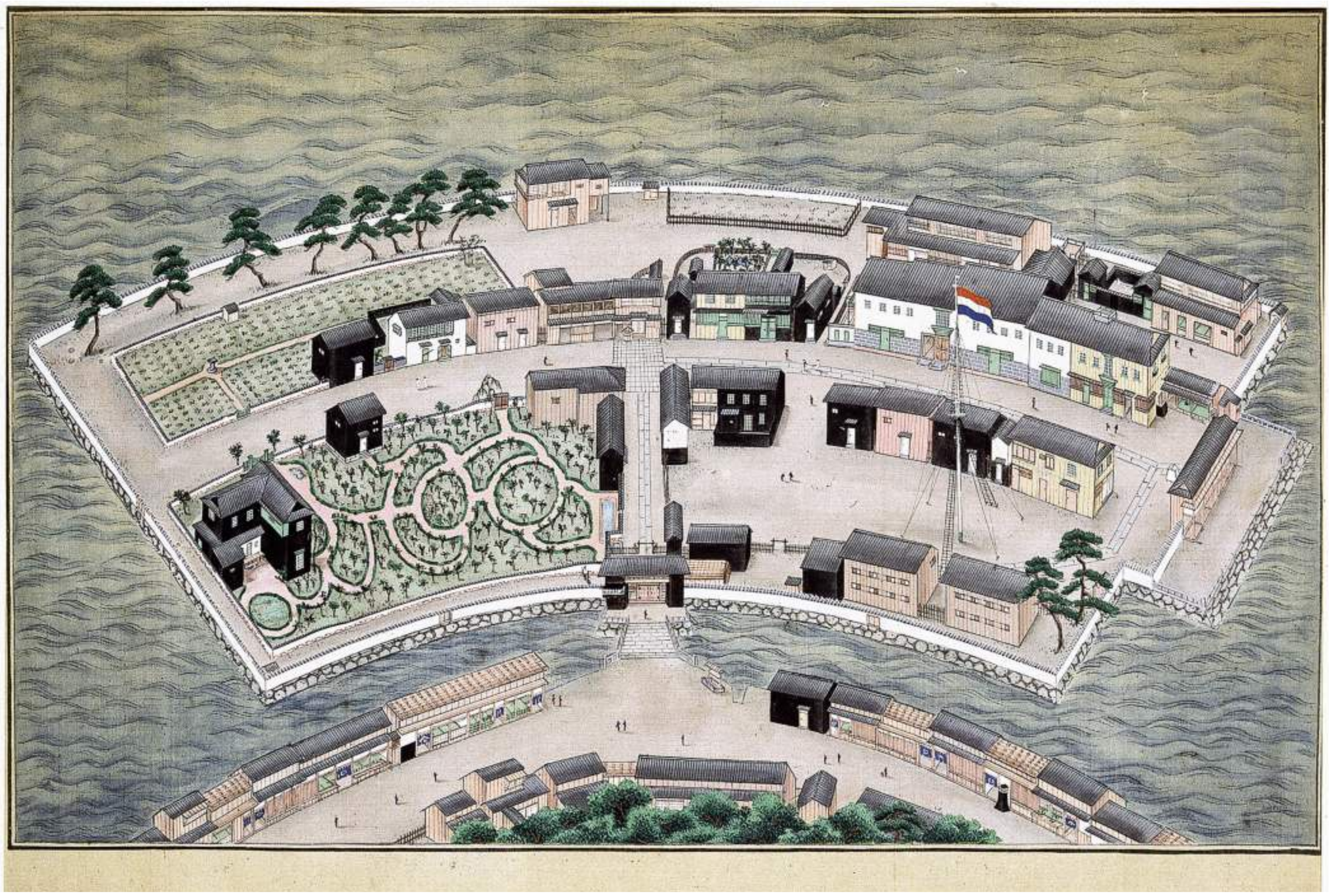

blad / sheet 274:

Nationaal Archief, 4.MIKO 352.

[Philipp Franz von Siebold], 1828 :

Nederlandsche Factorij / Dezima. / 1828. / Niederländische Factorei Dezima.

Dutch Trading Post / Deshima. / 1828.

Schaalstok van 10 Rynl. R. = [ca. 1 : 1.570].
Scale-bar of *10 Rynl. R.* = [approximately 1 : 1,570].

1 kaart : steendruk op papier, 37 x 28 cm.
1 map : lithography on paper, 37 x 28 cm.

Oriëntatie: het noorden is rechtsonder.
Orientation: north is lower right.

Verklaringen: [midden onder] een legenda bij de letters a t/m o, Nederlands en Duits :
Explanations: [below centre] a key to the letters a to o, in Dutch and German :

a. Waterpoort en Wachthuis.
b. Landpoort en Wachthuis.
c. Vlaggestok.
d. Woonhuis en bygebouwen van het Opperhoofd van den Nederlandschen handel te Japan.
e. Woonhuizen der Nederlandsche ambtenaren.
f. Woonhuizen voor de Gezagvoerders der Nederl. schepen.
g. Woonhuizen van Japansche ambtenaren.
h. De vergaderplaats der Jap. tolken.
i. De verblyfplaats voor Jap. hooge ambtenaren.
j. Brandgereedschappen.
k. Wachthuisjes der Japanners.
l. Pakhuizen.
m. Stallen.
n. De plantentuin.
o. De moestuin.

a. Wasserthor u. Wachhaus.
b. Landthor u. Wachhaus.
c. Flaggenstock.
d. Wohnhaus u. Nebengebäude des Oberhauptes des Niederländischen Handels auf Japan.
e. Wohnhäuser der Niederl. Beamten.
f. Wohnhäuser für die Obersten der Niederl. Schiffe.
g. Wohnhäuser Japanischer Beamten.
h. Der Zusammenkunftsort der Jap. Dolmetscher.
i. Aufenthaltsort für Japanische hohe Beamten.
j. Löschgeräthe.
k. Japanische Wachen.
l. Packhäuser.
m. Ställe.
n. Der botanische Garten.
o. Der Gemüsegarten.

De plattegrond van Deshima door Philipp Franz von Siebold uit het eerste deel van diens *Nippon* (1832) op blad 274 komt in zijn *Atlas* uit 1851 voor als inset linksboven in de kaart no. 7 van de baai van Nagasaki, hier afgebeeld op blad 265 onder. Het enige verschil tussen beide versies betreft de legenda, die op de aparte plattegrond ook in het Duits is weergegeven.

The plan of Deshima by Philipp Franz von Siebold from the first volume of his *Nippon* (1832) on sheet 274 occurs in his *Atlas* of 1851 as an inset at the top left on map no. 7 of the bay of Nagasaki, here shown on sheet 265 below. The only difference between the two versions relates to the legend, which on the separate plan is also supplied in German.

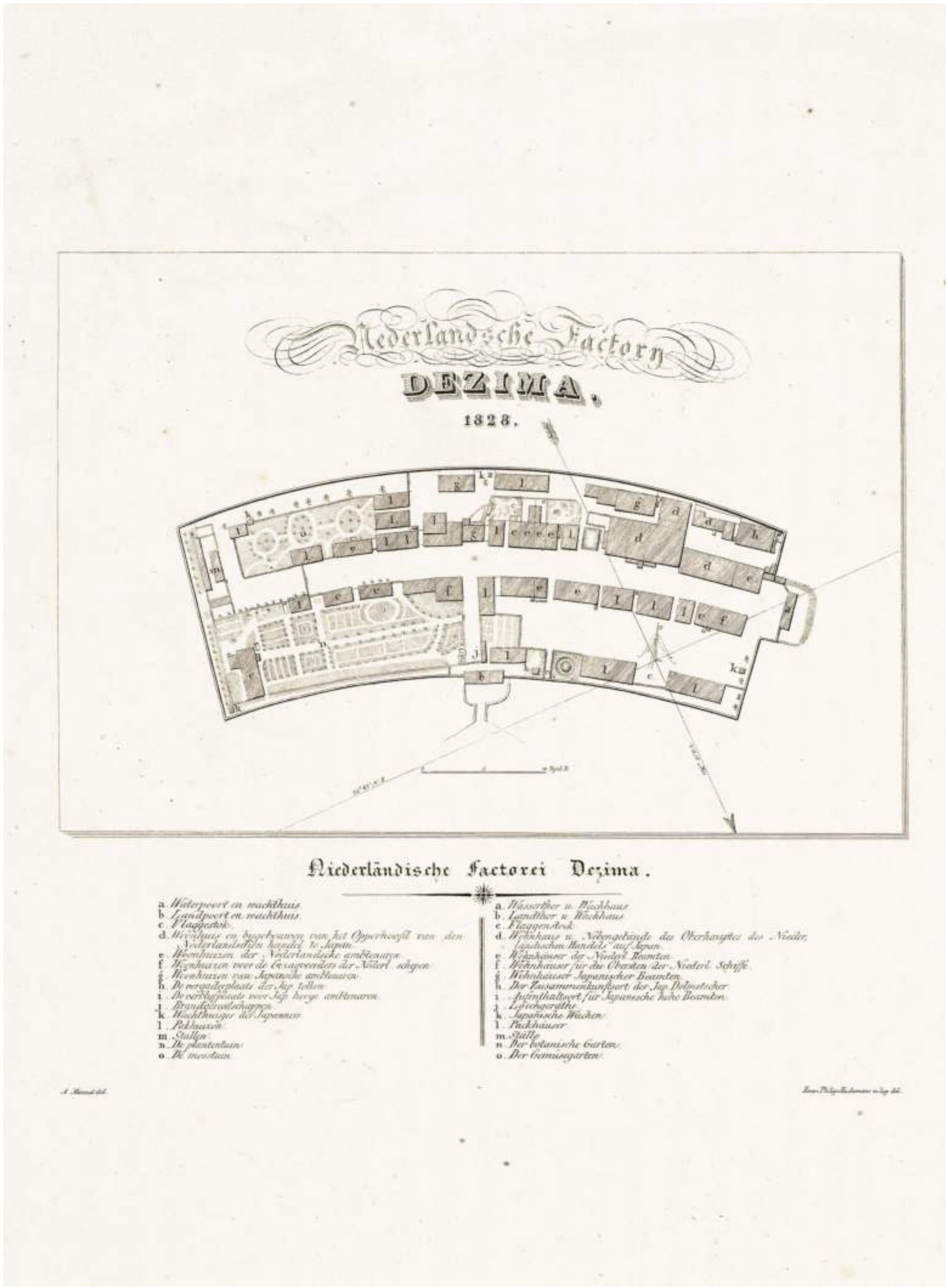
Nederlandsche Factory
DEZIMA.
1828.
Niederländische Factorei Dezima.
a. Waterpoort en wachthuis
b. Landpoort en wachthuis
c. Vlaggestok
d. Woonhuis en bygebouwen van het Opperhoofd van den Nederlandschen handel te Japan
e. Woonhuizen der Nederlandsche ambtenaren
f. Woonhuizen voor de Gezagvoerders der Nederl. schepen
g. Woonhuizen van Japansche ambtenaren
h. De vergaderplaats der Jap. tolken
i. De verblyfplaats voor Jap. hooge ambtenaren
j. Brandgereedschappen
k. Wachthuisjes der Japanners
l. Pakhuizen
m. Stallen
n. De plantentuin
o. De moestuin
a. Wasserthor u. Wachhaus
b. Landthor u. Wachhaus
c. Flaggenstock
d. Wohnhaus u. Nebengebäude des Oberhauptes des Niederländischen Handels auf Japan
e. Wohnhäuser der Niederl. Beamten
f. Wohnhäuser für die Obersten der Niederl. Schiffe
g. Wohnhäuser Japanischer Beamten
h. Der Zusammenkunftsort der Jap. Dolmetscher
i. Aufenthaltsort für Japanische hohe Beamten
j. Löschgeräthe
k. Japanische Wachen
l. Packhäuser
m. Ställe
n. Der botanische Garten
o. Der Gemüsegarten

blad 275 boven:

Nationaal Archief, 2.21.024 77.

[Anoniem, 1842-1845] :
[Anonymous, 1842-1845] :

[Plattegrond van het hoofdgebouw op Deshima].

[Plan of the main building at Deshima].

Schaal: niet aangegeven.
Scale: not indicated.

1 kaart : ms op papier, 61,5 x 100,5 cm.
1 map : ms on paper, 61.5 x 100.5 cm.

Oriëntatie: het noorden is rechtsonder.
Orientation: north is lower right.

Het enige nog bestaande authentieke grondplan van het hoofdgebouw van de factorij op Deshima, afgebeeld op blad 275 boven, is afkomstig uit de nagelaten papieren van het opperhoofd Pieter Albert Bik (1842-1845), nu in het archief van de familie Bik in het Nationaal Archief. Het gebouw diende tegelijkertijd als kantoor, ontvangstruimte en ambtswoning van het opperhoofd, zoals ook blijkt uit de aanduidingen van de verschillende vertrekken. De plattegrond is vermoedelijk gemaakt in het kader van een voorgenomen verbouwing, die nadien waarschijnlijk echter niet is uitgevoerd en in elk geval geen grote gevolgen voor het aanzien van het pand heeft gehad. Op de anonieme Japanse tekening van Deshima in vogelvluchtperspectief vanuit het zuiden op blad 275 onder, die de situatie op het eilandje in 1851 weergeeft, is het hoofdgebouw links vooraan te herkennen. De plattegrond is niet voorzien van een schaal, maar de oppervlakte van de afzonderlijke vertrekken is wel aangegeven; naar Japans gebruik is bij elk vermeld hoeveel 'matten' (tatami-matten van ca. 90 x 180 cm) er nodig waren om de vloer te bedekken. De aanleiding tot de vervaardiging van de tekening onder als 'Herinnering Jaar 1851' is niet bekend.

The sole existing authentic ground-plan of the main building at the factory on Deshima, shown on sheet 275 above, originates from the papers left by the chief factor Pieter Albert Bik (1842-1845), now to be found in the Bik family archive in the Netherlands National Archives. The building served as office, reception area and the director's official residence, as can be seen from the designations of the different rooms. The plan was presumably made in connection with an intended renovation which, however, was apparently not carried out and in any case did not have any great consequences for the appearance of the building. The main building can be made out on the left in front in the anonymous Japanese drawing of Deshima in bird's-eye perspective looking from the south on sheet 275 below, which depicts the situation on the island in 1851. The plan is not provided with a scale, but the area of the separate rooms is given; in keeping with Japanese custom with each one it is said how many 'mats' (tatami mats measuring about 90 x 180 cm) were needed to cover the floor. The reason for producing the drawing below as *Herinnering Jaar 1851* (Souvenir of the Year 1851) is unknown.

blad 275 onder / sheet 275 below:

Maritiem Museum Rotterdam, WAE561.

[Anoniem, Japans], 1851 :
[Anonymous, Japanese], 1851 :

Zeegezigt op Decima / Behoorende tot het Rijk van Japan / Herinnering Jaar 1851.

View of Deshima from the Sea / Belonging to the Empire of Japan / Souvenir of the Year 1851.

Aquareltekening in vogelvluchtperspectief op papier, gekleurd, 26 x 45 cm.
Water-colour drawing in bird's-eye perspective on paper, coloured, 26 x 45 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

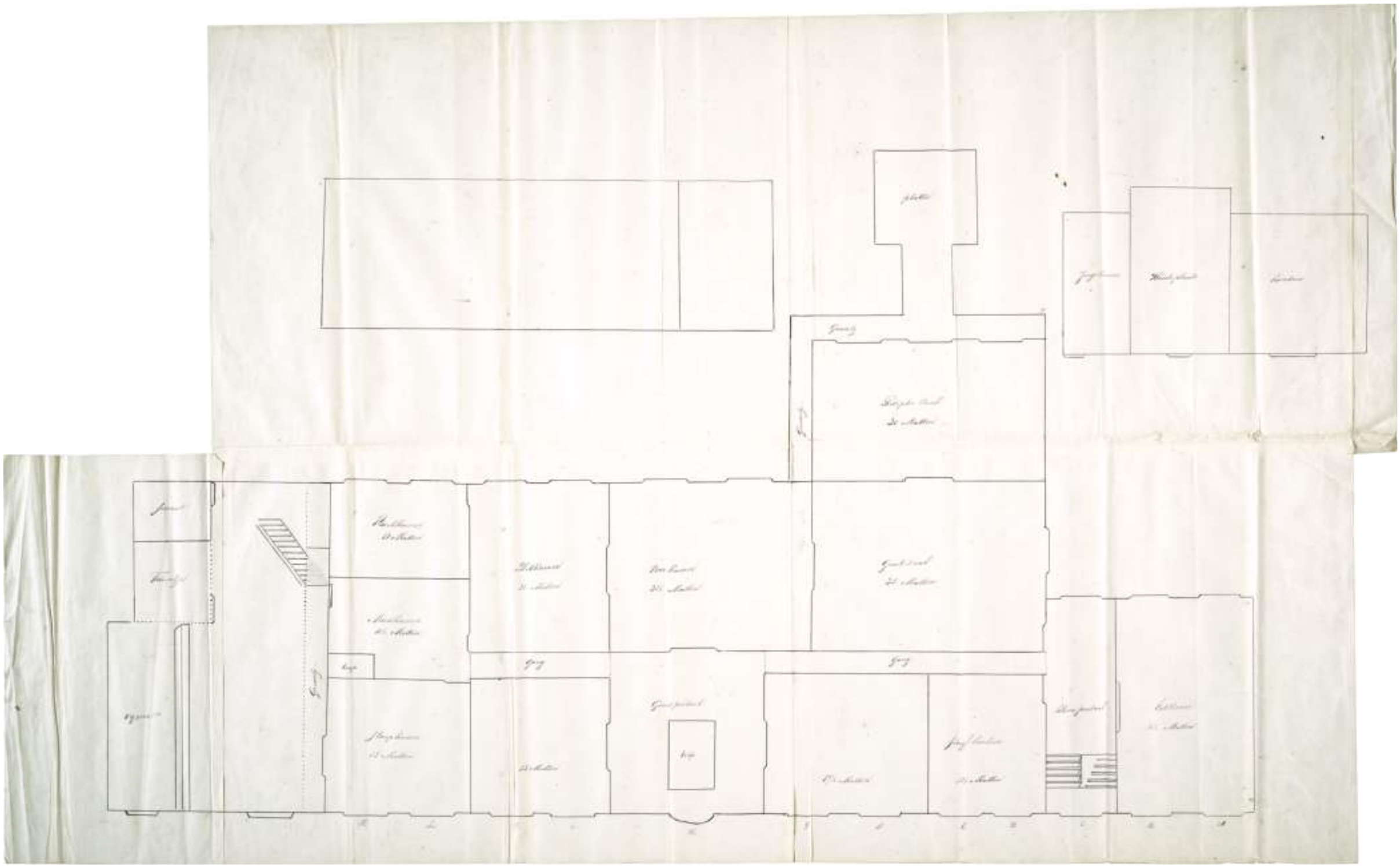

ZEEGEZIGT op DECIMA

Behoorende tot het Rijk *van* Japan

Herinnering Jaar 1851

blad / sheet 276:

Westfries Museum, 104 86.

[Anoniem, 1860-1870] :
[Anonymous, 1860-1870] :

[Diorama van Deshima en Nagasaki].

[Diorama of Deshima and Nagasaki].

Diorama van gekleurd papierwerk, 84,5 x 116 cm.
Paperwork diorama, coloured, 84.5 x 116 cm.

Op de bladen 276-282 zijn afsluitend de nog bestaande authentieke westerse manuscriptafbeeldingen van Deshima en Nagasaki uit de laatste periode van de Nederlandse factorij ter plaatse afgebeeld. Het anonieme diorama op blad 276, een der topstukken uit de collectie van het Westfries Museum te Hoorn, toont een aanzicht van het factorijeiland en de stad Nagasaki vanuit zee vermoedelijk in de jaren kort na de opheffing van Deshima als handelspost in februari 1860, toen hier alleen nog een Nederlands viceconsulaat was. De bebouwing is al duidelijk dichter en moderner dan in de tekeningen van 1851 en eerder op de bladen hiervoor. Vanaf de latere negentiende eeuw werd het ondiepe deel van de baai op de voorgrond drooggelegd en ging Deshima ten slotte geheel op in de zuidwaartse stadsuitbreiding van Nagasaki. De overige tien afbeeldingen op de bladen t/m 282 zijn alle afkomstig uit de collectie van het Maritiem Museum Rotterdam en vormen een samenhangende serie aquarellen die in 1855 in Nagasaki werd vervaardigd door Johan Maurits graaf van Lynden (ook: Lijnden). Deze verbleef hier tussen eind juli en begin oktober van dat jaar als adjudant van koning Willem III in het gezantschap dat toen de aanbieding aan Japan van het stoomraderschip Zr.Ms. *Soembing* begeleidde. Doel van deze geste en van de missie als geheel, waarmee in feite de aanzet werd gegeven voor de totstandkoming van de Keizerlijke Japanse Marine, was de voorbereiding van het beoogde Japans-Nederlands handels- en vriendschapsverdrag, dat in het jaar daarop inderdaad in eerste versie werd getekend. Na terugkeer in Nederland liet Lynden in 1860 zijn impressies van de reis uitgeven in een grootformaat album met de titel *Souvenir du Japon, vues d'après nature, avec texte*, waarin zijn aquarellen in kleur werden opgenomen als bewerkte afbeeldingen in steendruk. Voor zover bekend is het met de reproductie in deze atlas echter voor het eerst dat deze bijzondere tekeningen in hun originele vorm integraal in druk verschijnen. De serie begint op blad 277 met twee afbeeldingen van de hoofdstraat van Deshima, boven overdag op straatniveau gezien in westelijke richting met op de achtergrond het hoofdgebouw met de uitkijkpost op het dak, onder 's nachts tijdens het Lantarenfeest eind augustus 1855 (zie blad 281 boven) met een blik naar het oosten vanaf diezelfde uitkijk. De vermelde afmetingen betreffen steeds de bladformaten.

In conclusion on sheets 276-282 the extant authentic Western manuscript depictions of Deshima and Nagasaki from the final period of the Dutch factory are shown. The anonymous diorama on sheet 276, one of the finest items in the collection of the Westfries Museum in Hoorn, provides a view of the factory island and the town of Nagasaki from the sea presumably in the years shortly after Deshima was closed as a trading post in February 1860, when there was still just a Dutch vice-consulate. The buildings are clearly more densely spaced and appear more modern than in the pictures from 1851 and earlier on the preceding sheets. From the later nineteenth century the shallow part of the bay in the foreground was reclaimed and Deshima finally was completely absorbed into the southward expansion of Nagasaki. The remaining ten images on the sheets up to 282 all come from the collection of the Maritime Museum, Rotterdam, and form a connected series of water-colours that were made in 1855 in Nagasaki by Johan Maurits Count van Lynden (also spelt Lijnden). Lynden lived there between the end of July and early October of that year in his capacity of adjutant to King Willem III in the embassy that accompanied the presentation of the Netherlands Navy paddle-steamer *Soembing* to Japan at that time. The aim of this gesture and of the mission as a whole, which in fact provided the impetus for the establishment of the Imperial Japanese Navy, was to prepare for the intended Japan-Netherlands treaty of commerce and friendship, which was indeed signed the next year in a first version. After returning to the Netherlands Lynden had his impressions of the journey published in a large-format album in 1860, with the title *Souvenir du Japon, vues d'après nature, avec texte*, in which his water-colours were included in colour as developed depictions in lithograph. However, as far as is known, their reproduction in this atlas is the first time that these remarkable pictures appear as a series in print in their original form. They begin on sheet 277 with two depictions of the main street of Deshima, above by day at street level looking in a westerly direction with the main building and its lookout on the roof in the background, and below at night during the Lantern Festival at the end of August 1855 (see sheet 281 above), with a view to the east from the same lookout. The dimensions mentioned always apply to the sheet size.

blad 277 boven / sheet 277 above:

Maritiem Museum Rotterdam, P2202-1.

[Johan Maurits graaf van Lynden, 1855] :

Desima.

Deshima.

Aquareltekening op papier, gekleurd, 29 x 39 cm.
Water-colour drawing on paper, coloured, 29 x 39 cm.

blad 277 onder / sheet 277 below:

Maritiem Museum Rotterdam, P2202-2.

[Johan Maurits graaf van Lynden, 1855] :

[De maanverlichte hoofdstraat van Deshima tijdens het Lantarenfeest naar het oosten gezien vanaf de uitkijk].

[The moonlit main street of Deshima seen towards the east from the lookout platform at the time of the Lantern Festival].

Aquareltekening op papier, gekleurd, 29 x 39 cm.
Water-colour drawing on paper, coloured, 29 x 39 cm.

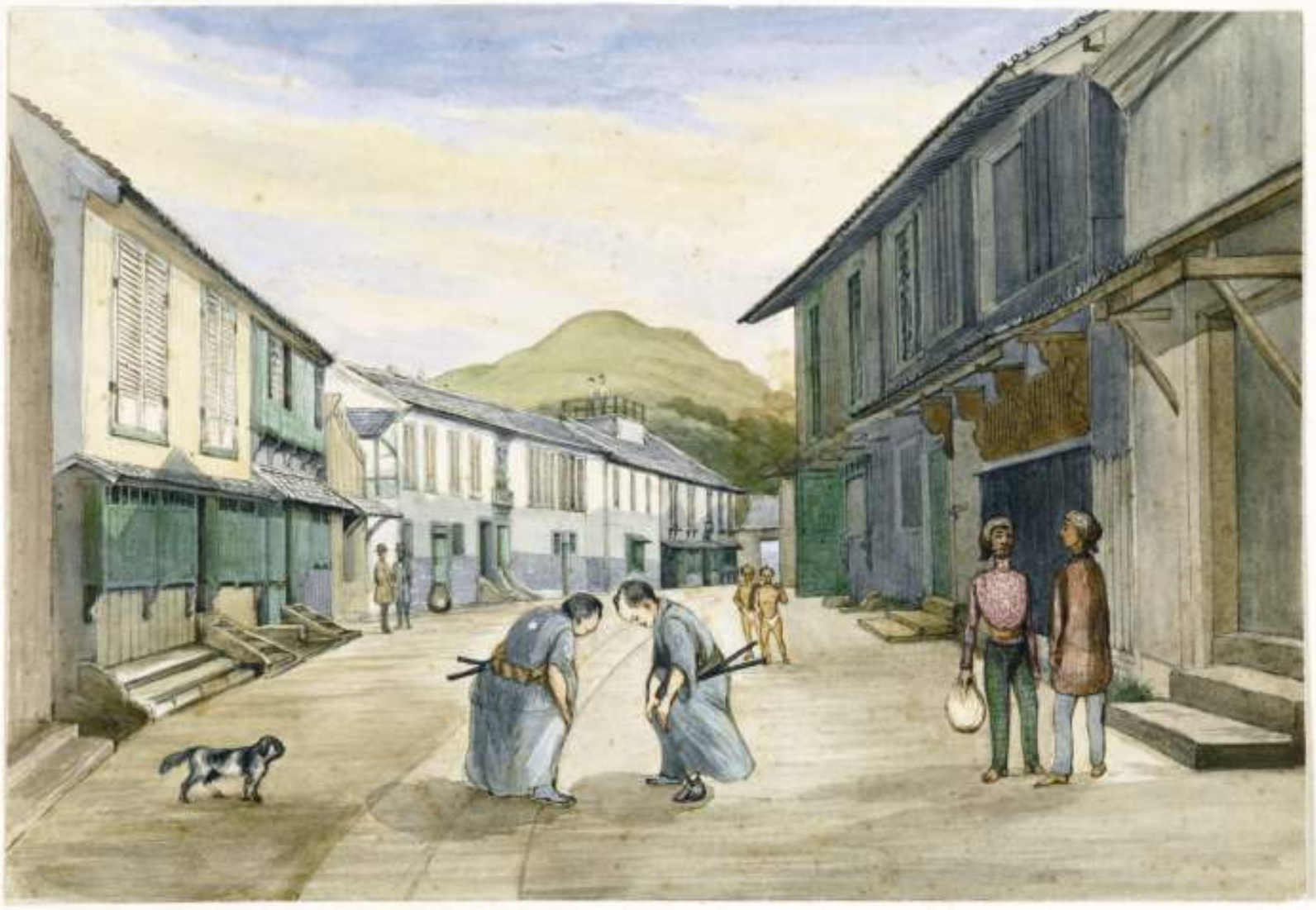

Desima

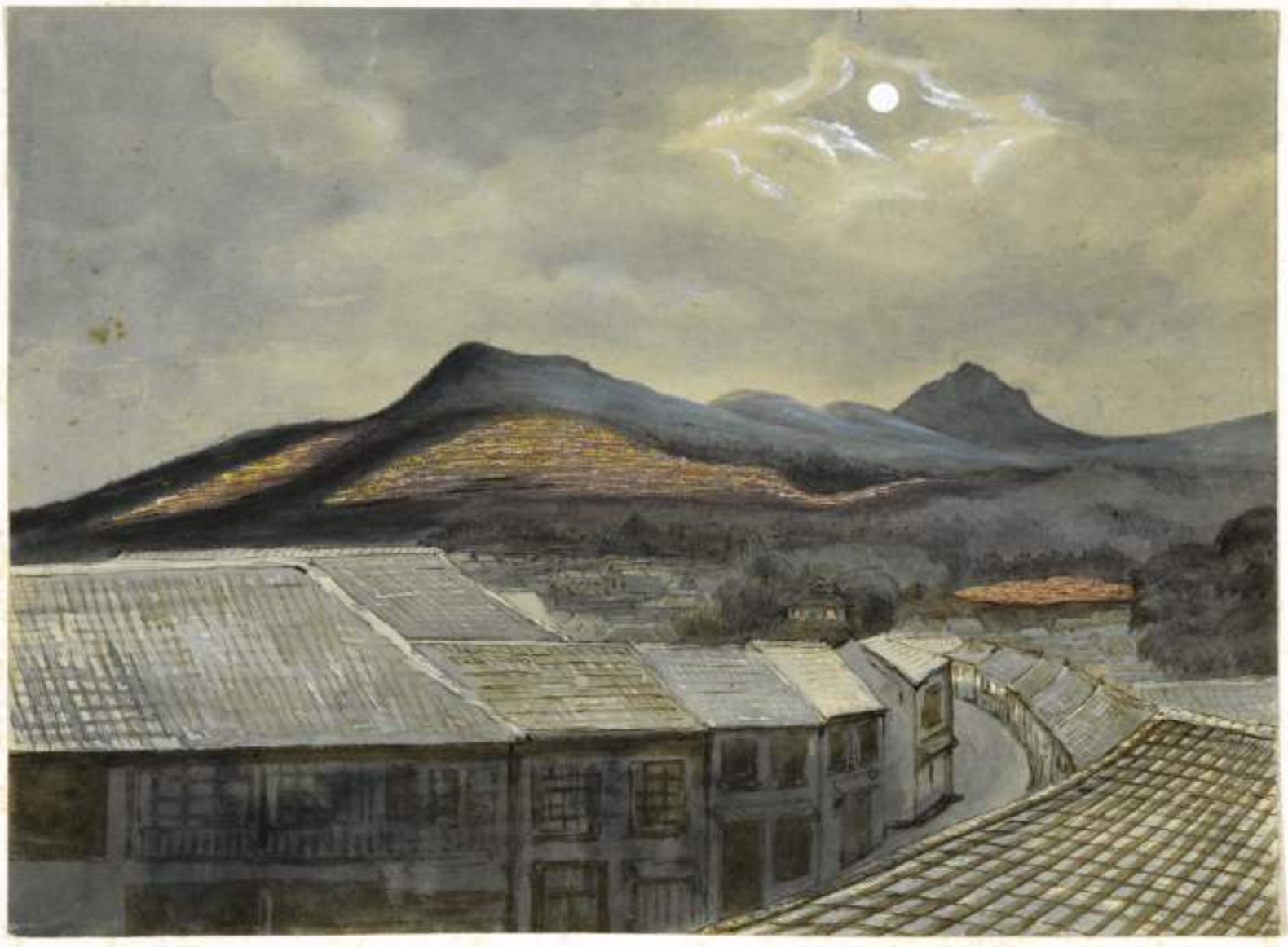

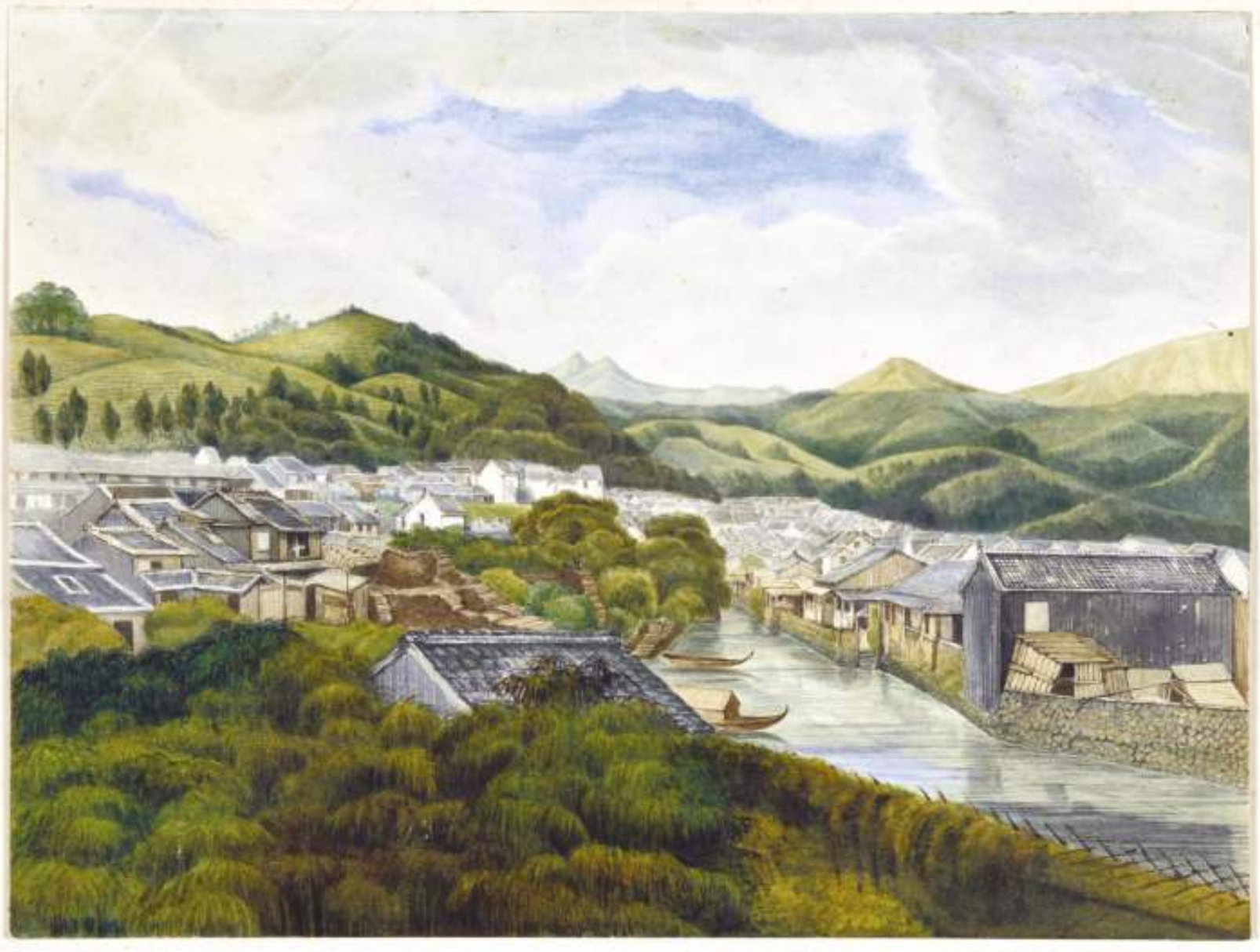

Nagasaki — Au second de Décima? — Vue prise de la Factorerie

La ville et la baie de Nagasaki depuis le sommet du Pompira Yama

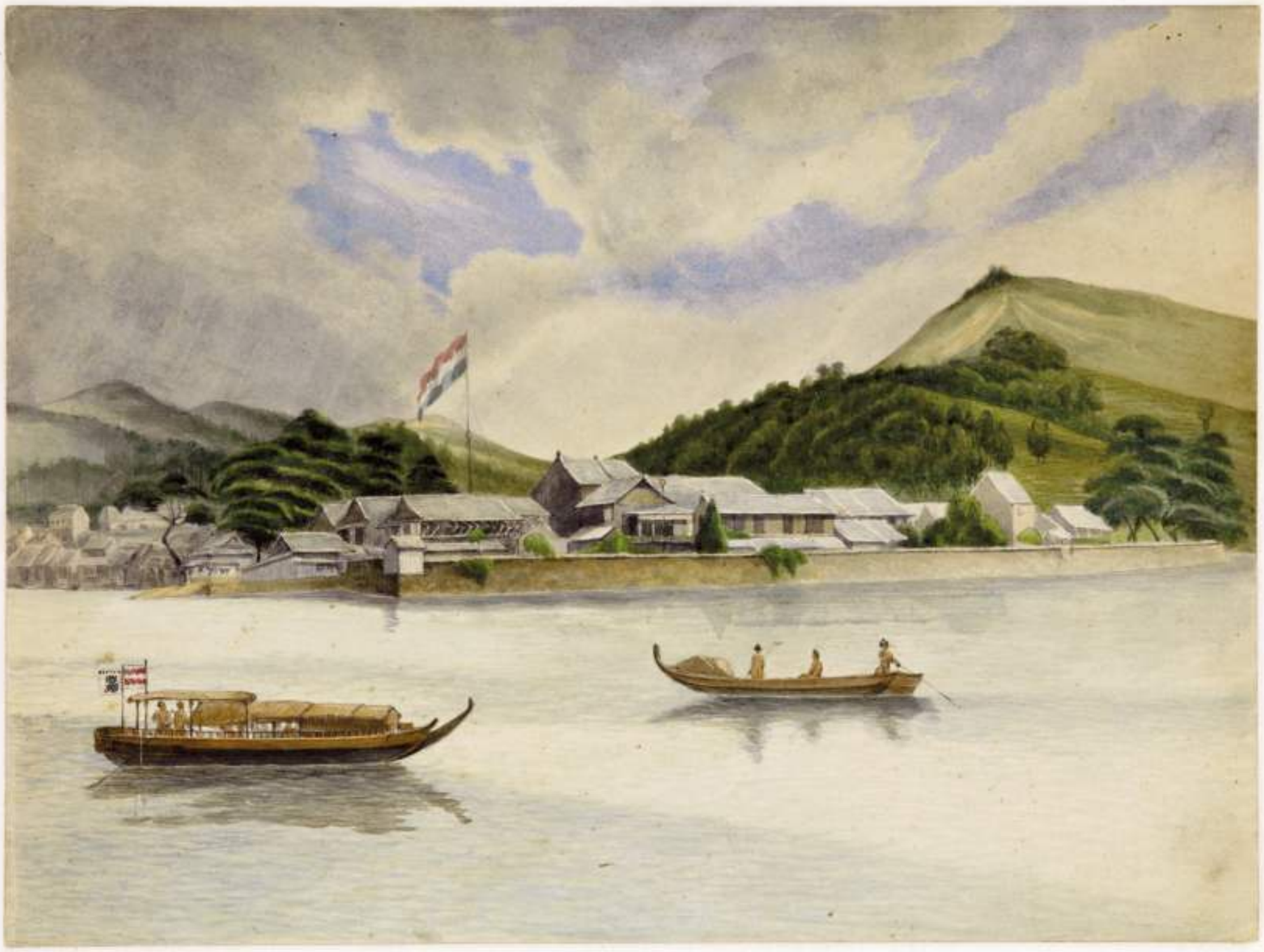

blad 278 boven / sheet 278 above:

Maritiem Museum Rotterdam, P2202-3.

[Johan Maurits graaf van Lynden, 1855] :

Nagasaki au dessus de Desima. Vue prise de la Factorie.

Nagasaki boven Deshima. Aanzicht getekend vanaf de Factorij.

Nagasaki above Deshima. View taken from the Trading Post.

Aquareltekening op papier, gekleurd, 29 x 39 cm.
Water-colour drawing on paper, coloured, 29 x 39 cm.

In de aquareltekening op blad 278 boven kijkt Lynden vanaf Deshima in noordoostelijke richting uit over het gedeelte van Nagasaki langs de Nakashimagawa, het riviertje aan de monding waarvan de stad tot ontwikkeling kwam. Het fraaie uitzicht in zuidelijke richting over Nagasaki en de baai op blad 278 onder werd getekend vanaf de top van de Inasa, de steile hoogte iets ten noordwesten van de toenmalige stad. Ongeveer in het midden zijn de twee schepen van de Nederlandse missie van 1855 te onderscheiden, Zr.Ms. *Soembing* (met schoorsteen) en Zr.Ms. *Gedeh*, waarop graaf Lynden zelf meereisde. De tekening van blad 279 geeft een nauwkeurig beeld van de factorij op Deshima in die laatste jaren van haar bestaan als Nederlandse vertegenwoordiging in Japan. Links is de kleine kade met trappen te herkennen via welke meer dan twee eeuwen lang alle verkeer van goederen en personen tussen Japan en het Westen passeerde.

In the water-colour on sheet 278 above Lynden is looking from Deshima in a north-easterly direction out over the part of Nagasaki along the Nakashimagawa, the little river at the mouth of which the town developed. The fine view in a southerly direction over Nagasaki and the bay on sheet 278 below was drawn from the top of the Inasa, the steep height a little to the north-west of the then town. Approximately in the centre we can distinguish the two ships of the Dutch mission of 1855, the Netherlands Navy ships *Soembing* (with funnel) and *Gedeh*, on which Count Lynden himsef sailed. The drawing on sheet 279 gives an accurate picture of the factory on Deshima in the final years of its existence as Dutch representation in Japan. On the left we can see the little quay with steps over which for more than two centuries all traffic in goods and persons between Japan and the West passed.

blad / sheet 279:

Maritiem Museum Rotterdam, P2202-5.

[Johan Maurits graaf van Lynden, 1855] :

[De Nederlandse factorij op het eiland Deshima gezien vanuit de baai].

[The Dutch trading post on Deshima Island as seen from the bay].

Aquareltekening op papier, gekleurd, 29 x 39 cm.
Water-colour drawing on paper, coloured, 29 x 39 cm.

blad 278 onder / sheet 278 below:

Maritiem Museum Rotterdam, P2202-4.

[Johan Maurits graaf van Lynden, 1855] :

La ville et la baije de Nagasaki depuis le sommet du Kompira Lamma.

De stad en baai van Nagasaki [gezien] vanaf de top van de berg Inasa.

The city and bay of Nagasaki [as seen] from the summit of Mount Inasa.

Aquareltekening op papier, gekleurd, 29 x 39 cm.
Water-colour drawing on paper, coloured, 29 x 39 cm.

(Statie Jonk.) r Jonque du Seigneur de Tsikusen Prince Japonnais

blad / sheet 280:

Maritiem Museum Rotterdam, P2202-6.

[Johan Maurits graaf van Lynden, 1855] :

(Statie Jonk), Jonque du Seigneur de Tsikusen Prince Japonnais.

(Staatsiejonk), Jonk van de Heer van Chikuzen [, een] Japanse Prins.

(Ceremonial Junk), Junk of the Lord of Chikuzen [, a] Japanese Prince.

Aquareltekening op papier, gekleurd, 29 x 39 cm.
Water-colour drawing on paper, coloured, 29 x 39 cm.

Verklaringen: [boven] aantekeningen betreffende de verschillende vlaggen, van links naar rechts :
Explanations: [above] notes regarding the various flags, from left to right :

Dek. blaauw. en wit gestreept.
Japansche vlag. wit, roode bal.
Satsouma witte vlag 3 roode ballen.
Landsheer v. Omara – Vlag, Zwart Witte bal.
Tsikusen vlag rood witte bal.
Fisen wit zwarte koren aar.
2 en 3.
Blaauw dek.
Draperie rood en wit.

blad 281 boven / sheet 281 above:

Maritiem Museum Rotterdam, P2202-7.

[Johan Maurits graaf van Lynden, 1855] :

La fête des Morts nommée la fête des Lampes à Nagasaki.

Het Dodenfeest in Nagasaki het Lantarenfeest genoemd.

The festival of the Dead called the Lantern Festival in Nagasaki.

Aquareltekening op papier, gekleurd, 29 x 39 cm.
Water-colour drawing on paper, coloured, 29 x 39 cm.

blad 281 onder / sheet 281 below:

Maritiem Museum Rotterdam, P2202-8.

[Johan Maurits graaf van Lynden, 1855] :

Nagasaki.

Aquareltekening op papier, gekleurd, 29 x 39 cm.
Water-colour drawing on paper, coloured, 29 x 39 cm.

In zijn aquarel op blad 280 heeft graaf Lynden de aankomst in Nagasaki uitgebeeld van de staatsiesloep van de landheer (gouverneur) van de provincie Chikuzen, het noordelijkste deel van Kyushu rondom de gelijknamige stad en Fukuoka, en diverse andere ceremoniële vaartuigen, ter gelegenheid van het bezoek van het Nederlandse gezantschap. Het 'fête des Lampes' van Nagasaki in de stemmige tekening op blad 281 boven, het Lantarenfeest of Dodenfeest, is een nog altijd bestaande traditie voortgekomen uit de Chinese gemeenschap ter plaatse en is vanouds verbonden met de viering van het Chinese Nieuwjaar. Tegenwoordig valt dit in de maand februari, maar in de toenmalige tijdrekening volgens de Japanse maankalender verschoven de data van het feest van jaar tot jaar. In 1855 kon het Nederlandse bezoek aldus in de maand augustus getuige zijn van de viering, die door Lynden kort werd beschreven in zijn *Souvenir du Japon*. Het eigenlijke feest volgde op een reeks van optochten en uitvoeringen van straattoneel in de stad door vertegenwoordigers van allerlei beroepsgroepen, kinderen en professionele acteurs in de voorafgaande weken, die hij vergeleek met een kermis zoals men die in Europa kende. Gedurende drie opeenvolgende nachten herdachten de inwoners van Nagasaki daarna de dierbaren die in het voorbije jaar waren overleden, waartoe overal op de diverse begraafplaatsen in en om de stad gekleurde lantarens werden aangestoken; in de tekening op blad 277 ziet men de oranje gloed van duizenden verlichte graven op de berghellingen ten oosten van Nagasaki. Afsluitend verzamelde de bevolking zich op de derde avond, in 1855 de 25ste augustus, langs de oevers van de baai voor het definitieve afscheid van de zielen der overledenen, gesymboliseerd door drijvende lantarens die van de walkant werden afgezet en aan de elementen overgelaten. In het gezicht op Nagasaki van wat grotere afstand vanuit de baai op blad 281 onder zien we geheel links weer het aan te bieden stoomraderschip Zr.Ms. *Soembing*, met rechts daarvan het fregat Zr.Ms. *Gedeh*.

In his water-colour on sheet 280 Count Lynden has depicted the arrival in Nagasaki of the state barge of the lord (governor) of the province of Chikuzen, the northernmost part of Kyushu around the town of that name and Fukuoka, and various other ceremonial vessels, to the occasion of the Dutch mission's visit. *The fête des Lampes* of Nagasaki in the atmospheric picture on sheet 281 above, the Lantern Festival or Feast of the Dead, a tradition that still exists, originated from the Chinese community there, and has of old been associated with the celebration of Chinese New Year. At present it falls in the month of February, but in the calculation used at that time according to the Japanese lunar calendar the dates for the festival moved from year to year. In 1855 the Dutch visitors were thus able to witness the celebration in the month of August, and Lynden described it briefly in his *Souvenir du Japon*. The actual feast followed a series of processions and performances of street theatre in the town by representatives of all kinds of occupational groups, children and professional actors in the preceding weeks, and he compared this to a carnival such as he knew in Europe. For the next three nights in succession the inhabitants of Nagasaki commemorated the loved ones who had died in the past year, for whom coloured lanterns were lit in the various graveyards in and around the town. In the drawing on sheet 277 we can see the orange glow of thousands of illuminated graves on the slopes to the east of Nagasaki. In conclusion the inhabitants gathered on the third evening, in 1855 on 25 August, along the shores of the bay for a final parting from the souls of the departed, symbolized by floating lanterns that were set adrift from the seashore and left to the elements. In the view of Nagasaki at a somewhat greater distance looking from the bay on sheet 281 we again see on the far left the paddle steamer *Soembing* that was going to be presented to the Japanese government, with to the right of it the Netherlands Navy frigate *Gedeh*.

blad 282 boven / sheet 282 above:

Maritiem Museum Rotterdam, P2202-10.

[Johan Maurits graaf van Lynden, 1855] :

Vue de la maison du Bourguemaitre de Mogi sur les bords du golfe de Sima-Bara (Japon).

Aanzicht van het huis van de Burgemeester van Mogi aan de oever van de baai van Shimabara (Japan).

View of the residence of the Mayor of Mogi on the shore of Shimabara Bay (Japan).

Aquareltekening op papier, gekleurd, 29 x 39 cm.
Water-colour drawing on paper, coloured, 29 x 39 cm.

blad 282 onder / sheet 282 below:

Maritiem Museum Rotterdam, P2202-9.

[Johan Maurits graaf van Lynden, 1855] :

[De Goshinji-tempel bij de Nederlandse en Chinese begraafplaatsen in Inasa].

[The Goshinji Temple next to the Dutch and Chinese cemeteries at Inasa].

Aquareltekening op papier, gekleurd, 29 x 39 cm.
Water-colour drawing on paper, coloured, 29 x 39 cm.

Graaf Lyndens aquarel op blad 282 boven laat de met rood-wit-blauwe draperieën versierde ambtswoning van het districtshoofd in het kustplaatsje Mogi zien, ca. 15 kilometer van de stad aan de zuidoostkant van het schiereiland van Nagasaki, tijdens een bezoek van enkele leden van het Nederlandse gezantschap. Zijn aanduiding 'aan de oever van de baai van Shimabara' is niet geheel correct; het gaat hier in feite om de meer zeewaarts gelegen baai van Tachibana, waarvan de baai van Shimabara het noordoostelijke verlengde vormt. In de tekening op blad 282 onder is afsluitend de boeddhistische Goshinji-tempel naast de oude begraafplaats in de buurtschap Inasa te zien, aan het noordwestelijke einde van de baai van Nagasaki. Deze locatie was in de compagniestijd en de vroege negentiende eeuw in beginsel aangewezen als verplichte laatste rustplaats voor alle overleden buitenlanders in Nagasaki. In de praktijk tot na 1854 waren dit dus voornamelijk Nederlanders en Chinezen, maar bij gelegenheid werden hier ook schipbreukelingen van andere nationaliteiten begraven.

Count Lynden's water-colour on sheet 282 above shows the official residence of the district head of the small coastal town of Mogi (about 15 kilometres from the city on the south-eastern side of the peninsula of Nagasaki) draped with bunting of red, white and blue during a visit by several members of the Dutch delegation. The statement 'on the shore of Shimabara Bay' is not completely correct – in fact this is the bay of Tachibana lying closer to the sea, of which the bay of Shimabara forms a north-eastern extension. Finally, in the drawing on sheet 282 below the Buddhist Goshinji Temple can be seen alongside the old graveyard in the hamlet of Inasa, at the north-western end of Nagasaki Bay. In the time of the Company and the early nineteenth century this location was principally designated as compulsory final resting place for all deceased foreigners in Nagasaki. In practice until after 1854 these were thus mainly Dutch and Chinese, but on occasion shipwrecked sailors of other nationalities were buried here as well.

Japansche Vreugde vuuren of Japansche Lampen te Nagasaki.

P2202-7

Bijschriften: pag. 280 / Captions: p. 280

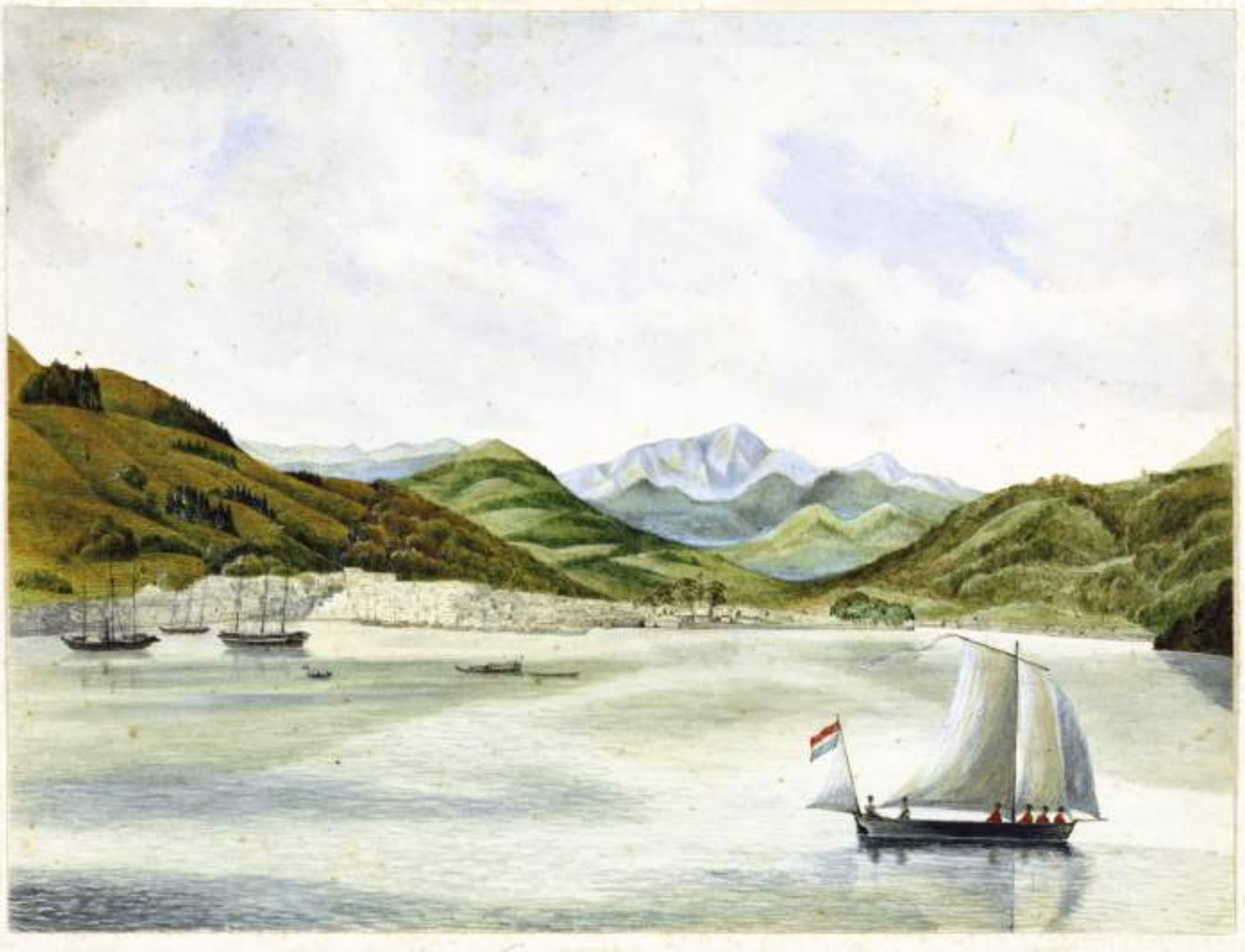

Nagasaki

P2202-8

29 × 39

Vue de la maison du Bourguemaître de Mogi sur les bords du golfe de Sima-Bara (Japon).

Bijschriften: pag. 280 / Captions: p. 280

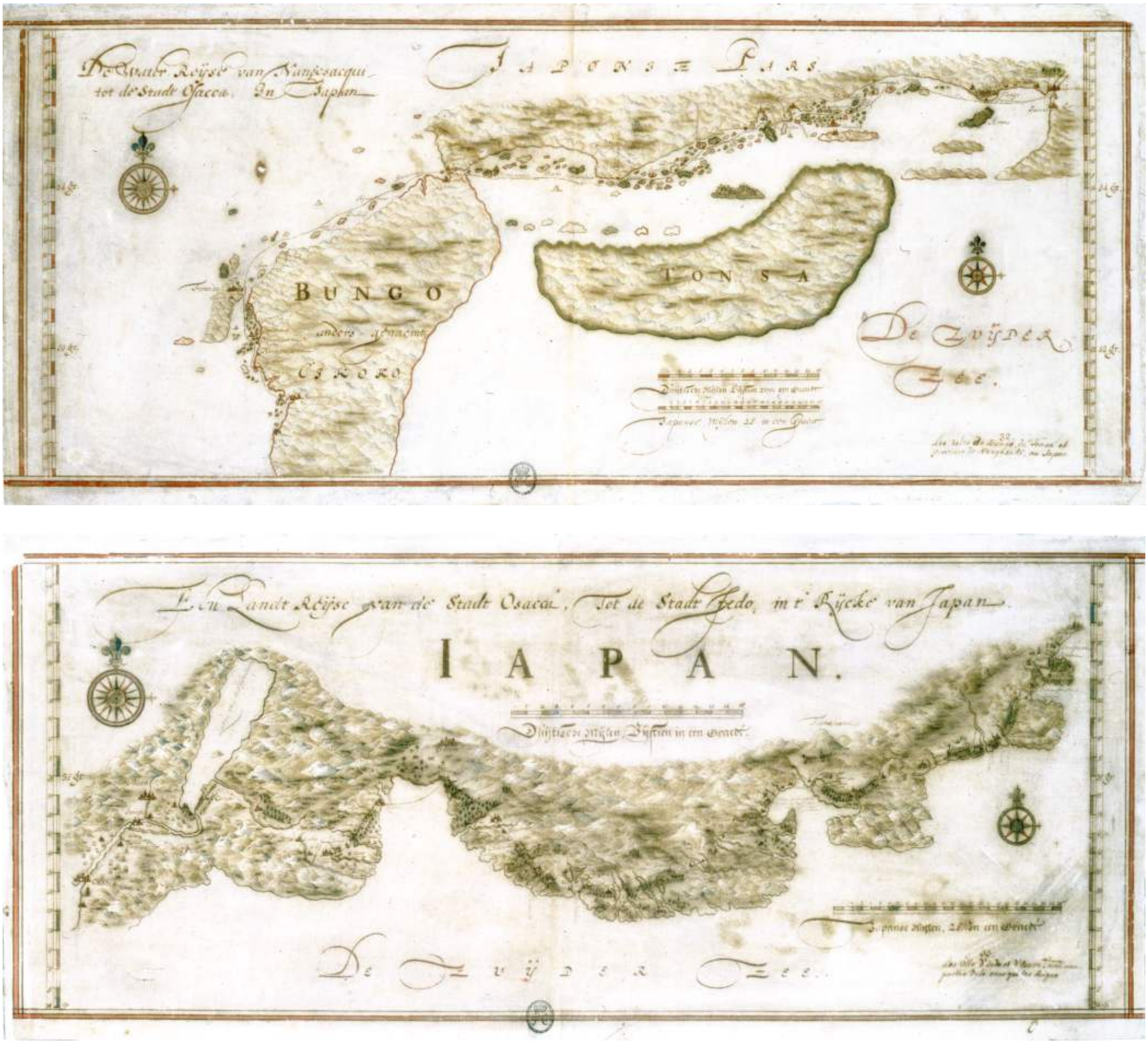

Honshu (Hondo). De bladen 283 t/m 309 zijn gewijd aan het hoofdeiland van Japan, Honshu of Hondo, waar zich het feitelijke machtscentrum Edo (Tokio) en de oude keizerlijke hofstad Miyako (Kyoto) bevonden. De toegang tot Honshu was alle buitenlanders streng verboden; zelfs schipbreukelingen werden soms ter dood gebracht en ook in het geval van gestrande compagniesdienaren moest men, ondanks de bevoorrechte positie van de Nederlanders in Japan, altijd rekenen op een langdurige procedure alvorens langs diplomatieke weg hun vrijlating bewerkstelligd kon worden. De enige uitzondering op de strenge afsluiting van het hoofdeiland kwam voort uit de jaarlijkse verplichting van een hofreis naar de shogun in Edo waaraan de opperhoofden in Deshima net als de Japanse provinciebestuurders waren onderworpen (na 1790 elke vier jaar), tijdens welke men onderweg gelegenheid had iets van het land te zien. Ook dan bleef weliswaar het verbod op de vervaardiging of verwerving van kaarten, plattegronden en tekeningen van kracht, maar desondanks kon in de loop van de meer dan twee eeuwen van deze praktijk door de Compagnie een aanzienlijke hoeveelheid informatie worden verzameld, al dan niet clandestien. Onder de weinige VOC-dienaren die de interesse hadden en het aandurfden om tijdens hun verblijf in Japan op persoonlijke titel systematisch gegevens te verzamelen en de hofreis in kaarten en tekeningen vast te leggen, is Engelbert Kaempfer ongetwijfeld de meest invloedrijke geweest; zijn postuum uitgegeven *History of Japan* (1727) bepaalde een eeuw lang het publieke beeld van Japan in de westerse wereld. De tientallen afbeeldingen uit zijn bewaard gebleven reisverslagen, onder meer van de twee reizen naar Edo die hij gedurende zijn stationering als compagniesarts op Deshima in de jaren 1690-1692 meemaakte, vormen in deze atlas tezamen met het veel latere werk van Philipp Franz von Siebold de kern van het kaart- en beeldmateriaal met betrekking tot Honshu (bladen 285 e.v.). Daaraan voorafgaand zijn op de bladen 283-284 enkele kaarten van omstreeks 1665 uit het atelier van Johannes Vingboons gereproduceerd, waarin op topografisch nauwelijks meer dan schematische wijze de voorgeschreven route van de jaarlijkse hofreis is ingetekend.

Honshu (Hondo). Sheets 283 to 309 are devoted to the main island of Japan, Honshu or Hondo, where the real centre of power, Edo (Tokyo), and the old imperial capital of Miyako (Kyoto) were located. Access to Honshu was strictly forbidden to all foreigners. Even shipwrecked sailors were sometimes put to death and even in the case of stranded Company employees one could always count on a lengthy procedure through diplomatic channels before their release could be arranged, despite the privileged position of the Dutch in Japan. The only exception to the strict exclusion from the main island resulted from the annual obligation to undertake a journey to the shogun's court in Edo to which the chief factors in Deshima were subjected, similar to what was required of the Japanese provincial governors (after 1790 every four years), during which there was an opportunity to see something of the country. Even then the prohibition on making or acquiring maps, plans or drawings still applied, but despite this in the course of more than two centuries of this practice the Company was able to collect a considerable quantity of information, whether clandestinely or otherwise. Among the few VOC employees who had the interest and were brave enough to collect data systematically during their stay in Japan for private purposes, Engelbert Kaempfer was without doubt the most influential. For a century his posthumous publication *History of Japan* (1727) determined the public image of Japan in the Western world. The dozens of images from his extant travel accounts, including ones of the two journeys to Edo that he participated in during the time he was posted on Deshima as Company physician in the period 1690-1692, together with the much later work of Philipp Franz von Siebold, form the core of the cartographic and pictorial material relating to Honshu in this atlas (sheets 285 and following). Preceding this, on sheets 283-284 several maps from around 1665 from the studio of Johannes Vingboons are reproduced; on these the prescribed route for the annual court journey has been drawn in a manner which from a topographical point of view is little more than a rough sketch.

blad 283 boven / sheet 283 above:

Biblioteca Medicea Laurenziana, Carte di Castello 5.

[Johannes Vingboons, ca. / c. 1665] :

De Water Reijse van Nangesacqui / tot de Stadt Osacca, In Japan.

The Journey by Sea from Nagasaki / to the City of Osaka, In Japan.

Schaalstok van 15 Duijtsche Mijlen Vijftien voor een Graedt / 25 Japanse Mijlen 25 in een Graedt = [ca. 1 : 954.000].
Scale-bar of *15 Duijtsche Mijlen Vijftien voor een Graedt / 25 Japanse Mijlen 25 in een Graedt* = [approximately 1 : 954,000].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 36,5 x 83 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 36.5 x 83 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

blad 283 onder / sheet 283 below:

Biblioteca Medicea Laurenziana, Carte di Castello 8.

[Johannes Vingboons, ca. / c. 1665] :

Een Landt Reijse van de Stadt Osacca, Tot de Stadt Jedo, in t' Rijcke van Japan.

A Journey by Land from the City of Osaka, To the City of Edo, in the Empire of Japan.

Schaalstok van 15 Duijtsche Mijlen, Vijftien in een Graedt / 25 Japanse Mijlen, 25 In een Graedt = [ca. 1 : 669.000].

Scale-bar of *15 Duijtsche Mijlen, Vijftien in een Graedt / 25 Japanse Mijlen, 25 In een Graedt* = [approximately 1 : 669,000].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 36,5 x 83 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 36.5 x 83 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

De ca. 1500 kilometer lange route van de hofreis is door Vingboons over twee kaarten verdeeld, op blad 283 in de versie voor prins Cosimo de Medici en op blad 284 in een vergelijkbare weergave voor de atlas van Laurens van der Hem. De route van de reis was nauwkeurig voorgeschreven en bestond uit drie delen: het eerste deel over land in Kyushu van Nagasaki naar Kokura (Kita-Kyushu) en Mojiko, vanwaar men overstak naar Shimonoseki op Honshu. De zware bagage was dan al rechtstreeks over zee van Nagasaki gekomen, zoals hier aangegeven in de kaart. Van Shimonoseki ging het per boot verder over de Japanse Binnenzee naar Osaka, om vervolgens weer over land via Kyoto naar Edo te reizen. De reis werd gewoonlijk half februari begonnen, in de verwachting tegen het eind van maart in de hofstad aan te komen.

Vingboons has divided the 1500 kilometre-long route of the court journey over two maps, on sheet 283 in his version for Prince Cosimo de Medici, and on sheet 284 in a comparable form for the atlas of Laurens van der Hem. The route of the journey was precisely prescribed, and consisted of three parts: the first part over land in Kyushu from Nagasaki to Kokura (Kita-Kyushu) and Mojiko, from where it crossed to Shimonoseki on Honshu. The heavy baggage had already arrived directly from Nagasaki by sea, as shown here on the map. From Shimonoseki the route went on by boat via the Inland Sea to Osaka, and after that one would then again travel over land via Kyoto to Edo. The journey usually began in mid February, in the hope of reaching the capital by the end of March.

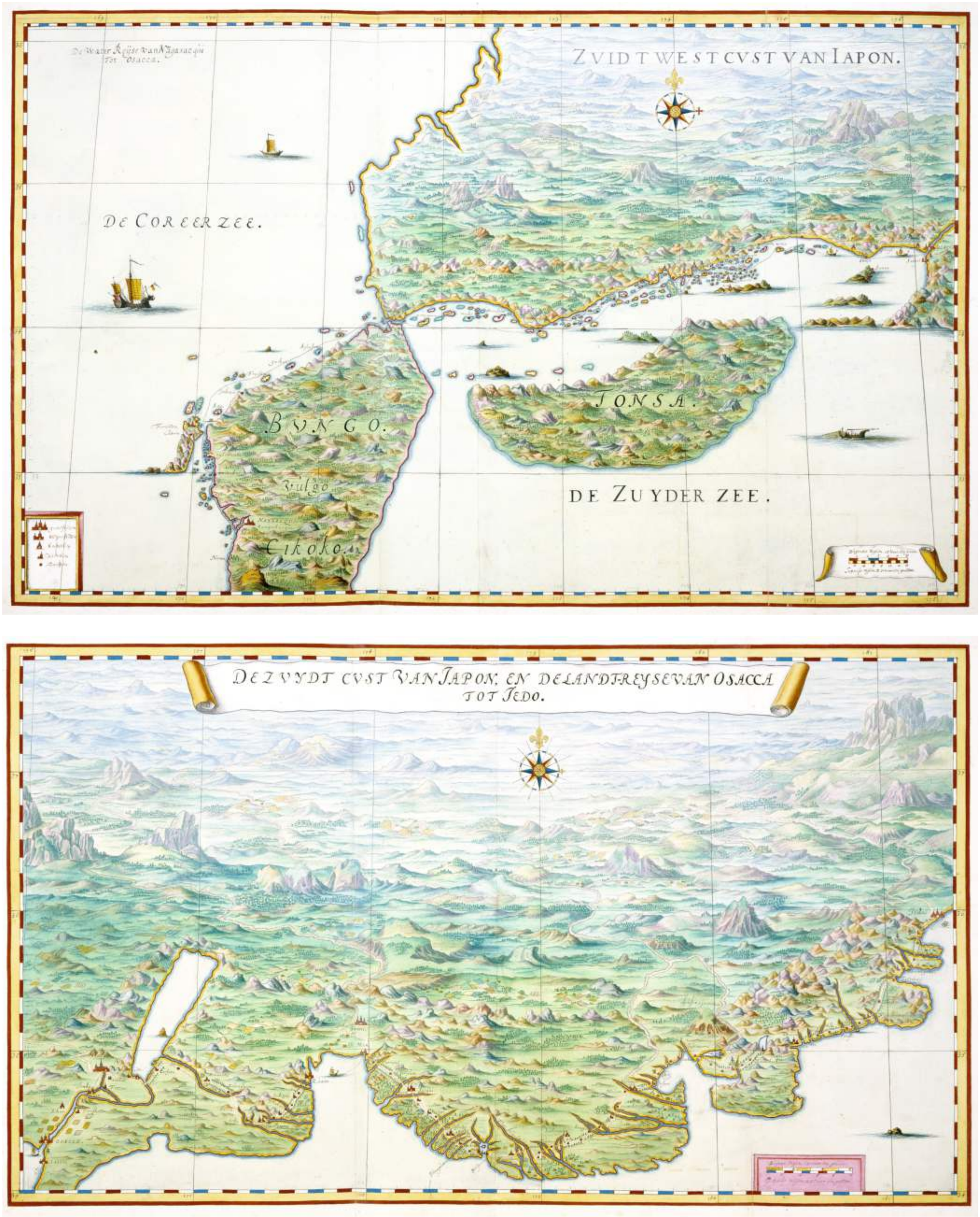

blad 284 boven / sheet 284 above:

Österreichische Nationalbibliothek, Atlas Blaeu-Van der Hem 41:25.

[Johannes Vingboons, 1665-1670] :

De Water Reijse van Nagasacqui / Tot Osacca.

The Journey by Sea from Nagasaki / to Osaka.

Schaalstok van 6 Duijtsche Mijlen 15 voor een graadt / 14 [10] Japonse Mijlen 25 voor een graadt = [ca. 1 : 945.000].
Scale-bar of *6 Duijtsche Mijlen 15 voor een graadt / 14 [10] Japonse Mijlen 25 voor een graedt* = [approximately 1 : 945,000].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 47 x 77 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 47 x 77 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

Verklaringen: [linksonder] een legenda bij 5 kaartsymbolen :
Explanations: [lower left] a key to 5 cartographic symbols :

[…] Grote steden
[…] Kleijne steden.
[…] Kasteelen.
[…] Vlecken.
[…] Dorpen.

blad 284 onder / sheet 284 below:

Österreichische Nationalbibliothek, Atlas Blaeu-Van der Hem 41:26.

[Johannes Vingboons, 1665-1670] :

De zuydt cust van Japon, en de landt-reyse van Osacca / tot Jedo.

The south coast of Honshu, and the journey by land from Osaka / to Edo.

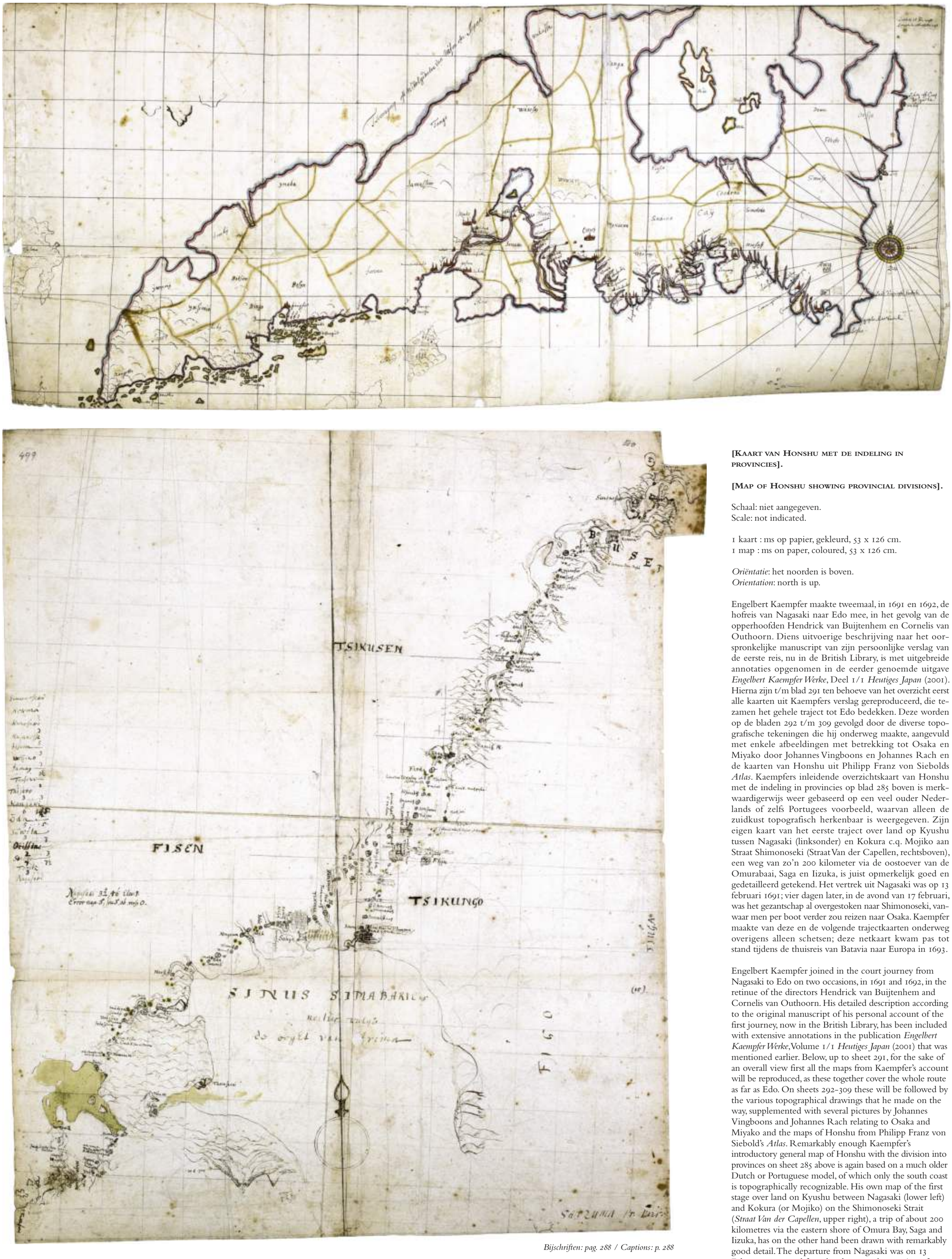

[Kaart van Honshu met de indeling in provincies].

[Map of Honshu showing provincial divisions].

Schaal: niet aangegeven.
Scale: not indicated.

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 53 x 126 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 53 x 126 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

Engelbert Kaempfer maakte tweemaal, in 1691 en 1692, de hofreis van Nagasaki naar Edo mee, in het gevolg van de opperhoofden Hendrick van Buijtenhem en Cornelis van Outhoorn. Diens uitvoerige beschrijving naar het oorspronkelijke manuscript van zijn persoonlijke verslag van de eerste reis, nu in de British Library, is met uitgebreide annotaties opgenomen in de eerder genoemde uitgave *Engelbert Kaempfer Werke*, Deel 1/1 *Heutiges Japan* (2001). Hierna zijn t/m blad 291 ten behoeve van het overzicht eerst alle kaarten uit Kaempfers verslag gereproduceerd, die tezamen het gehele traject tot Edo bedekken. Deze worden op de bladen 292 t/m 309 gevolgd door de diverse topografische tekeningen die hij onderweg maakte, aangevuld met enkele afbeeldingen met betrekking tot Osaka en Miyako door Johannes Vingboons en Johannes Rach en de kaarten van Honshu uit Philipp Franz von Siebolds *Atlas*. Kaempfers inleidende overzichtskaart van Honshu met de indeling in provincies op blad 285 boven is merkwaardigerwijs weer gebaseerd op een veel ouder Nederlands of zelfs Portugees voorbeeld, waarvan alleen de zuidkust topografisch herkenbaar is weergegeven. Zijn eigen kaart van het eerste traject over land op Kyushu tussen Nagasaki (linksonder) en Kokura c.q. Mojiko aan Straat Shimonoseki (Straat Van der Capellen, rechtsboven), een weg van zo'n 200 kilometer via de oostoever van de Omurabaai, Saga en Iizuka, is juist opmerkelijk goed en gedetailleerd getekend. Het vertrek uit Nagasaki was op 13 februari 1691; vier dagen later, in de avond van 17 februari, was het gezantschap al overgestoken naar Shimonoseki, vanwaar men per boot verder zou reizen naar Osaka. Kaempfer maakte van deze en de volgende trajectkaarten onderweg overigens alleen schetsen; deze netkaart kwam pas tot stand tijdens de thuisreis van Batavia naar Europa in 1693.

Engelbert Kaempfer joined in the court journey from Nagasaki to Edo on two occasions, in 1691 and 1692, in the retinue of the directors Hendrick van Buijtenhem and Cornelis van Outhoorn. His detailed description according to the original manuscript of his personal account of the first journey, now in the British Library, has been included with extensive annotations in the publication *Engelbert Kaempfer Werke*, Volume 1/1 *Heutiges Japan* (2001) that was mentioned earlier. Below, up to sheet 291, for the sake of an overall view first all the maps from Kaempfer's account will be reproduced, as these together cover the whole route as far as Edo. On sheets 292-309 these will be followed by the various topographical drawings that he made on the way, supplemented with several pictures by Johannes Vingboons and Johannes Rach relating to Osaka and Miyako and the maps of Honshu from Philipp Franz von Siebold's *Atlas*. Remarkably enough Kaempfer's introductory general map of Honshu with the division into provinces on sheet 285 above is again based on a much older Dutch or Portuguese model, of which only the south coast is topographically recognizable. His own map of the first stage over land on Kyushu between Nagasaki (lower left) and Kokura (or Mojiko) on the Shimonoseki Strait (*Straat Van der Capellen*, upper right), a trip of about 200 kilometres via the eastern shore of Omura Bay, Saga and Iizuka, has on the other hand been drawn with remarkably good detail. The departure from Nagasaki was on 13 February 1691, and four days later, on the evening of 17 February, the mission had already crossed over to Shimonoseki, from where they travelled further by boat to Osaka. In any case Kaempfer only made sketches of these and the following stage maps on the way; this map in fair copy came into existence during his voyage home from Batavia to Europe in 1693.

(vervolg op pag. 288 / continued on p. 288)

Bijschriften: pag. 288 / Captions: p. 288

Schaalstok van 6 Duijtse Mijlen 15 voor Een graadt / 10 Japanse Mijlen 25 voor een graadt = [ca. 1 : 663.000].
Scale-bar of *6 Duijtse Mijlen 15 voor een graadt / 10 Japanse Mijlen 25 voor een graadt* = [approximately 1 : 663,000].

1 kaart : ms op papier, gekleurd, 44 x 76,5 cm.
1 map : ms on paper, coloured, 44 x 76.5 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

blad 285 boven / sheet 285 above:

British Library, MS Sloane 3060 fol. 451R.

[Engelbert Kaempfer, 1691-1692] :

287 onder/below

Bijschriften: pag. 288 / Captions: p. 288

286 boven/above

Bijschriften: pag. 288 / Captions: p. 288

(vervolg van pag. 285 / continued from p. 285)

blad 285 onder / sheet 285 below:

British Library, MS Sloane 3060 fols. 499-500.

[Engelbert Kaempfer, 1691-1693] :

[Route van de hofreis naar Edo, Nagasaki-Shimonoseki].

[Itinerary of the court journey to Edo, Nagasaki-Shimonoseki].

Schaal: niet aangegeven.
Scale: not indicated.

1 kaart : ms op papier, 53 x 43 cm.
1 map : ms on paper, 53 x 43 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

Verso: Weg von Nagasaki bis Kokura und Simonoseki.

bladen / sheets 286-287:

British Library, MS Sloane 3060 fols. 503V-504R.

[Engelbert Kaempfer, 1691-1693] :

[Route van de hofreis naar Edo, Kokura-Osaka].

[Itinerary of the court journey to Edo, Kokura-Osaka].

Schaal: niet aangegeven.
Scale: not indicated.

1 kaart : ms op papier, 91 x 33 cm.
1 map : ms on paper, 91 x 33 cm.

Oriëntatie: het noorden is links.
Orientation: north is left.

Verso: Weg von Cokura und Simonoseki biß Osacka.

De bootreis over de Japanse Binnenzee (Seto-naikai) van Shimonoseki tot Osaka duurde van 19 tot 24 februari, tijdens welke 's nachts steeds ankerplaatsen aan de noordkust werden gezocht. Kaempfers grote samengestelde kaart van dit traject, met een weergave van voornamelijk deze kust, begint op blad 286 onder bij Shimonoseki en eindigt op blad 287 boven bij Osaka. De twee schetskaarten op blad 288 bedekken aanvullend kleinere gedeelten van de noordkust van de Japanse Binnenzee, die net als de grote overzichtskaart pas op de thuisreis naar Europa in 1693 zijn uitgewerkt. De kaart boven toont het westelijke begin van de kust, ruwweg tussen Ube (onder) en Iwakuni (boven), de andere geeft met omgekeerde oriëntatie twee naast elkaar getekende versies van het oostelijke einde van de Japanse Binnenzee tussen Kobe en Osaka weer.

The boat trip over the Inland Sea (Seto-naikai) from Shimonoseki to Osaka took from 19 to 24 February, and every night anchorages were sought on the north coast. Kaempfer's large combined map of this stage, with a picture mainly of this coast, begins on sheet 286 below at Shimonoseki and ends on sheet 287 above at Osaka. The two sketch maps on sheet 288 cover in addition smaller parts of the north coast of the Inland Sea, which, just like the large general map, were only developed during the voyage home to Europe in 1693. The map above shows the western beginning of the coast, roughly between Ube (below) and Iwakuni (above), and the other with reversed orientation gives two juxtaposed versions of the eastern end of the Inland Sea between Kobe and Osaka.

blad 288 boven / sheet 288 above:

British Library, MS Sloane 3060 fol. 516V.

[Engelbert Kaempfer, 1691-1693] :

[Route van de hofreis naar Edo, deel van de noordkust van de Japanse Binnenzee tussen Ube en Iwakuni].

[Itinerary of the court journey to Edo, part of the north coast of the Japanese Inland Sea between Ube and Iwakuni].

Schaal: niet aangegeven.
Scale: not indicated.

1 kaart : ms op papier, 23 x 15 cm.
1 map : ms on paper, 23 x 15 cm.

Oriëntatie: het noorden is links.
Orientation: north is left.

blad 289 boven / sheet 289 above:

British Library, MS Sloane 3060 fol. 505R.

[Engelbert Kaempfer, 1691-1693] :

[Route van de hofreis naar Edo, Osaka-Miyako].

[Itinerary of the court journey to Edo, Osaka-Miyako].

Schaalstok van [2 Duitse mijlen] = [ca. 1 : 265.000].
Scale-bar of [*2 Duitse mijlen*] = [approximately 1 : 265,000].

1 kaart : ms op papier, 15,5 x 19,5 cm.
1 map : ms on paper, 15.5 x 19.5 cm.

Oriëntatie: het noorden is links.
Orientation: north is left.

Verso: Weg von Osacka biß Jodo.

blad 288 onder / sheet 288 below:

British Library, MS Sloane 3060 fol. 553V.

[Engelbert Kaempfer, 1691-1693] :

[Route van de hofreis naar Edo, deel van de noordkust van de Japanse Binnenzee tussen Kobe en Osaka].

[Itinerary of the court journey to Edo, part of the north coast of the Japanese Inland Sea between Kobe and Osaka].

Schaal: niet aangegeven.
Scale: not indicated.

1 kaart : ms op papier, 23 x 15 cm.
1 map : ms on paper, 23 x 15 cm.

Oriëntatie: het noorden is rechts.
Orientation: north is right.

blad 289 onder / sheet 289 below:

British Library, MS Sloane 3060 fol. 506R.

[Engelbert Kaempfer, 1691-1693] :

[Route van de hofreis naar Edo, Miyako-Chiryu].

[Itinerary of the court journey to Edo, Miyako-Chiryu].

Schaalstok van [2 Duitse mijlen] = [ca. 1 : 580.000].
Scale-bar of [*2 Duitse mijlen*] = [approximately 1 : 580,000].

1 kaart : ms op papier, 33 x 22 cm.
1 map : ms on paper, 33 x 22 cm.

Oriëntatie: het noorden is links.
Orientation: north is left.

505
502
Corigenda sunt miliaria ... hac tota tabula, q. com. Miliaria sunt longiora quam in reg. cet.
ab Ōsacca 5 M ad Firacatta
Firac. 2½ " Jodo
Jod. 3 " Fusimi
Fusimi 2½ " Miaco
Summa 13 " Mil. in dict. Rem.
10 " in linea recta ... N.
8⅓ " in 9o ... N.
facit diff. longit. ab Osacca ad Miaco 2° 40'
Kioto
Jōdo
Tagatano
Ōgire
Morigute
Amerigute
Ōsacca

bladen / sheets 290-291:

British Library, MS Sloane 3060 fols. 510-511.

[Engelbert Kaempfer, 1691-1693] :

[Route van de hofreis naar Edo, Miyako-Edo].

[Itinerary of the court journey to Edo, Miyako-Edo].

Schaal: niet aangegeven.
Scale: not indicated.

1 kaart : ms op papier, 131 x 42 cm.
1 map : ms on paper, 131 x 42 cm.

Oriëntatie: het noorden is links.
Orientation: north is left.

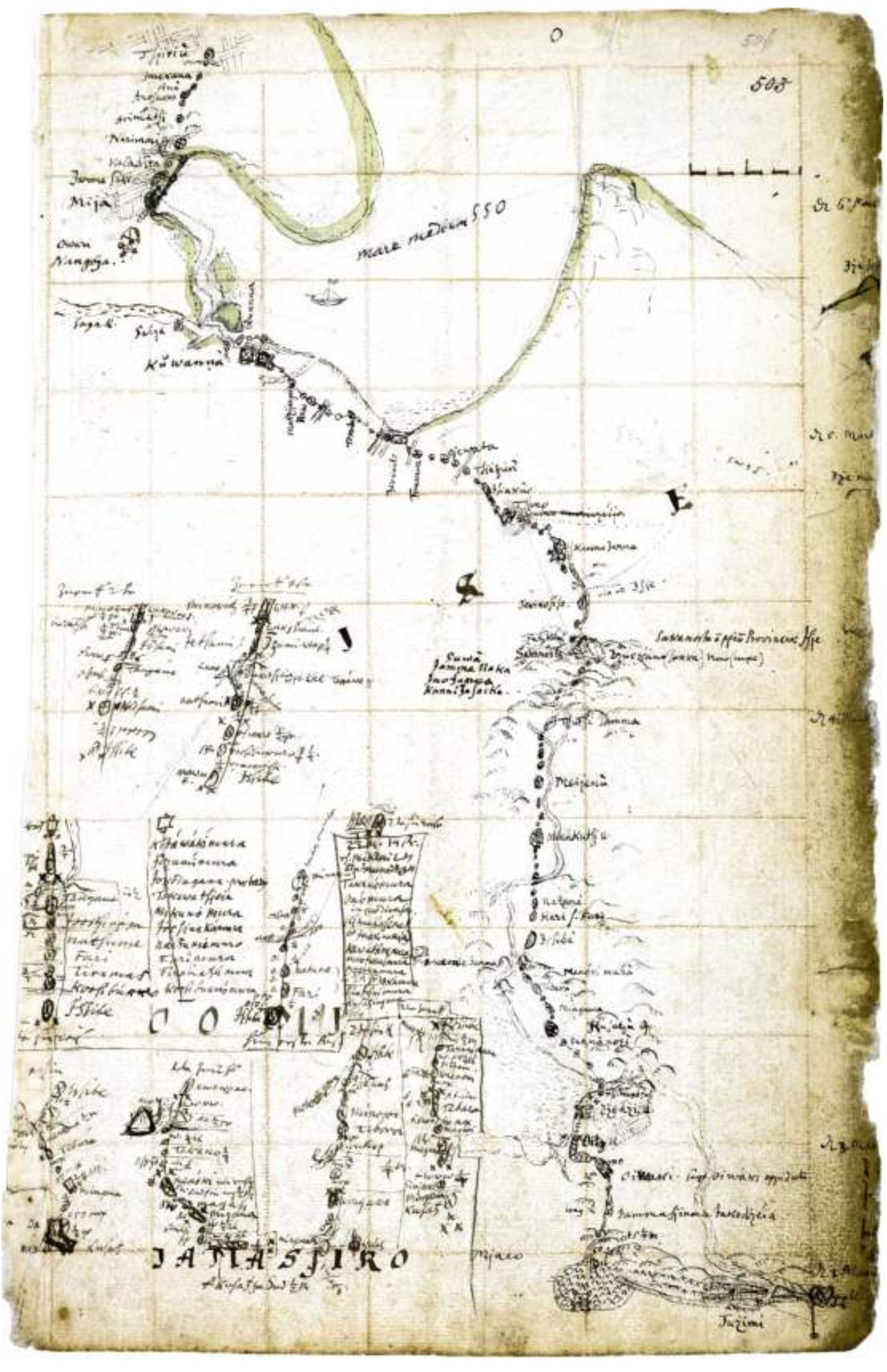

Na enkele dagen van voorbereiding vertrok het gezantschap in de vroege ochtend van 28 februari 1691 uit Osaka voor het derde en langste deel van de hofreis, de landweg naar Edo. Het eerste traject daarvan ging naar Miyako, zoals de oude keizerlijke hoofdstad Kyoto indertijd werd genoemd, waar men daags nadien in audiëntie werd ontvangen door de gouverneur. Kaempfers kaartje op blad 289 boven geeft de afgelegde reisweg tussen Osaka en Kyoto weer; geheel linksboven is nog net een deel van het grote Biwameer (Biwa-Ko) ten noordoosten van de keizersstad aangeduid. Op de onderste kaart is het vervolg van de reis vanaf Kyoto naar de zuidkust van Honshu te zien, tot de plaats Chiryu iets ten oosten van Nagoya, een traject dat tussen 2 en 6 maart werd gepasseerd. De gehele verdere route tot de hofstad van de shogun, vanaf 8 maart, voerde langs de zogenoemde Tokaido, de Oostelijke Kustweg tussen Edo en Kyoto die ook in die tijd al de hoofdverkeersader van Honshu vormde en door Kaempfer is vastgelegd in zijn grote kaart op de bladen 290-291. Deze begint op blad 290 onder met nogmaals het gedeelte tussen Kyoto en de kust bij Nagoya en eindigt op blad 291 boven met een schetsmatig plattegrondje van de stad Edo en het kasteel van de shogun, het tegenwoordige keizerlijke paleis in Tokio. De intocht van Hendrick van Buijtenhem en zijn gevolg in de hofstad was op 13 maart 1691, 'Klock 1 nachmittags, nachdem wir die Reise in 29 Tagen abgelegt'.

After several days' preparation the mission set off in the early morning of 28 February 1691 from Osaka for the third and longest part of the journey, the road to Edo. The first section went to Miyako, as the old imperial capital was called at that time, where the next day they were received in audience by the governor. Kaempfer's little map on sheet 289 above shows the route followed between Osaka and Kyoto. At the very top left a part of Lake Biwa (Biwa-ko) is indicated to the north-east of the imperial capital. On the lower map we can see the continuation of the journey from Kyoto to the south coast of Honshu, as far as the town of Chiryu a little to the east of Nagoya, a stage that they passed between 2 and 6 March. The remaining route to the capital of the shogun, from 8 March, took them over the Tokaido, the Eastern Coastal Highway between Edo and Kyoto, which even at that time was the main arterial road of Honshu, and which Kaempfer has recorded in his large map on sheets 290-291. This begins on sheet 290 below with once more the section between Kyoto and the coast at Nagoya, and ends on sheet 291 above with an outline plan of the city of Edo and the shogun's castle, the present Imperial Palace in Tokyo. Hendrick van Buijtenhem and his party entered the capital on 13 March 1691, 'at 1 O'Clock in the afternoon, having completed the Journey in 29 Days'.

291 onder/below

Bijschriften: pag. 289 / Captions: p. 289

Bijschriften: pag. 289 / Captions: p. 289

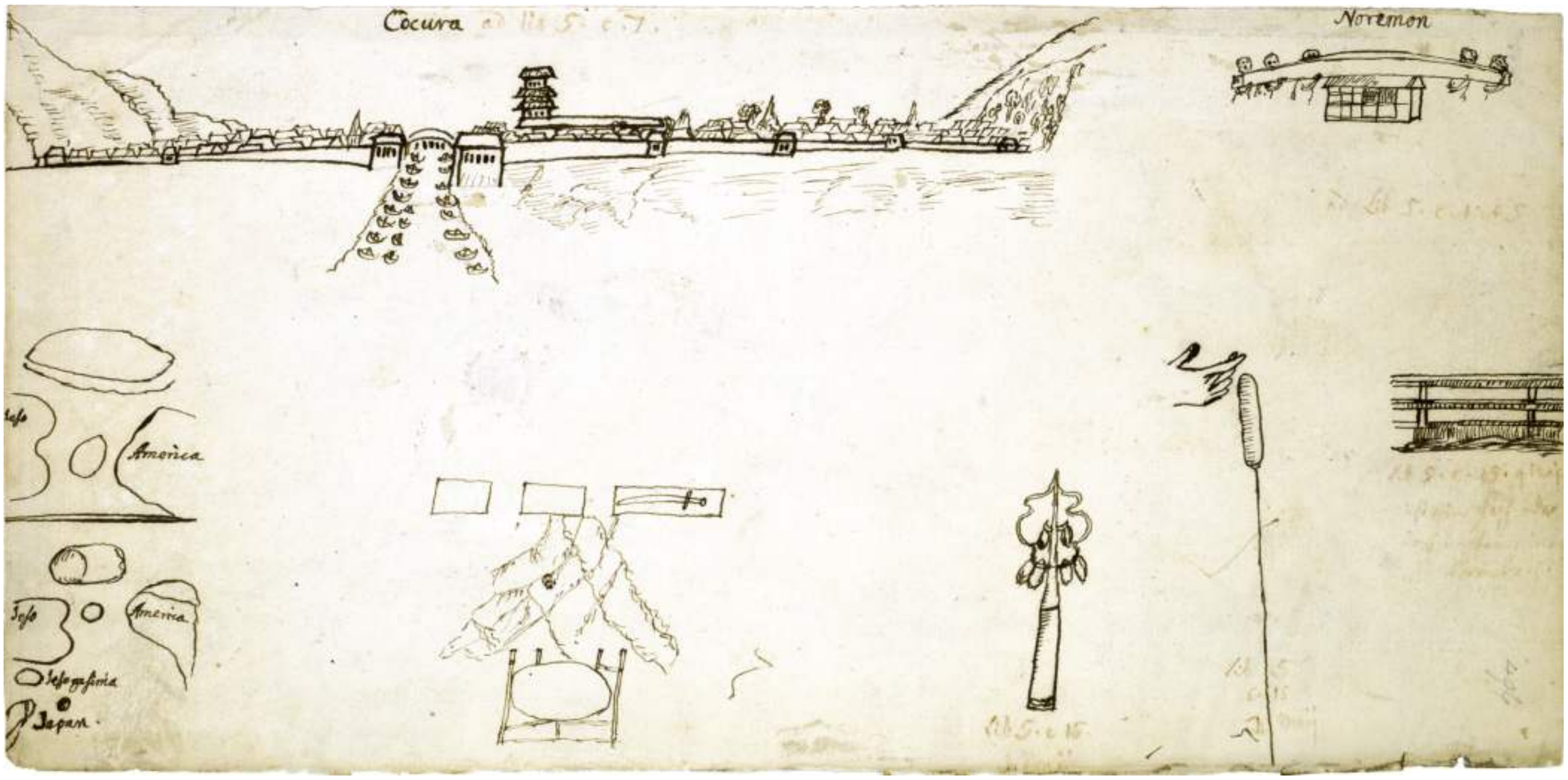

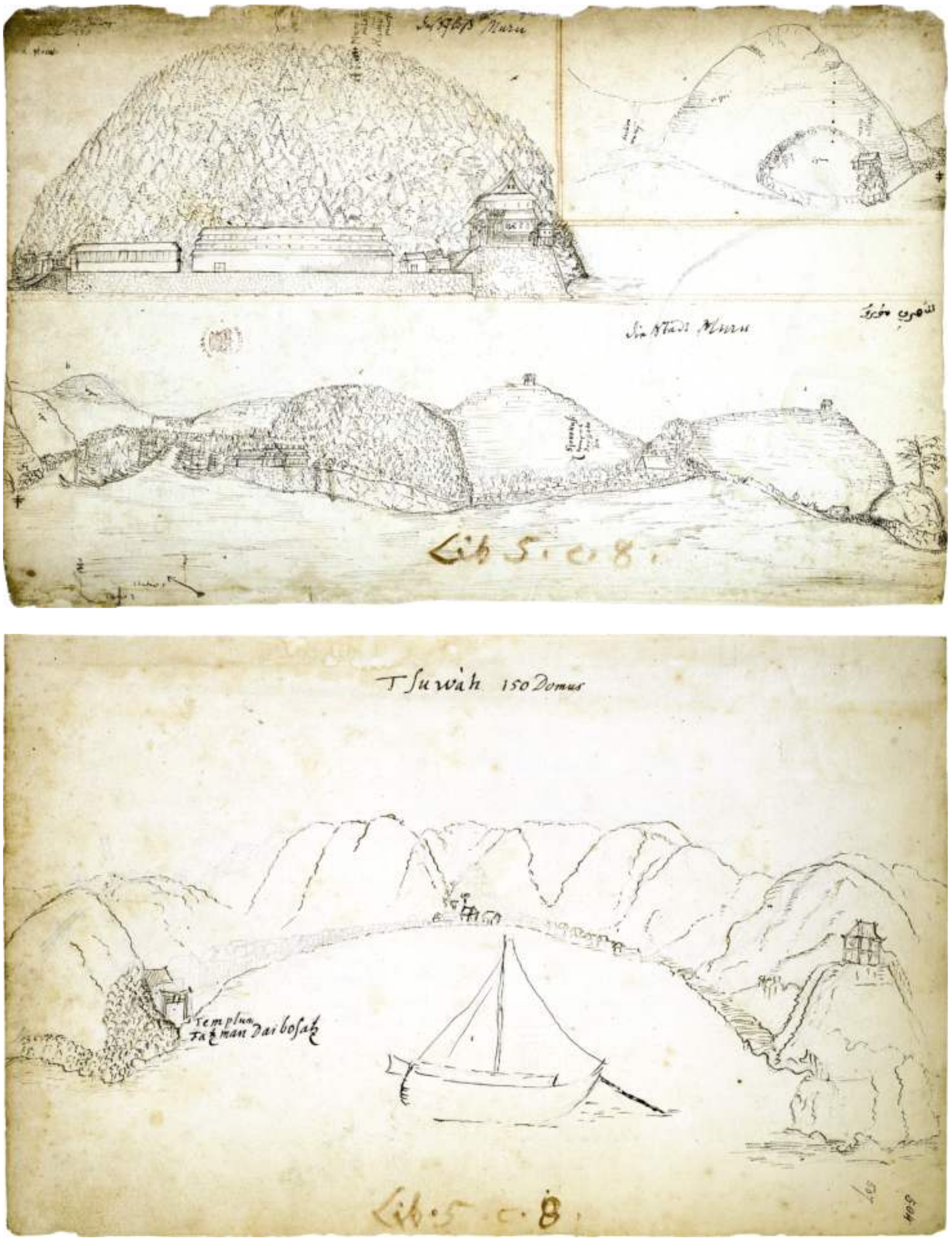

blad 292 boven / sheet 292 above:

British Library, MS Sloane 3060 fol. 496R.

[Engelbert Kaempfer, 1691-1693] :

Cocura.

Kokura.

1 profiel + 2 kaarten + 6 schetsen : pentekening in bruine inkt op papier, 15 x 31 cm.
1 profile + 2 maps + 6 sketches : pen drawing in brown ink on paper, 15 x 31 cm.

Op de bladen 292-294 zijn acht topografische tekeningen uit Engelbert Kaempfers manuscriptverslag van de hofreis van 1691 gereproduceerd, die alle betrekking hebben op kleinere plaatsen die het gezantschap onderweg passeerde. Met uitzondering van de tekening van Miya en Kuwana op blad 293 linksonder is de volgorde hier zoals in het verslag; omdat deze niet geheel overeenkomt met de geografische opeenvolging tijdens de tocht, mag worden aangenomen dat Kaempfer ten minste een aantal van deze tekeningen pas later heeft uitgewerkt van zijn reisschetsen. De tekening op blad 292 boven toont naast enkele andere schetsen en twee ruwe kaartjes van Japan en omliggende gebieden een aanzicht van de stad Kukura, aan de uiterste noordpunt van Kyushu, waar men overstak naar Shimonoseki op Honshu. Daaronder zijn Muro aan de Japanse Binnenzee (niet meer algemeen onder die naam bekend, nu deel van de stad Aioi, ca. 110 kilometer westelijk van Osaka) en het kasteel aldaar afgebeeld, met nog een niet nader benoemd heiligdom aan de voet van een berg aan de kust; deze laatste betreft mogelijk de Osake-tempel nabij Aioi. De tekening op blad 292 onder geeft het dorp Tsuwa of Tsuwaji op het gelijknamige eiland in het westelijke deel van de Japanse Binnenzee weer, ongeveer 50 kilometer zuidelijk van Hiroshima, dat volgens Kaempfer bestond uit slechts '150 Domus'. Blad 293 boven is een gezicht op Shimotsui, een plaatsje aan de nauwe passage tussen Shikoku en Honshu op ruim 20 kilometer ten zuiden van de stad Kurashiki; hier bevindt zich tegenwoordig een van de zes grote hangbruggen die beide eilanden met elkaar verbinden. De tekening op blad 293 rechtsonder bevat diverse schetsen van het kasteel en de stad Kuwana, 20 kilometer ten zuidwesten van Nagoya. Die op blad 293 linksonder ten slotte geeft twee summiere aanzichten van respectievelijk Miya, iets zuidoostelijk van Nagoya en tegenwoordig opgenomen in de agglomeratie van deze stad, en opnieuw van Kuwana.

On sheets 292-294 eight topographical drawings from Engelbert Kaempfer's manuscript account of the journey to court in 1691 are reproduced, all of them relating to smaller places that the mission passed along the way. With the exception of the drawing of Miya and Kuwana on sheet 293 at the lower left, the order here is the same as in the account. Because this does not agree completely with the geographical order during the trip, one can assume that Kaempfer only developed at least some of these drawings later from his sketches. As well as several other sketches and two rough little maps of Japan and surrounding areas, the drawing on sheet 292 above shows a scene of the town of Kukura at the northern tip of Kyushu, where the crossing to Shimonoseki was made. Below that there is a picture of Muro on the Inland Sea (no longer generally known by this name, now part of the town of Aioi, about 110 kilometres west of Osaka) and the castle there, together with an unnamed temple at the foot of a mountain on the coast; this may be the Osake Temple near Aioi. The drawing on sheet 292 below depicts the village of Tsuwa or Tsuwaji on the island of that name in the western part of the Inland Sea, about 50 kilometres to the south of Hiroshima, that according to Kaempfer consisted of only *150 Domus* (houses). Sheet 293 above is a view of Shimotsui, a little place on the narrow passage between Shikoku and Honshu a good 20 kilometres to the south of the town of Kurashiki. Here at present there is one of the six large suspension bridges that link the two islands. The drawing on sheet 293 lower right contains various sketches of the castle and town of Kuwana, 20 kilometres to the west of Nagoya. Finally the one on sheet 293 lower left gives two sketchy views, one of Miya a little to the south-east of Nagoya and at present absorbed into the agglomeration of this city, and the other again of Kuwana.

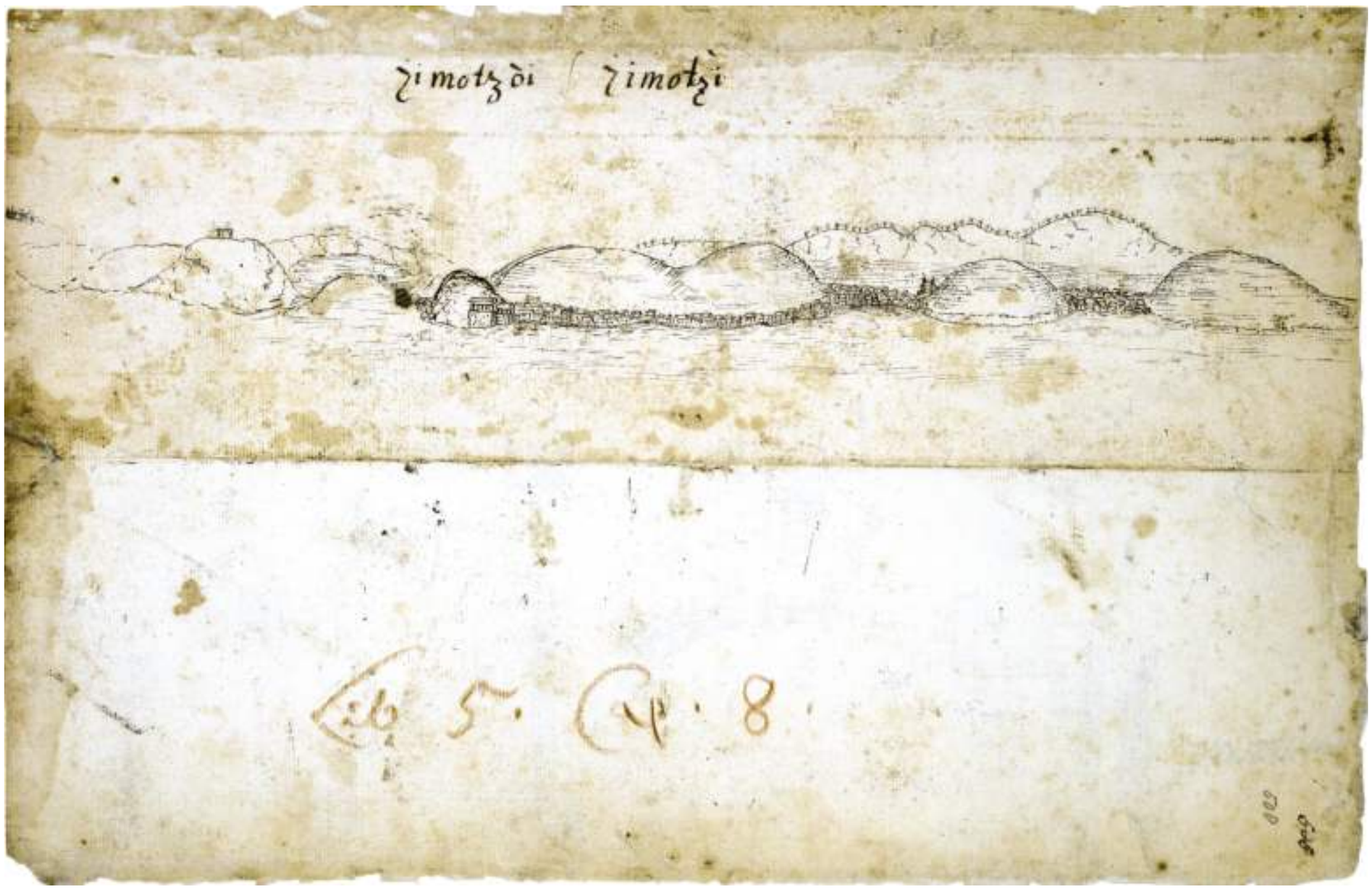

blad 292 midden / sheet 292 centre:

British Library, MS Sloane 3060 fol. 506V.

[Engelbert Kaempfer, 1691-1693] :

Die Stadt Muru.

De Stad Muro.

The Town of Muro.

Das Schloss Muru.

Het Kasteel van Muro.

The Castle of Muro.

[Schets van een berg met een tempel aan de kust].

[Sketch of a mountain and a temple on the coast].

3 pentekeningen in bruine inkt op papier, 19,5 x 31 cm.
3 pen drawings in brown ink on paper, 19.5 x 31 cm.

blad 292 onder / sheet 292 below:

British Library, MS Sloane 3060 fol. 507R.

[Engelbert Kaempfer, 1691-1693] :

Tsuwah 150 Domus.

Tsuwaji 150 Huizen.

Tsuwaji 150 Houses.

Pentekening in bruine inkt op papier, 19,5 x 31 cm.
Pen drawing in brown ink on paper, 19.5 x 31 cm.

blad 293 boven / sheet 293 above:

British Library, MS Sloane 3060 fol. 508R.

[Engelbert Kaempfer, 1691-1693] :

Zimotzoi s[ive] Zimotzi.

Shimotsui anders gezegd Shimotsi.

Shimotsui otherwise known as Shimotsi.

Pentekening in bruine inkt op papier, 19,5 x 31 cm.
Pen drawing in brown ink on paper, 19.5 x 31 cm.

blad 293 rechtsonder / sheet 293 lower right:

British Library, MS Sloane 3060 fol. 508V.

[Engelbert Kaempfer, 1691-1693] :

[Schetsplan en aanzichten van het kasteel, een tempel en de stadsmuren van Kuwana].

[Sketch plan and views of the castle, a temple and the town walls at Kuwana].

1 kaart + 6 profielen : pentekening in bruine inkt op papier, 31 x 19,5 cm.
1 map + 6 profiles : pen drawing in brown ink on paper, 31 x 19.5 cm.

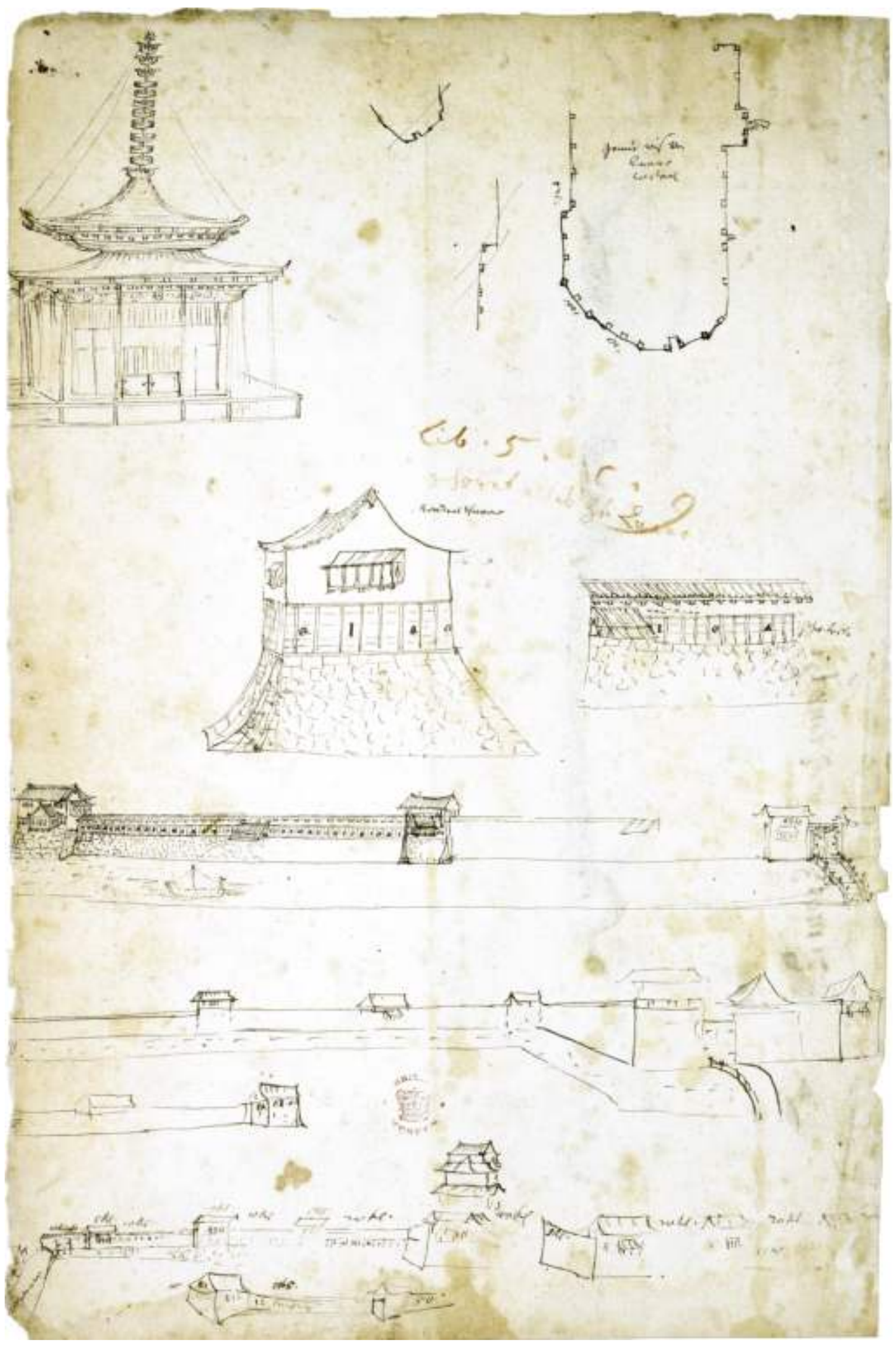

blad 293 linksonder / sheet 293 lower left:

British Library, MS Sloane 3060 fol. 557V.

[Engelbert Kaempfer, 1691-1693] :

Mijah / Quano.

Miya / Kuwana.

2 profielen : pentekening in bruine inkt op papier, 31 x 19,5 cm.
2 profiles : pen drawing in brown ink on paper, 31 x 19.5 cm.

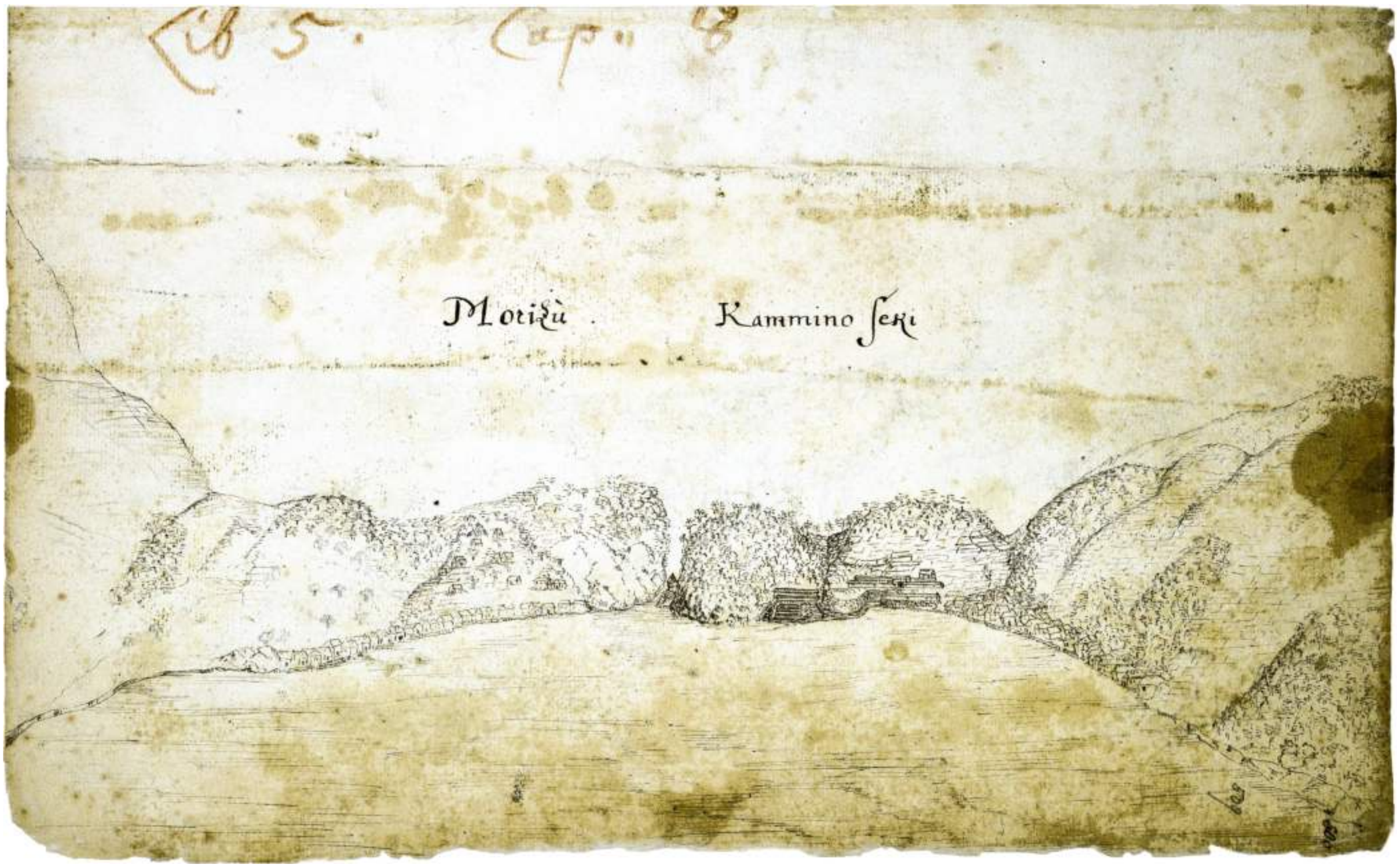

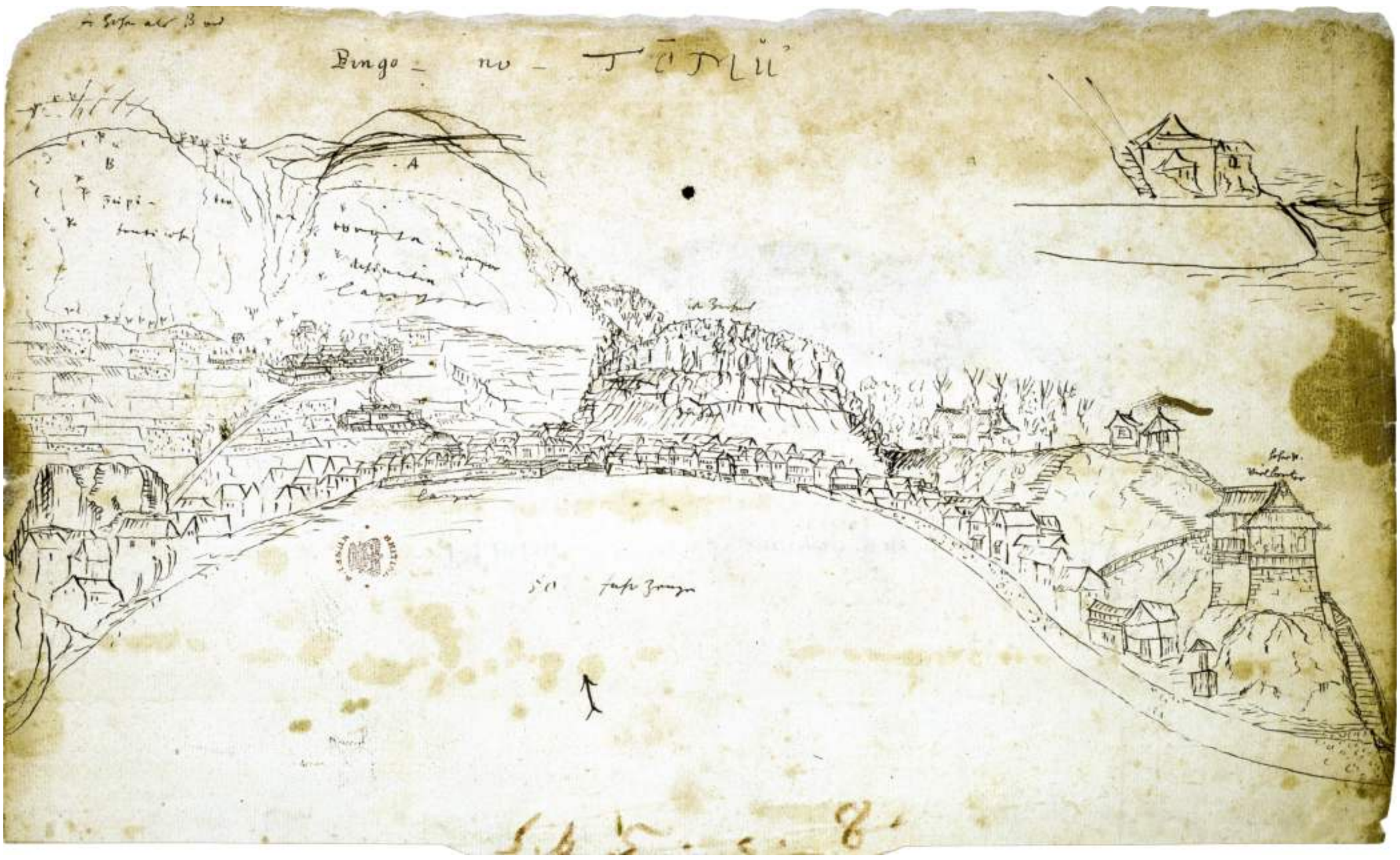

blad 294 boven / sheet 294 above:

British Library, MS Sloane 3060 fol. 509R.

[Engelbert Kaempfer, 1691-1693] :

Morizu [en] Kammino Seki.

Murotsu [and] Kaminoseki.

Pentekening in bruine inkt op papier, 19,5 x 31 cm.
Pen drawing in brown ink on paper, 19.5 x 31 cm.

blad 294 onder / sheet 294 below:

British Library, MS Sloane 3060 fol. 509V.

[Engelbert Kaempfer, 1691-1693] :

Bingo-no-Tomu.

Tomo in het Land Bingo.

Tomo in the Province of Bingo.

Pentekening in bruine inkt op papier, 19,5 x 31 cm.
Pen drawing in brown ink on paper, 19.5 x 31 cm.

Engelbert Kaempfers tekening op blad 294 boven geeft een indruk van het plaatsje Kaminoseki op het eiland Nagashima, ca. 110 kilometer oostelijk van Shimonoseki, waar het gezantschap op 19 februari 1691 tijdens de boottocht over de Japanse Binnenzee passeerde. De aanblik is in zuidoostelijke richting, met rechts het eiland en links het vasteland van Honshu met het dorp Murotsu. Op blad 294 onder is de haven van Tomo afgebeeld, zo'n 120 kilometer verder naar het oosten langs de kust, zoals deze op 21 februari bij het voorbijvaren in zicht kwam.

Engelbert Kaempfer's drawing on sheet 294 above gives an impression of the small town of Kaminoseki on Nagashima Island, about 110 kilometres to the east of Shimonoseki, where the mission passed on 19 February 1691 during the trip by boat over the Inland Sea. The view is in a south-easterly direction, with on the right the island and on the left the mainland of Honshu with the village of Murotsu. On sheet 294 below the harbour of Tomo is depicted, about 120 kilometres further to the east along the coast, as this came into view while they sailed past on 21 February.

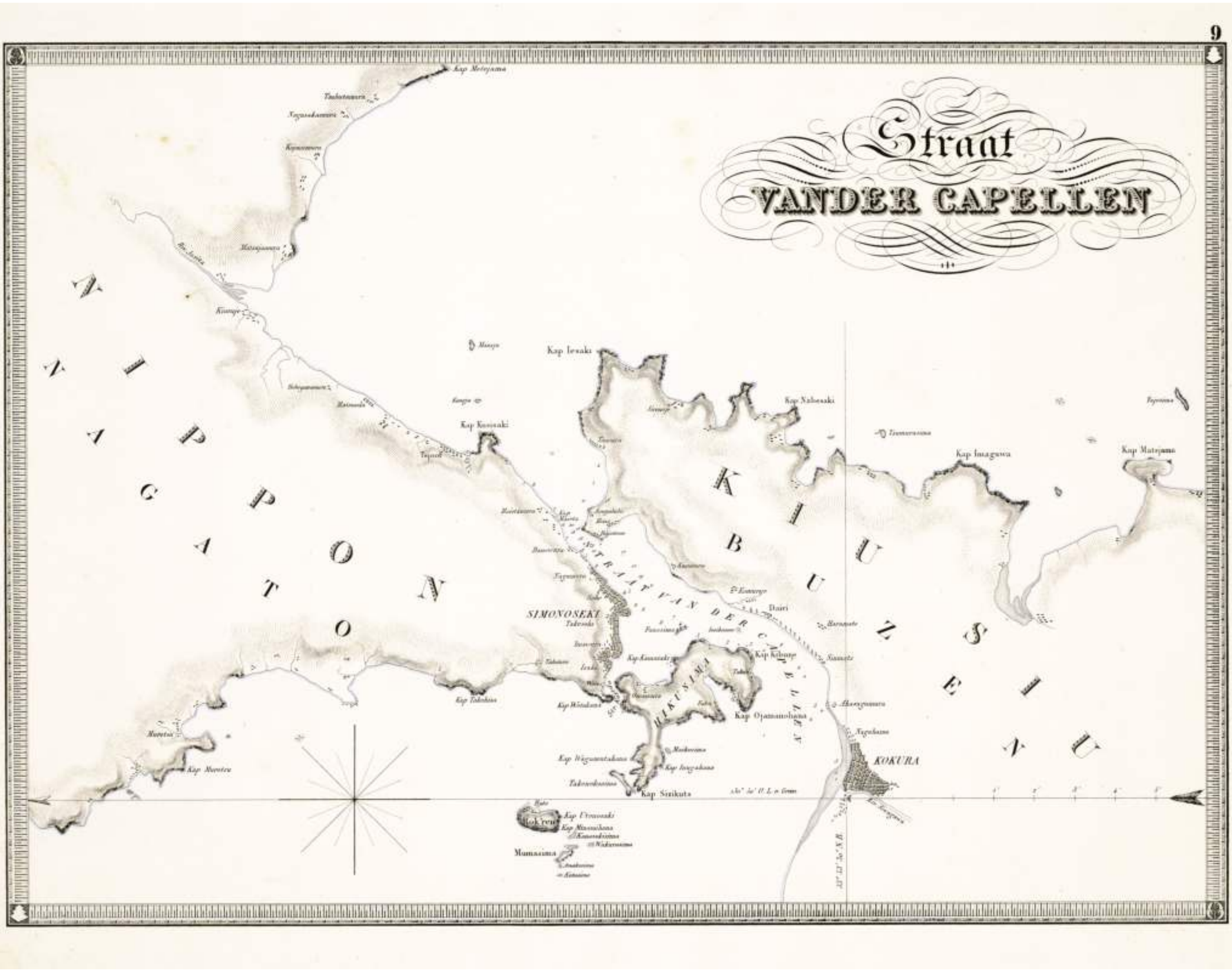

blad / sheet 295:

NATIONAAL ARCHIEF, 4.MIKO J1.9.

[Philipp Franz von Siebold, 1851] :

STRAAT / VANDER CAPELLEN.

STRAITS OF / SHIMONOSEKI.

Schaal: niet aangegeven.
Scale: not indicated.

1 kaart : steendruk op papier, 53 x 72 cm.
1 map : lithography on paper, 53 x 72 cm.

Oriëntatie: het noorden is links.
Orientation: north is left.

Straat van der Capellen, zoals Straat Shimonoseki op kaart no. 9 in Philipp Franz von Siebolds *Atlas van Land- und Seekarten vom Japanischen Reiche* uit 1851 wordt genoemd (blad 295, naar commissaris-generaal c.q. gouverneur-generaal van Nederlands-Indië mr. G.A.G.Ph. graaf van der Capellen, 1816-1826), zou twaalf jaar na verschijning van dit werk het toneel worden van een cruciale gebeurtenis in de moderne Japanse geschiedenis. Deze nauwe zeeëngte tussen Honshu (links, 'Nippon') en Kyushu (rechts, 'Kiu Siu') vormt de westelijke toegang tot de Japanse Binnenzee, die sinds de afgedwongen handels- en vredesverdragen tussen het Tokugawa-shogunaat in Edo en de regeringen van de Verenigde Staten, Groot-Brittannië, Frankrijk, Rusland en Nederland in de jaren na 1854 opengesteld was voor de scheepvaart van deze landen. In maart en april 1863 verklaarde keizer Komei (Osahito, regeringsperiode 1846-1867) in Kyoto deze verdragen echter ongeldig en liet hij een algemene order aan zijn onderdanen uitgaan om 'de barbaren uit te drijven'. Dit was het begin van een jarenlange strijd om de bestuursmacht met het geleidelijk aan verzwakkende shogunaat, die in het jaar na Komeis overlijden in 1867 eindigde met de restauratie van het keizerlijke gezag. De order van Komei in 1863 leidde in het meest westelijke deel van Honshu al in mei van dat jaar tot een openlijke revolte tegen het shogunaat onder aanvoering van de gouverneur van de provincie Nagato, prins Mori Takachika, op wiens bevel in de volgende maanden door de kustbatterijen van Shimonoseki langs de zeeëngte bij herhaling het vuur geopend werd op passerende Amerikaanse, Franse en Nederlandse schepen. De shogun in Edo bleek ook op langere termijn niet in staat de opstand te onderdrukken, waarna in augustus 1864 in Yokohama een gecombineerde westerse interventiemacht onder Brits opperbevel werd samengesteld om de doorvaart blijvend veilig te stellen. Op 5 en 6 september leverde deze marinevloot, bestaande uit negen Britse oorslogsschepen, vier Nederlandse (Zr.Ms. *Medusa*, *Metalen Kruis*, *Djambi* en *Amsterdam*), drie Franse en een Amerikaans schip, voor Shimonoseki een felle slag met Mori's strijdkrachten, die uiteindelijk beslecht werd met een succesvolle stormloop op de Japanse batterijen door de gezamenlijke marinierseenheden van de schepen. Deze in Japan als zeer smadelijk ervaren nederlaag, die voor een belangrijk deel te wijten was aan de ontoereikendheid van de verouderde bewapening en krijgsmethoden tegenover de westerse marines, werd na 1868 mede aanleiding tot het geforceerde programma van modernisering en herbewapening van Japan onder de Meiji-keizer, Mutsohito.

Van der Capellen Strait, as the Shimonoseki Strait is called on map no. 9 in Philipp Franz von Siebold's *Atlas von Land- und Seekarten vom Japanischen Reiche* of 1851 (sheet 295, named after the commissioner-general and governor-general of the Netherlands Indies, G.A.G.Ph. Count van der Capellen, 1816-1826), would become the scene of one of the crucial events of modern Japanese history twelve years after this appeared. This narrow passage of sea between Honshu (on the left, *Nippon*) and Kyushu (on the right, *Kiu Siu*) forms the western entrance to the Inland Sea, and in the years following 1854 had been opened to shipping in accordance with the trade and peace treaties exacted from the Tokugawa Shogunate by the governments of the United States, Great Britian, France, Russia and the Netherlands. However, in March and April of 1863 Emperor Komei (Osahito, ruled 1846-1867) declared these agreements invalid and issued a general order to his subjects to 'drive out the barbarians'. This was the beginning of a struggle for power with the waning Shogunate that would last several years, and in the year after Komei died in 1867 this ended with the restoration of imperial rule. Already in May 1863 Emperor Komei's order had led to an open revolt against the Shogunate in this westernmost part of Japan, led by the governor of the province of Nagato, Prince Mori Takachika, on whose orders passing American, French and Dutch ships were fired on by the coastal batteries of Shimonoseki along the strait in the following months. The shogun in Edo turned out not to be able to suppress the rebellion in the long run, and in August 1864 a combined Western intervention force was assembled in Yokahama under British command in order to secure safe passage on a permanent basis. On 5 and 6 September this naval fleet, consisting of nine British warships, four Dutch ones (*Medusa*, *Metalen Kruis*, *Djambi* and *Amsterdam*), three French and one American ship, joined in a fierce battle with Mori's forces, which was finally decided by a joint marine assault on the Japanese batteries. In Japan this defeat was experienced as very humiliating, and to a great extent was attributed to the inadequacy of the obsolete weapons and tactics compared with the Western navies, so after 1868 it became a motivation for the forced programme of modernization and rearmament under the Meiji Emperor, Mutsuhito.

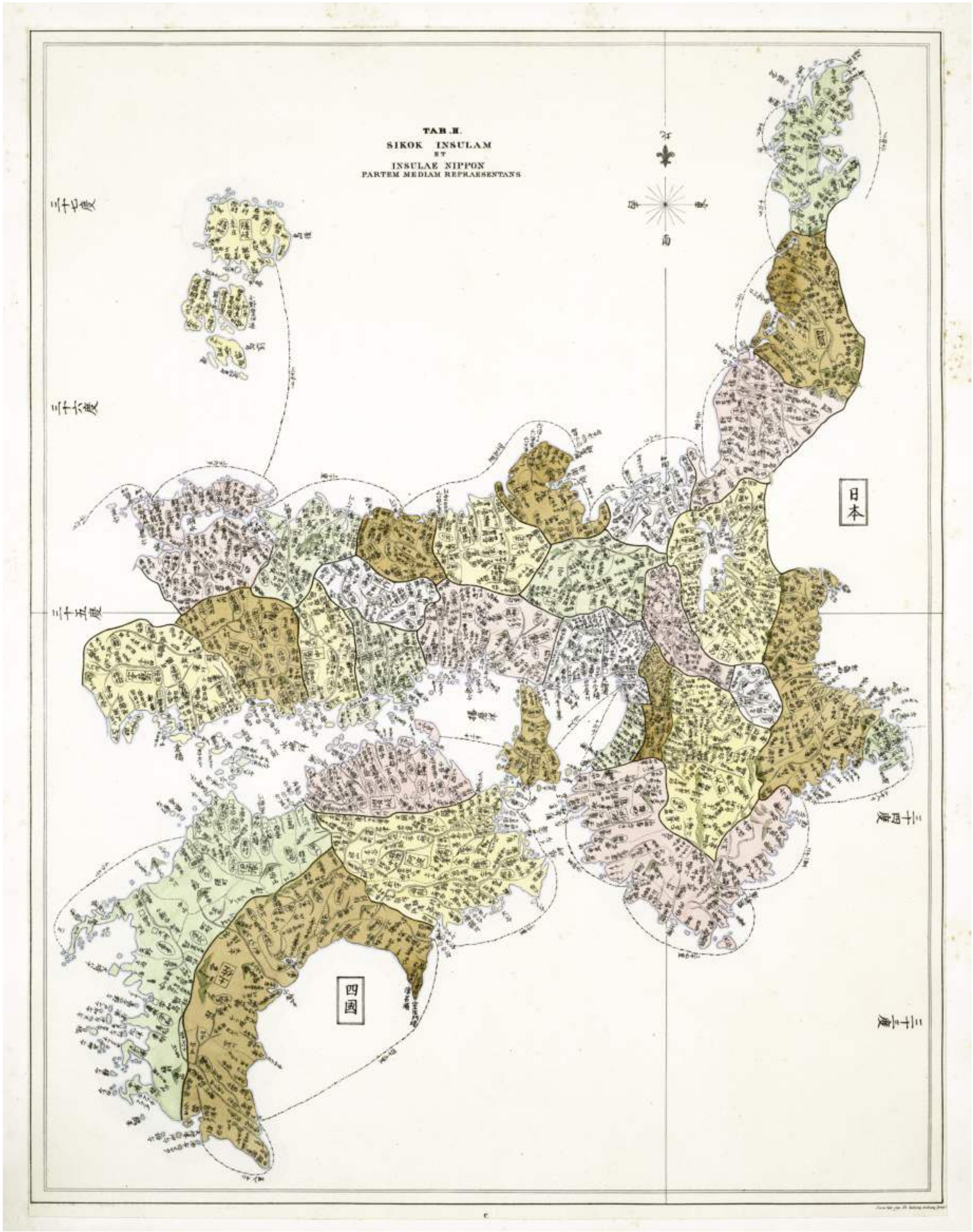

blad / sheet 296:

Nationaal Archief, 4.MIKO J1.TAB2.

[Philipp Franz von Siebold, 1851] :

Tab II. / Sikok Insulam / et / Insulae Nippon / Partem Mediam Repraesentans.

Kaart II. / Het Eiland Shikoku / en / het Centrale Gedeelte / van het Eiland Honshu.

Chart II. / The Island of Shikoku / and / the Central Part / of the Island of Honshu.

Schaal: niet aangegeven.
Scale: not indicated.

1 kaart : steendruk op papier, gekleurd, 72 x 53 cm.
1 map : lithography on paper, coloured, 72 x 53 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

In de *Atlas von land- und Seekarten vom Japanischen Reiche* van Philipp Franz von Siebold uit 1851 komen naast de kopie-afbeelding van een vroeg-negentiende-eeuwse Japanse kaart van Kyushu met het westelijke gedeelte van Honshu (blad 262) nog drie soortgelijke van de overige delen van het Japanse hoofdeiland voor, alle in de bijlage *Insularum Japonicarum / Tabulae Geographicae / Secundum Opus / Nippon Jo Tsi Ro Tei Sen Tsu*. Deze opmerkelijk goede, vormgetrouwe kaarten, waarvan Von Siebold dankbaar gebruik maakte voor zijn eigen werk, zijn hier in reproductie weergegeven op de bladen 296-298, in de volgorde van zuidwest naar noordoost. De deelkaart op blad 296 omvat ruwweg het gedeelte van Honshu tussen Hiroshima in het westen en Nagoya in het oosten, met het eiland Shikoku en het grootste deel de Japanse Binnenzee. Op blad 297 zijn de oostelijk aansluitende delen tot voorbij Edo weergegeven, terwijl de kaart op blad 298 het gehele noorden van Honshu tot Straat Tsugaru bedekt. Een originele Japanse kaart van het noordelijke eiland Jezo of Hokkaido heeft Von Siebold niet opgenomen in zijn *Atlas*.

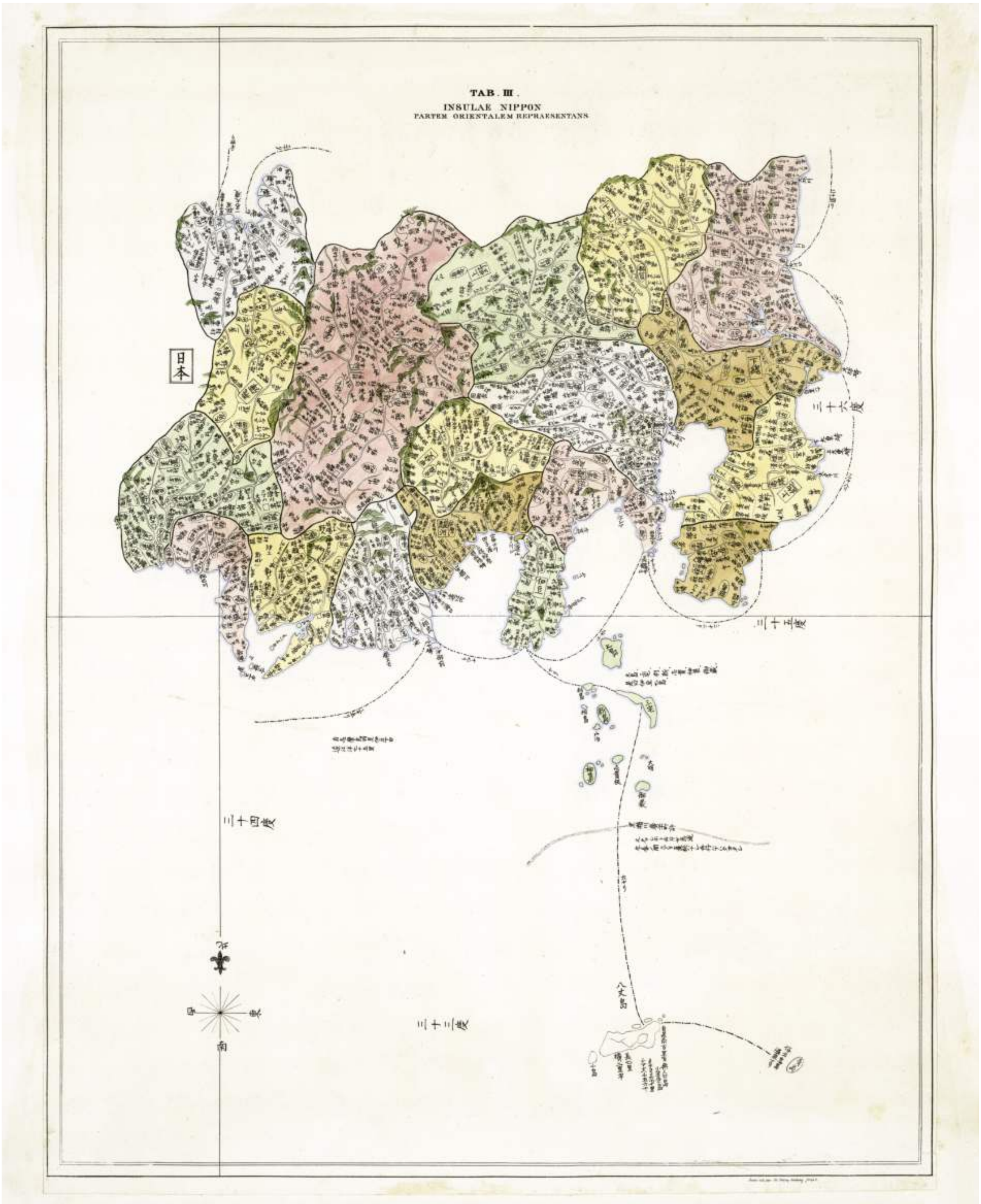

In addition to the copy of an early nineteenth-century Japanese map of Kyushu with the western part of Honshu (sheet 262) included in the *Atlas von Land- und Seekarten vom Japanischen Reiche* by Philipp Franz von Siebold from 1851, another three similar ones of the other parts of the main island of Japan are included in the appendix *Insularum Japonicarum / Tabulae Geographicae / Secundum Opus / Nippon Jo Tsi Ro Tei Sen Tsu*. These maps are remarkably accurate and true-to-form, and Von Siebold made grateful use of them for his own work, shown in reproduction here on sheets 296-298, in order from south-west to north-east. The section map on sheet 296 covers roughly the part of Honshu between Hiroshima in the west and Nagoya in the east, with the island of Shikoku and the greater part of the Inland Sea. The parts adjoining on the east as far as past Edo are shown on sheet 297, while the map on sheet 298 covers the whole of northern Honshu up to the Tsugaru Strait. Von Siebold did not include an original Japanese map of the northern island Jezo or Hokkaido in his *Atlas*.

blad / sheet 297:

Nationaal Archief, 4.MIKO J1.TAB3.

[Philipp Franz von Siebold, 1851] :

Tab III. / Insulae Nippon / Partem Orientalem Repraesentans.

Kaart III. / Het Centrale Gedeelte / van het Eiland Honshu.

Chart III. / The Eastern Part / of the Island of Honshu.

Schaal: niet aangegeven.
Scale: not indicated.

1 kaart : steendruk op papier, gekleurd, 72 x 53 cm.
1 map : lithography on paper, coloured, 72 x 53 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

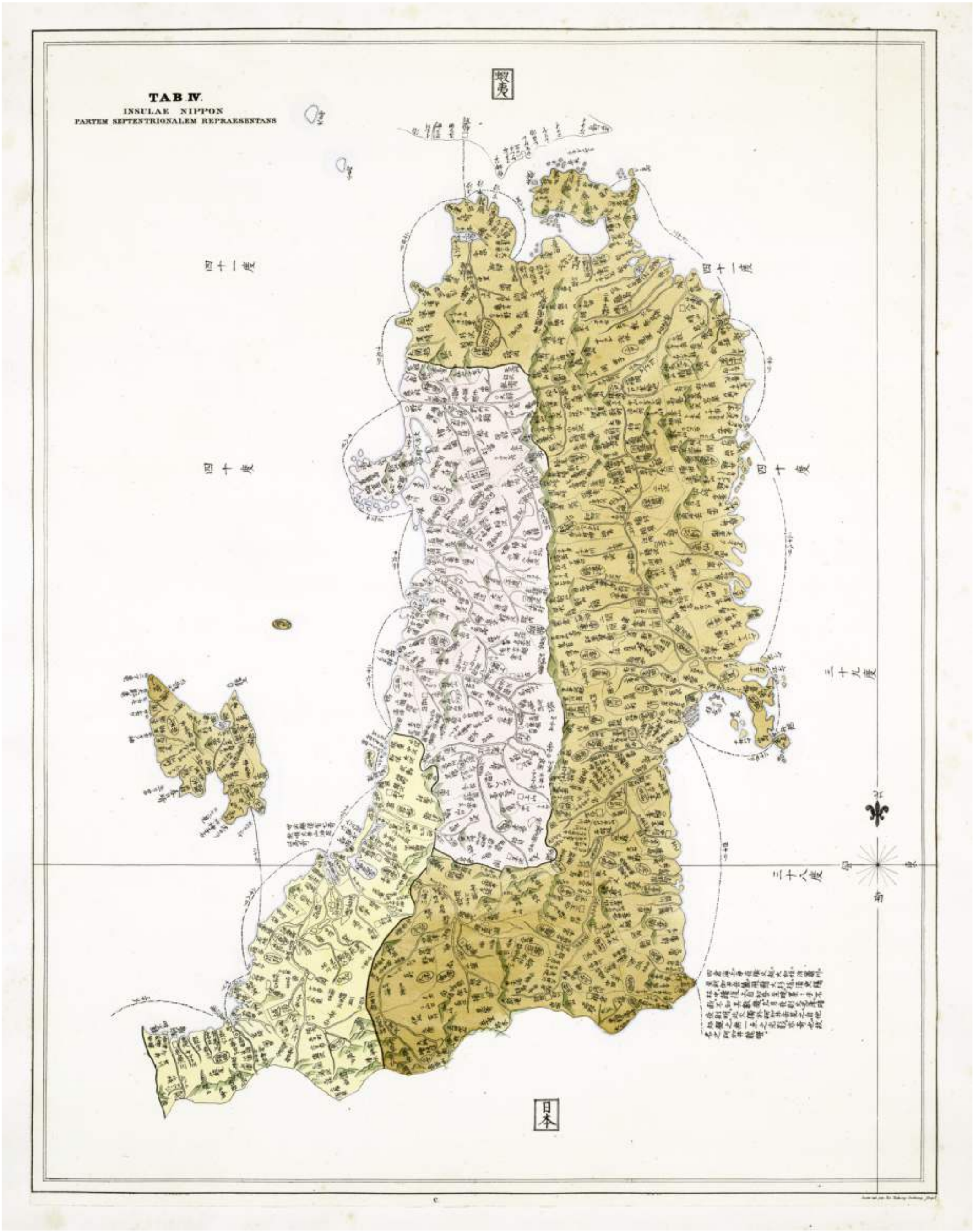

blad / sheet 298:

Nationaal Archief, 4.MIKO J1.TAB4.

[Philipp Franz von Siebold, 1851] :

Tab IV. / Insulae Nippon / Partem Septentrionalem Repraesentans.

Kaart IV. / Het Noordelijke Gedeelte / van het Eiland Honshu.

Chart IV. / The Northern Part / of the Island of Honshu.

Schaal: niet aangegeven.
Scale: not indicated.

1 kaart : steendruk op papier, gekleurd, 72 x 53 cm.
1 map : lithography on paper, coloured, 72 x 53 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

blad / sheet 299:

Nationaal Archief, 4.MIKO J1.8.

[Philipp Franz von Siebold, 1851] :

Zeemans-gids voor de vaarwaters en koersen van nagasaki naar Ohosaka / volgens eene oorspronkelijke Japansche Zeekaart.

Sailors' guide to the fairways and courses from Nagasaki to Osaka / according to an original Japanese Sea-Chart.

Schaal: niet aangegeven.
Scale: not indicated.

1 kaart in 4 delen : steendruk op papier, 72 x 53 cm.
1 map in 4 parts : lithography on paper, 72 x 53 cm.

Oriëntatie: [bovenste kaartdeel] het noorden is rechts [overige kaartdelen] boven.
Orientation: [top part] north is right [other parts] up.

Tot de meest opmerkelijke kaarten in Philipp Franz von Siebolds *Atlas von land- und Seekarten vom Japanischen Reiche* behoort die op blad 299, no. 8 in zijn overzichtsatlas, die in vier delen de vaarroute van Nagasaki naar Osaka weergeeft als een bewerkte kopie van een niet nader benoemde 'oorspronkelijke Japansche Zeekaart'. Afgezien van het gedeelte tussen Nagasaki en Shimonoseki, dat gewoonlijk over land werd afgelegd, gaat het hier in feite om een nauwkeurige weergave van de vaarweg over de Japanse Binnenzee tijdens de jaarlijkse verplichte hofreis naar Edo. De schaal is niet aangeduid, maar wel zijn onder elk van de deelkaarten steeds de afstanden van de afzonderlijke trajecten in Japanse mijlen of *ri* vermeld. De totale afstand tussen Nagasaki en Osaka bedraagt volgens de route op deze kaart 217 *ri*, ruim 850 kilometer (1 *ri* = 3927,27 meter), een alleszins realistische meting.

One of the most remarkable maps in Philipp Franz von Siebold's *Atlas von Land- und Seekarten vom Japanischen Reiche* is the one on sheet 299, no. 8 in his general atlas, which shows in four parts the route for sailing from Nagasaki to Osaka as an adapted copy of an otherwise unspecified 'original Japanese Sea-Chart'. Apart from the section between Nagasaki and Shimonoseki, which was usually covered by land, this is in fact an accurate depiction of the course over the Inland Sea during the annual compulsory journey to the court in Edo. The scale is not indicated, but under each of the section maps the distances are given in Japanese miles or *ri*. The total distance between Nagasaki and Osaka according to the route on this map is 217 *ri*, that is, about 850 kilometres (1 *ri* = 3927.27 metres), a completely realistic measurement.

ZEEMANS-GIDS VOOR DE VAARWATERS EN KOERSEN VAN NAGASAKI NAAR OHOSAKA.

volgens eene oorspronkelijke Japansche Zeekaart.

8

GEN KAI NADA
NAGATO
SUWÒ
SUWÒ NADA
BUZEN
TSIKU-ZEN
Baai van Tsikuzen
Nakatsu
Kokura
Simonoseki
Fatsin
I. Sanmasima
I. Rikusima
I. Kamisima
I. Sakaguisima
I. Tsusima
I. Kamisima
I. Tsusima
I. Iwo
I. Fune
C. Kanmon
C. Mojosima
C. Kuro
C. Mitsuki
C. Kanmon
C. Mojosima
C. Kuro
C. Mitsuki
C. Sakaguisima
C. Tsusima
C. Sakaguisima
C. Tsusima
Ste. van der Capellen
Ste. Kanmon
Ste. Kanmon
Ste. Kanmon
Ste. van der Capellen
Ste. Kanmon
Ste. van der Capellen
Ste. Kanmon
Ste. van der Capellen

Waere afteijckeninge vant machtich keijserlijck Casteel Osacca gelegen int groot rijck Iapan besuyden de Stadt van Osacca Inde Province Q100.

blad / sheet 300:

Österreichische Nationalbibliothek, Atlas Blaeu-Van der Hem 41:27.

[Johannes Vingboons, 1665-1670] :

Waere afteijckeninge vant machtich keijserlijck Casteel Osacca gelegen int groot rijck Iapan besuyden de Stadt van Osacca Inde Province Q100.

True depiction of the mighty imperial Castle of Osaka situated in the great empire of Japan to the south of the City of Osaka In the Province of Settsu.

Aquareltekening in vogelvluchtperspectief op papier, gekleurd, 57 x 84 cm.
Water-colour drawing in bird's-eye perspective on paper, coloured, 57 x 84 cm.

Verklaringen: [onder] een legenda bij de nummers 1 t/m 48, transcriptie naar Van der Krogt 2005 :
Explanations: [below] a key to the numbers 1 to 48, transcribed from Van der Krogt 2005 :

No. 1. Wijst aen de Buijten kant van het Casteel.
2. Is de Eerste gracht vant Casteel, breedt 60 ende het water diep vijff ijckjes. Nota, dat een Iapans ijckje, heeft een lengte van 6 en Een halff voet.
3. Is den eersten ofte Buijten Muer des Casteels, sijnde altesaemen van Blaauwen Arduijnsteen.
4. Sijn de Bolwercken van steen, hooger als de gardijnen opgetrocken, daerop nock gebout zijn hooge stercke toorens, dienden tot wapenkamers, die daer in altijt Bewaert werden, in goede ordre.
5. Sijn borstweeringen boven op de Muer van klaijachtige materie, gemaackt doch van buijten en van binnen met krydtwitte kalck gestreecken, met behoorelijcke schutgaten versien.
6. Is den Eersten ordinari Ingang des Casteels, met een Poorte met ijsere kruijsbalcken overleijdt.
7. Het vierkant Pleijn binnen de voorpoorte, waar in sich verthoonen 3 Blaeuwe steenen van Arduijn, 7 ende 7½ ijckje langh, mitschaders 4½ ijckjen hoogh.
8. Sijn Pachuijsen ofte wapenkaamers, Boven op dit vierkant Pleijn leggen veel Roers van verscheyden toebehooren.
9. Is de tweede voorpoorte, responderende op het Pleijn, sijnde altesaamen met dick ijser overslagen met klincketten van vijftien ijckjes breedt, ofte wijdt.
10. Is een Corps dugarde, achtneemende op de Poort.
11. Sijn 2 groote Packhuijsen, daar alderhande metalen als ijser groff gheschut in Bewaart wort.
13. Is een witte muer die dit quartier afscheijt.
14. Sijn 12 sticks groote Packhuijsen, dienende tot Rijs ende provisie voort garnisoen des Casteels.
15. Is quartier ende Logement vant opprhooft die de Sorge over de Rijs Packhuysen ende wapenkamer draaght.
16. Is den tweeden ingangh des Casteels met een voor Poorte met ijsere kruijsbalcken overleijdt.
17. Is een Corps dugarde, Passende op de tweede Poort.
18. Is de tweede Poort des binnen Pleijns, sijnde met ijsere Cruijsbalcken overslaagen ende met klincketten als No. 9.
19. Is de voorpoort vant quartier ofte opperhooft, die Sorge draacht over dit tweede quartier.
20. Is de derden Ingang des Casteels, als No. 9 ende 16 anwijst.
21. Wijst aen de muer van de buijten kant des binnen Casteels, sijnde vande grondt tot op de hoochte des aertrijcks opgetrocken.
22. Wijst aen de Graght des Binnen Casteels, breedt 40 ijckjes ende 5 ijckjes diep.
23. Is de muer des binnen Casteels sijnde van Blaauwen Arduijnsteen doorgaande, haer Bolwercken ende Thoorens sijn Hoogh 25 ijckjes boven 't water vande gracht behalve de Borstweeringen.
24. Sijn Bolwercken tot 12 Int getal, aen voors. binnen Casteel veel hoger als de gordijnen opgetrocken, daer op meede geboudt sijn Hooge starcke Toorens dienende tot wapenkamers, Packhuijsen, ende Ammonitie van oorlogen.
25. Is de Brugh des binnen Casteels over de gracht, seer starck ende net gemaackt, hebbende lueninge met gout overslagen.
26. Is de Eerste Poorte ende Incomen des Binnen Casteels, sijnde altesamen met goudt overslagen.
27. Sijn Packhuijsen daer des kaysers Schatten van Silver in bewaart worden, dese sijn 3 getal.
28. Sijn 3 Packhuijsen, daer des keysers Schatten van Goudt in Bewaart worden.
29. Sijn noch 3 Packhuijsen, daer de kayserlijcke schatten van Silver in Bewaart worden.
30. Sijn 7 Packhuijsen met Buspoeder staende achter Tooren.
31. Sijn diversche vrouwen Pallaijsen, ende Logementen, seer kostelijck van Binnen gebouwt.
32. Sijn kostelijcke Plaatsen naast den Thooren.
33. Sijn 2 groote Palleijsen daer 1000 matten van 6½ voet langh, en 1½ voet breedt, op de vloer konnen geleijdt worden.
34. Is een open en luchtige galderie, sijnde om laegh vande grondt opgehaalt met steen, ende is hoogh 25 ijckjes.
35. Sijn Sitplaatsen van gehouwen steen.
36. Is het onderste dack boven de gemelde galderije, met Steenen Pannen gedeckt.
37. Sijnde de tweede Hoogte ofte vierkant, met Steene pannen gedeckt.
38. Is de darde Hoogte, Sijnde de afdackingh met Loode Pannen gedecht.
39. Is de vierde Hoogte, de Afdackingh, met Loode Pannen gedeckt.
40. Is de vijfde Hoogte, Sijnde Afdackingh met Kopere Pannen gedeckt.
41. Is de Seste ende uijterste Hoogte vanden Thooren, sijnde de Leuningen vande galderije, ende de Pannen op het dack, van Macijff Goudt.
42. Is een keijserlijcke open Sitplaatse, Staande op de hoogt, neven de voet vanden Thooren, Sijnde het afdack met goude Pannen.
43. Sij kostelijcke Huijsen Ende tuijnen daer de kaijser als hij int Casteel is, sijn Recreatie Neempt, ende het Cruijdt Thee nutticht, bij de Chijnesen genaampt Thoe, welcke Cruijdt sijn gedroogde groene Bladeren, met water opgesooden, wert in groote Estime bij de Japonders gehouden.
44. Is het tweede Incoomen van 't binnen Casteel, sijnde de Poort gheheel met Cooper overslagen.
45. Is het binnen Pleijn, dat rondtom met Blaauwen Arduijn beslooten is, daar onder anderen Eenen steen is van 8½ ijckjes langh, ende 4½ ijckjes Hooch.
46. Is de tweede Poort, staande In Eenen Witten Muer, Sijnde altsaamen Met Goudt overslaagen.
47. Sijn des Kaijsers Paardestallen.
48. Is een Corps dugarde Achtnemende op des Keijsers Paardestallen.

Op de bladen 300-301 zijn drie vrijwel identieke versies gereproduceerd van een en dezelfde tekening uit het atelier van Johannes Vingboons met voorstelling van het kasteel van Osaka in vogelvluchtperspectief: hierboven die voor de atlas van Laurens van der Hem, op blad 301 boven de tekening die later opgenomen was in de Atlas Beudeker, en op blad 301 onder een ongekleurde variant uit het bezit van de Franse verzamelaar François Roger de Gaignières. Het kasteel van Osaka werd gebouwd door Toyotomi Hideyoshi, de machtige heerser wiens feitelijk gezag over een groot deel van Japan in de jaren 1582-1598 de inleiding vormde tot de navolgende periode van het Tokugawa-shogunaat. Het aanzien van het kasteel zoals afgebeeld op Vingboons' tekeningen duidt op een origineel uit de jaren tussen 1629, na afloop van een grootscheepse verbouwing en uitbreiding onder shogun Iemitsu, en 1660, toen het kasteel aanzienlijke schade opliep na een ontploffing in de kruitkamer; in 1665 werd de centrale toren door brand zelfs geheel verwoest. Tijdens de jaarlijkse hofreis naar Edo door de opperhoofden van Deshima vormde een audiëntie bij de gouverneur of stadhouder in het enorme kasteel van Osaka een vast onderdeel van de verplichtingen, een gelegenheid die nooit naliet indruk te maken op de compagniesdienaren. Tijdens welke reis en door wie de originele schetsen voor deze tekening zijn gemaakt, is nu echter niet meer vast te stellen. Met alle verwijzingen naar de 'kaijser' bedoelde de tekenaar vanzelfsprekend steeds de shogun; de echte keizer met zijn toen uitsluitend nog ceremoniële positie in Miyako (Kyoto) speelde geen enkele rol in de Nederlands-Japanse betrekkingen in de compagniestijd.

On sheets 300-301 we reproduce three practically identical versions of one and the same drawing from the studio of Johannes Vingboons showing Osaka Castle in bird's-eye perspective: above on sheet 300 the one for the atlas of Laurens van der Hem, on sheet 301 above the drawing that was later included in the Beudeker Atlas, and on sheet 301 below an uncoloured variant once owned by the French collector François Roger de Gaignières. Osaka castle was built by Toyotomi Hideyoshi, the mighty feudal lord whose actual control over a large part of Japan in the years 1582-1598 formed the introduction to the following period, that of the Tokugawa Shogunate. The appearance of the castle as depicted in Vingboons's drawings suggests an original from the years between 1629, following a large-scale rebuilding and expansion under Shogun Iemitsu, and 1660, when the castle suffered considerable damage after an explosion in the powder magazine. In 1665 the central tower was even totally destroyed by fire. During the annual journey to the court in Edo by the chief factors of Deshima, an audience with the governor or regent in the enormous castle at Osaka was a regular part of their obligations, and this was an occasion that never failed to impress the Company employees. However, we can no longer trace on which trip or by whom the original sketches for this drawing were made. Whenever the artist refers to the *kaijser* (emperor) he of course means the shogun – the real emperor, with his exclusively ceremonial position in Miyako (Kyoto), played no role whatsoever in the relations between the Netherlands and Japan in the time of the Company.

blad 301 boven / sheet 301 above:

Nationaal Archief, 4.VELH 619.82.

[Johannes Vingboons, ca. / c. 1665] :

Casteel Osacca.

The Castle of Osaka.

Aquareltekening in vogelvluchtperspectief op papier, gekleurd, 45,5 x 64,5 cm.
Water-colour drawing in bird's-eye perspective on paper, coloured, 45.5 x 64.5 cm.

Verklaringen: [onder] een tweede titel en een legenda bij de nummers 1 t/m 55, waarvan 1 t/m 48 identiek aan Van der Hem 41:27 (geen transcriptie) :
Explanations: [below] a second title and a key to the numbers 1 to 55 of which 1 to 48 are identical to Van der Hem 41:27 (not transcribed) :

Waer Afteijckeninge vant Machtichtge keyser= / lijck Casteel Osacca geleegen int groote rijck / Iapan besuijden de Stadt van Osacca in de / Provincie Q100.

49. Wacht huijs.
50. Isere waater poort door de Steene muer beneeden.
51. Groote Pack huijsen met Boscruyt.
52. Pack huijsen met Roers.
53. Poorten naer der Soldaeten regenten huijsen.
54. Poort van de Steener Trap tot de Laegten des grooten Pleijns te gaen.
55. Steenen Trap.

blad 301 onder / sheet 301 below:

Bibliothèque nationale de France, DEP VD-29 Tome 5 Ft 6, P-198195 [Gaignières].

[Johannes Vingboons, ca. / c. 1665] :

Waere afteijckeninge vant machtich keijserlijck Casteel Osacca geleegen int groot rijck Iapan besuijden de Stadt van Osacca Inde Provincie Q100.

True depiction of the mighty imperial Castle of Osaka situated in the great empire of Japan to the south of the City of Osaka In the Province of Settsu.

Pentekening in vogelvluchtperspectief, O.I. inkt op papier, 54,5 x 75,5 cm.
Pen drawing in bird's-eye perspective, black ink on paper, 54.5 x 75.5 cm.

Verklaringen: [onder] een legenda bij de nummers 1 t/m 48, identiek aan Van der Hem 41:27, geen transcriptie :
Explanations: [below] a key to the numbers 1 to 48, identical to Van der Hem 41:27, not transcribed.

Casteel Osacca

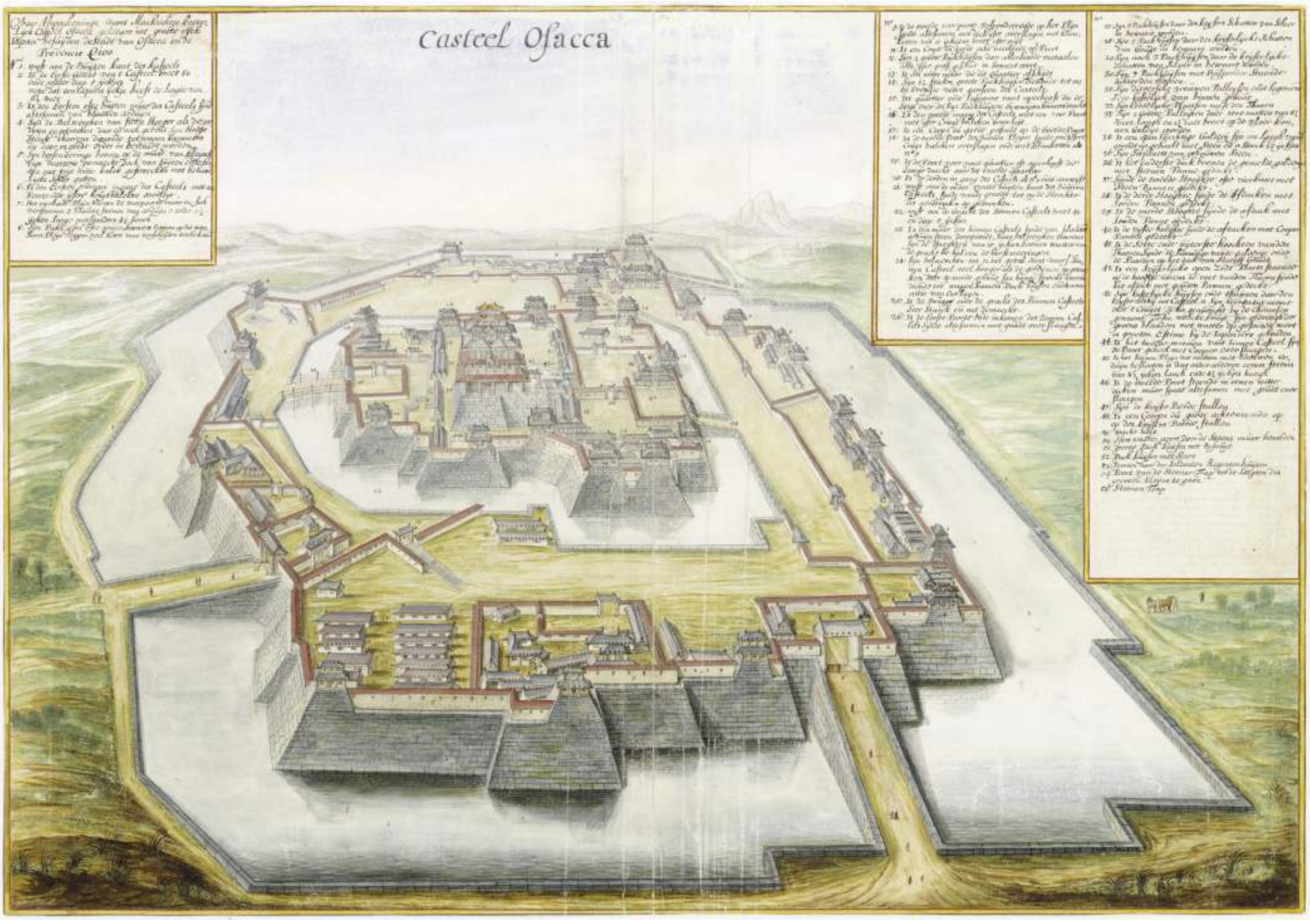

Waere afteyckeninge vande machtich Keijserlijck Casteel Osacca gheleghen inde groot rijck Iapan beslijden de Stadt van Osacca inde Provincie Quo.

blad 302 boven / sheet 302 above:

British Library, MS Sloane 3060 fol. 542R.

[Engelbert Kaempfer, 1691-1693] :

[Schets van het kasteel van Osaka].

[Sketch of Osaka Castle].

Pentekening in bruine inkt op papier, 31 x 19,5 cm.
Pen drawing in brown ink on paper, 31 x 19.5 cm.

blad 302 onder / sheet 302 below:

British Library, MS Sloane 3060 fol. 543V.

[Engelbert Kaempfer], Osacci 27 Febr. 1691 :
[Engelbert Kaempfer], Osaka the 27th of February 1691 :

[Sketch van het kasteel van Osaka].

[Sketch of Osaka Castle].

Pentekening in bruine inkt op papier, 15 x 19,5 cm.
Pen drawing in brown ink on paper, 15 x 19.5 cm.

Ook het gezantschap van het opperhoofd Hendrick van Buijtenhem werd tijdens het oponthoud in Osaka door de gouverneur van de provincie Settsu in audiëntie ontvangen, op 25 februari 1691. De voorbereidingen voor het vervolg van de reis over land duurden daarna wat langer dan voorzien, zodat Engelbert Kaempfer op de 27ste nog gelegenheid had wat schetsen van de stad te maken. De tekening met een haastig vastgelegd aanzicht van het kasteel en enkele straten op blad 302 onder dateert van die dag en heeft later klaarblijkelijk gediend als voorbeeld voor de iets meer uitgewerkte schetsjes op blad 302 boven en blad 303 linksboven. Dit laatste blad toont tevens gezichten op de havenplaatsen Ako en Akashi aan de noordkust van de Japanse Binnenzee, die men op het traject tussen Shomonoseki en Osaka was gepasseerd. De betekenis van de tekening op blad 303 onder is niet geheel duidelijk; het betreft evenwel met zekerheid afbeeldingen van gebouwen in Osaka, waarvan het grote op de bovenste helft wellicht de ambtswoning met ontvangstruimte van de gouverneur op het terrein van het buitenkasteel kan zijn. De verzameling van negen kleine schetstekeningen op blad 303 rechtsboven ten slotte geeft Kaempfers indrukken van enkele tempels in Kyoto weer, gemaakt tijdens het korte verblijf in de keizerlijke hofstad voor de ontvangst bij de gouverneur op 1 maart (29 februari volgens zijn reisverslag!) 1691. Geheel linksboven ziet men daar enkele ceremoniële parasols, hoogwaardigheidstekenen van hoge ambtsdragers, en de klok van de Chionin-tempel, die rechtsboven ('Tsuwoin') in zijn geheel is getekend. In het midden van de tekening is links de Yasaka-pagode in de Hokan-tempel afgebeeld, die door Kaempfer wordt aangeduid als 'Kuruma do', en rechts de hoofdpoort van de Chionin-tempel. De twee onderste schetsen tonen respectievelijk de buiten- en binnenzijde van de muur met hoofdpoort van de Hoko-tempel in Kyoto.

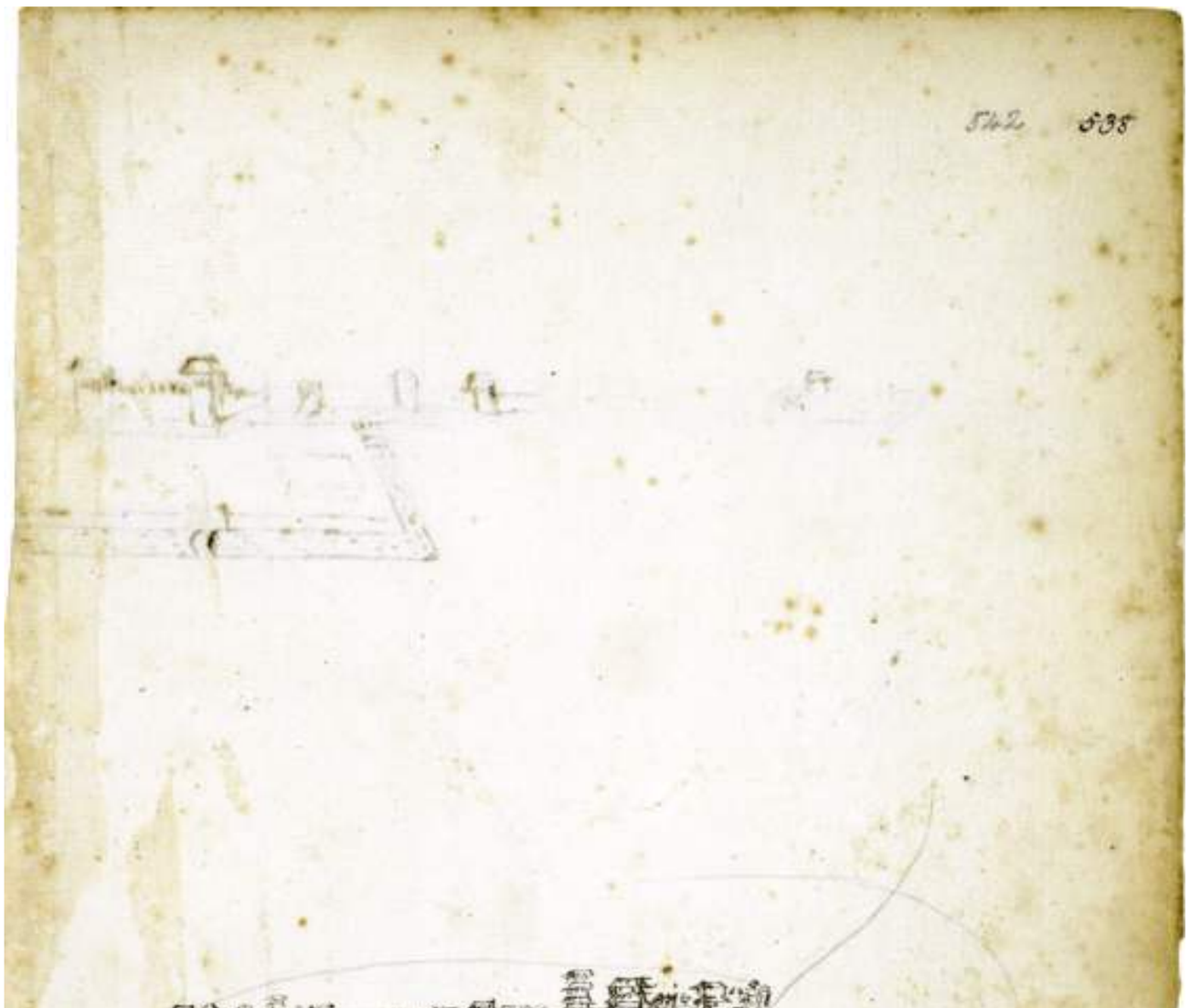

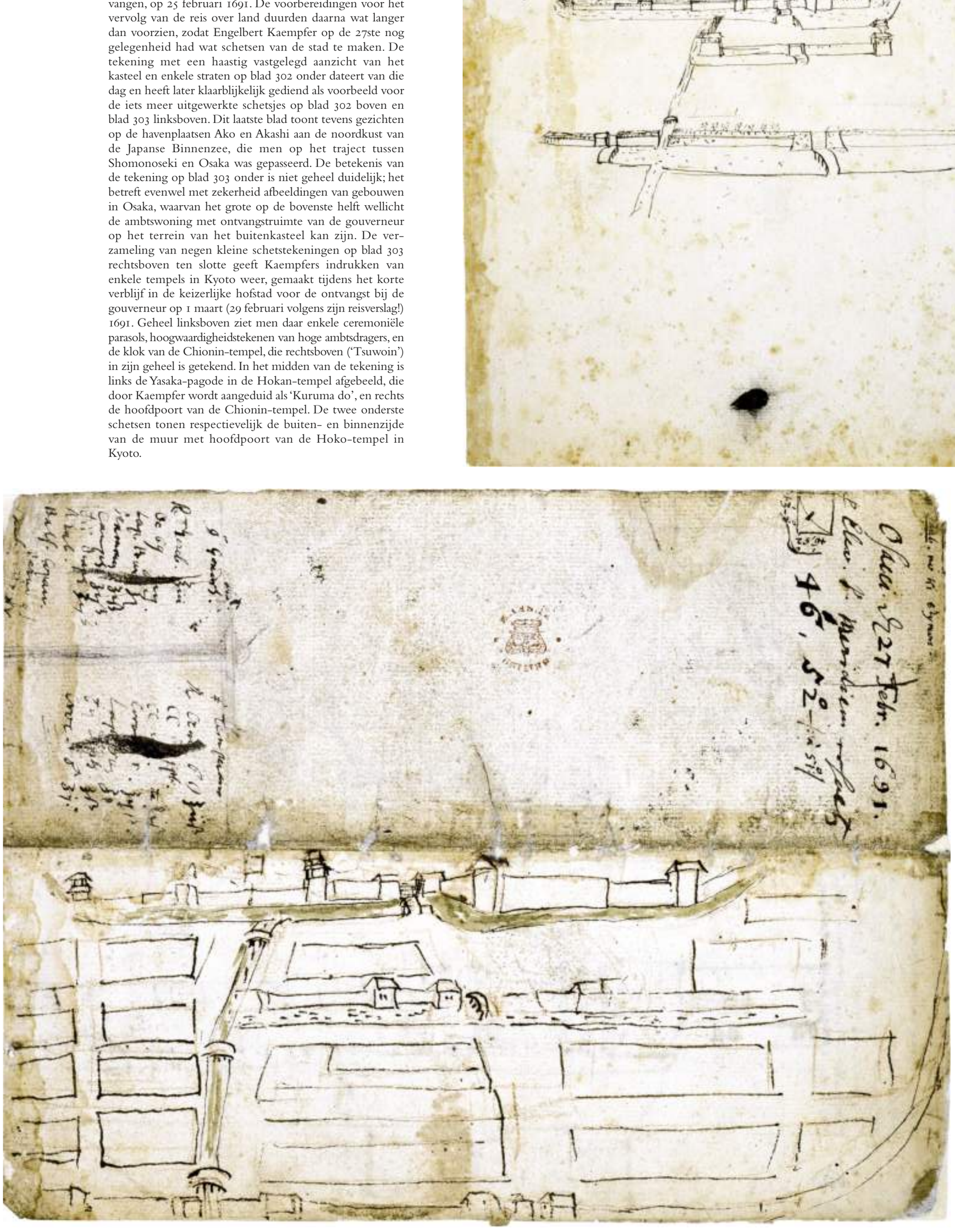

On 25 February 1691 the mission led by director Hendrick van Buijtenhem was also received in audience by the governor of the province of Settsu during their stop in Osaka. The preparations for the onward journey took somewhat longer than foreseen, so that on 27th Engelbert Kaempfer had the opportunity to make some sketches of the town. The drawing with a hasty view of the castle and several streets on sheet 302 below dates from that day and later apparently served as a model for the somewhat more developed sketches on sheet 302 above and sheet 303 top left. The latter sheet also shows scenes of the ports of Ako and Akashi on the north coast of the Inland Sea that they had passed on the stage between Shimonoseki and Osaka. The significance of the drawing on sheet 303 below is not entirely clear – in any case it certainly provides depictions of buildings in Osaka, of which the large one in the top half may be the official residence with reception area of the governor within the grounds of the outer castle. Finally, the collection of nine small sketches on sheet 303 upper right give Kaempfer's impressions of several temples in Kyoto, made during the short stay in the imperial capital for the reception by the governor on 1 March (29 February according to his diary!) 1691. At the very top left we can see a few ceremonial parasols, insignia of high functionaries, and the bell of the Chion-in Temple, which is drawn in full at the top right (*Tsuwoin*). In the centre of the drawing on the left is the Yasaka Pagoda in the Hokan Temple, which Kaempfer indicates as *Kuruma do*, and on the right is the main gate of the Chion-in Temple. The lower two sketches show the outer and inner side of the wall with the main gate of the Hoko Temple in Kyoto.

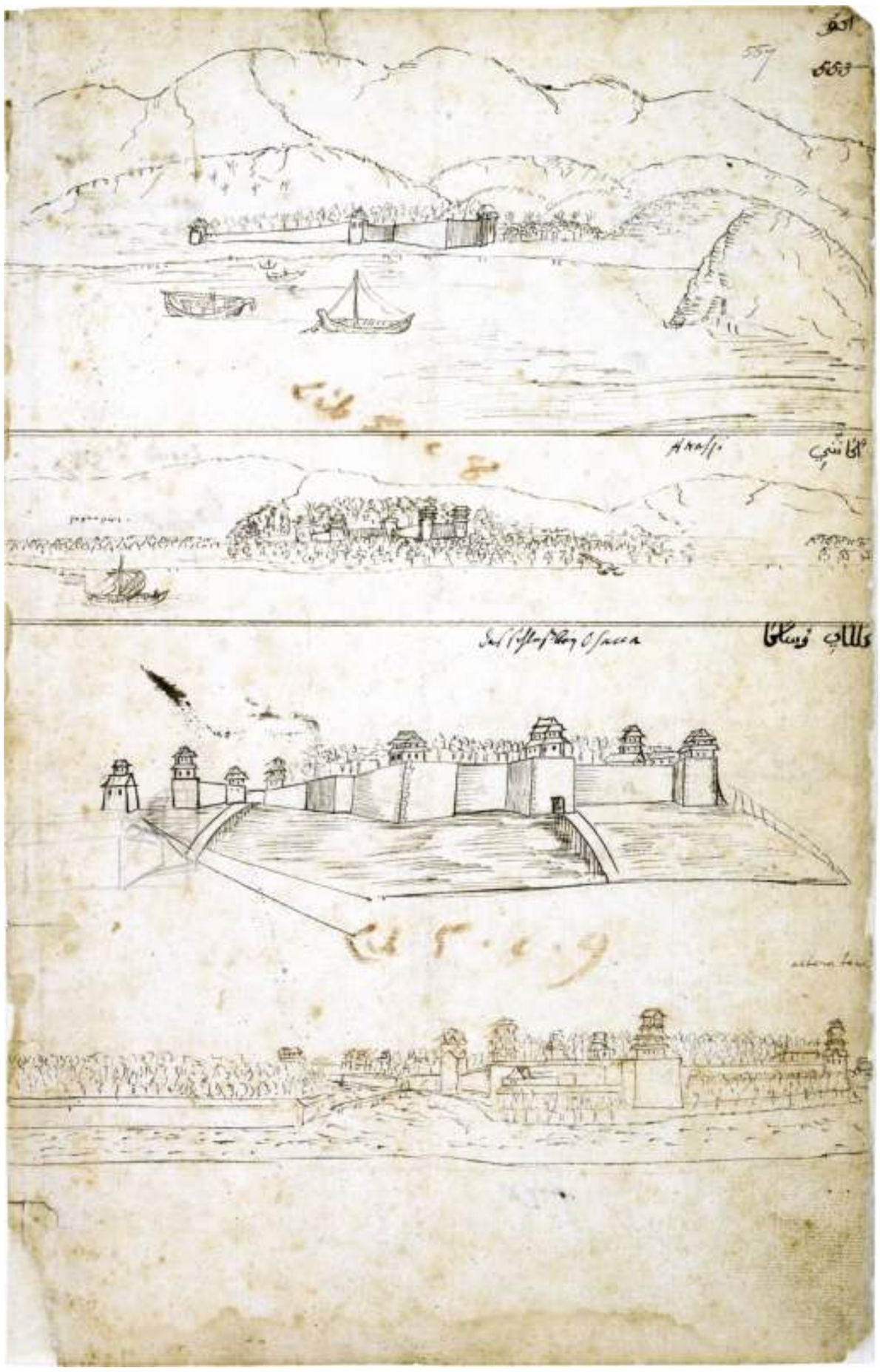

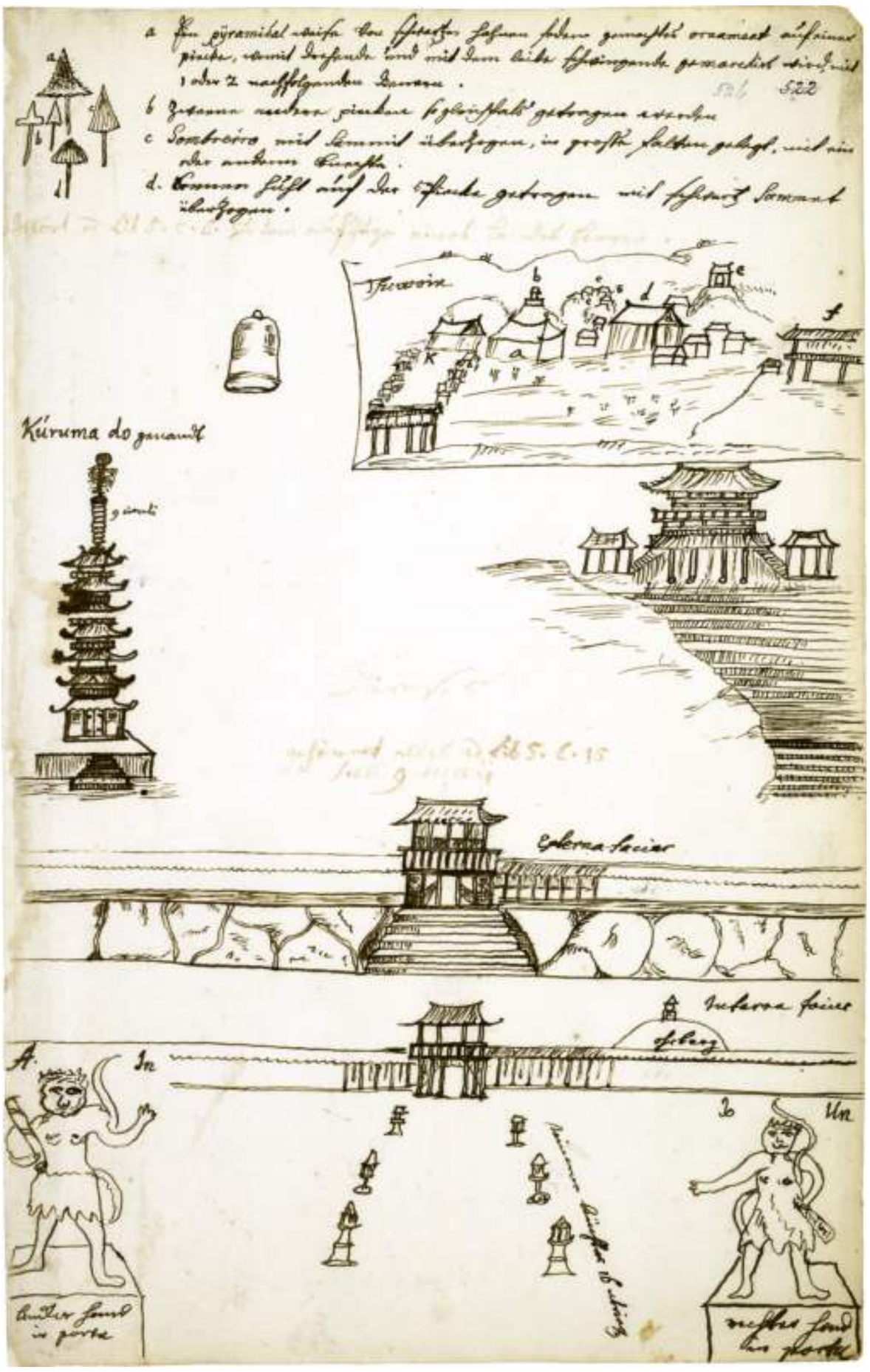

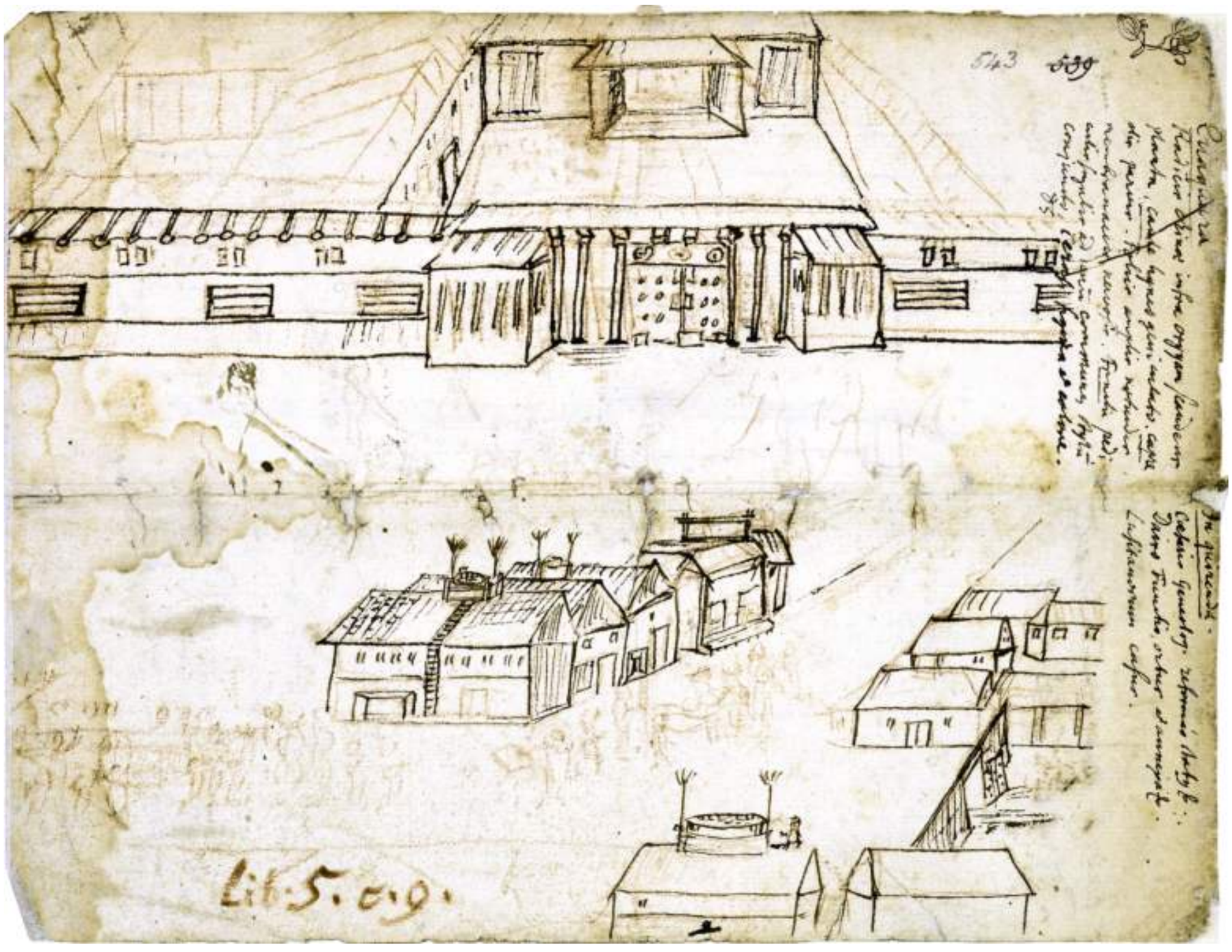

blad 303 linksboven / sheet 303 upper left:

British Library, MS Sloane 3060 fol. 557R.

[Engelbert Kaempfer, 1691-1693] :

[Ako].

Akassi.

Akashi.

Das schloss beij Osacca.

Het kasteel bij Osaka.

The castle at Osaka.

4 pentekeningen in bruine inkt op papier, 31 x 19,5 cm.
4 pen drawings in brown ink on paper, 31 x 19.5 cm.

blad 303 rechtsboven / sheet 303 upper right:

British Library, MS Sloane 3060 fol. 526R.

[Engelbert Kaempfer, 1691-1693] :

[Schetsen van tempels in Miyako].

[Sketches of temples at Kyoto].

Pentekening in bruine inkt op papier, 31 x 19,5 cm.
Pen drawing in brown ink on paper, 31 x 19.5 cm.

blad 303 onder / sheet 303 below:

British Library, MS Sloane 3060 fol. 543R.

[Engelbert Kaempfer, 1691-1693] :

[Schetsen van gebouwen in Osaka].

[Sketches of buildings at Osaka].

Pentekening in bruine inkt op papier, 15 x 19,5 cm.
Pen drawing in brown ink on paper, 15 x 19.5 cm.

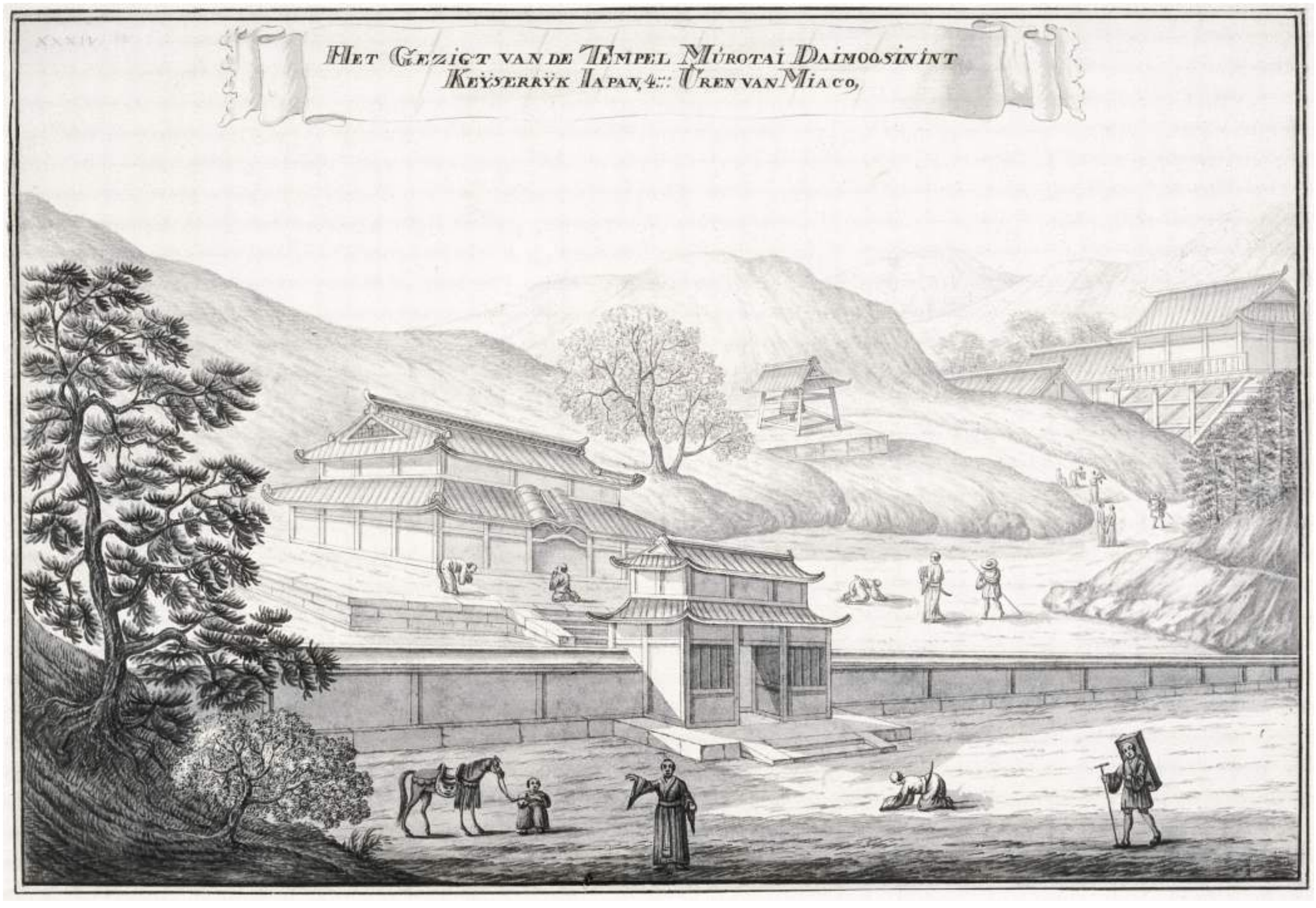
HET GEZIGT VAN DE TEMPEL MÚROTAI DAIMOOSININT
KEÿSERRÿK IAPAN, 4:: UREN VAN MIACO,

HET GEZIGT VAN HET DORP FINOKA INT KEÿSERREÿK IAPAN.
4 UR VAN MIACO,

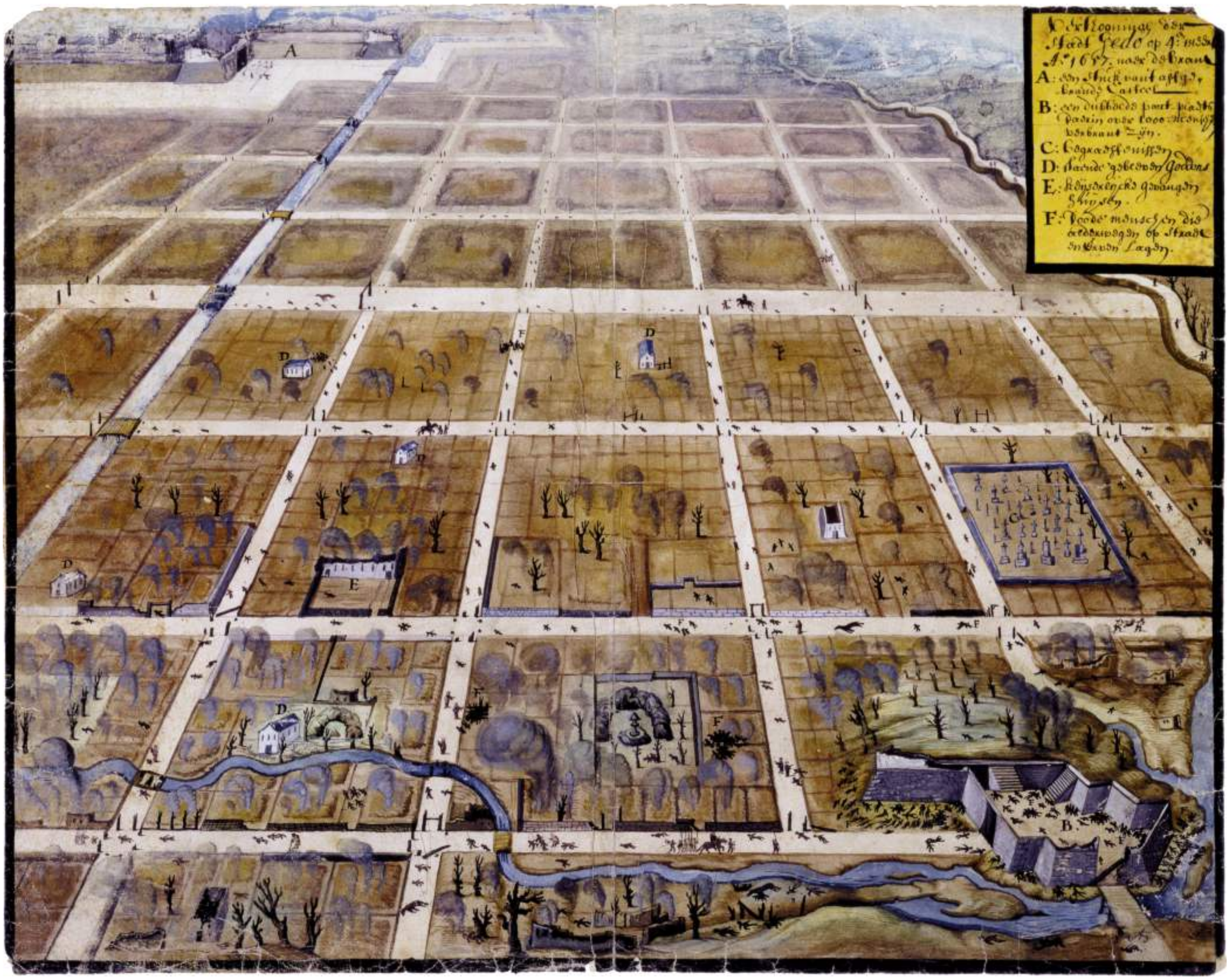

blad 304 boven / sheet 304 above:

Perpustakaan Nasional Republik Indonesia, BWN 34.

[Johannes Rach, leerling of navolger, 1770-1780] :
[Johannes Rach, pupil or follower, 1770-1780] :

Het Gezigt van de Tempel Murotai Daimoosin int / Keijserrijk Iapan, 4: Uren van Miaco.

View of the Mimuroto-ji Temple in the / Empire of Japan, 4: Hours from Miyako [Kyoto].

O.I. inkttekening met pen en penseel op papier,
35,5 x 52 cm.
Pen and brush drawing in black ink on paper, 35.5 x 52 cm.

blad 304 onder / sheet 304 below:

Perpustakaan Nasional Republik Indonesia, BWN 35.

[Johannes Rach, leerling of navolger, 1770-1780] :
[Johannes Rach, pupil or follower, 1770-1780] :

Het Gezigt van het Dorp Finoka in t Keijserreijk Iapan, / 1: Ur van Miaco.

View of the Village of Oiwake in the Empire of Japan, / 1: Hour from Miyako [Kyoto].

O.I. inkttekening met pen en penseel op papier,
35,5 x 52 cm.
Pen and brush drawing in black ink on paper, 35.5 x 52 cm.

De beide tekeningen op blad 304 uit de collectie van het voormalige Koninklijk Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen in de Nationale Bibliotheek van Indonesië, omstreeks 1770-1780 in Batavia gemaakt door een leerling of navolger van Johannes Rach, geven twee niet met volledige zekerheid te bepalen locaties in de omgeving van Kyoto weer. De bovenste afbeelding is vermoedelijk een gezicht op de Mimurotoji-tempel bij de plaats Uji, ca. 15 kilometer ten zuidoosten van Kyoto, maar vanwege de verbastering van de naam in Rachs titel en de omstandigheid dat de vervaardiger zelf ongetwijfeld nooit in Japan is geweest en heeft moeten werken naar een door anderen gemaakt voorbeeld is een ruim voorbehoud op zijn plaats. De tekening onder toont waarschijnlijk het dorp Oiwake, nu een deel van Kyoto-West, aan het begin van de Tokaido op het korte traject tussen de keizersstad en Otsu aan het Biwameer. Johannes Rach (1720-1783), van oorsprong een Deen, kwam in 1764 als kanonnier in dienst van de VOC naar Batavia en bracht het daar uiteindelijk tot de rang van majoor in 's Compagnies Artilleriecorps. Van veel grotere betekenis voor zijn maatschappelijke carrière werd echter zijn werkzaamheid als inofficiële 'hoftekenaar' van de gouverneurs-generaal Petrus Albertus van der Parra (1761-1775), Jeremias van Riemsdijk (1775-1777), Reinier de Klerk (1777-1780) en Willem Arnold Alting (1780-1796), waaruit in diverse openbare collecties in Indonesië en Nederland een nalatenschap van vele honderden topografische tekeningen van Java, de Kaapkolonie en diverse andere gebieden binnen de invloedssfeer van de VOC bewaard is gebleven. Voor een veel uitgebreider overzicht van leven en werken van Johannes Rach, zie Deel II: *Java en Madoera*.

The two drawings on sheet 304 from the collection of the former *Koninklijk Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen* in the National Library of Indonesia, made in Batavia in about 1770-1780 by a pupil or follower of Johannes Rach, depict two locations in the surroundings of Kyoto that cannot be identified with certainty. The upper one is presumably a view of the Mimurotoji Temple near Uji, about 15 kilometres to the south-east of Kyoto, but because of the corruption of the name in Rach's title and the fact that the maker himself had undoubtedly never been in Japan and had to work from a model made by others, considerable reserve is indicated. The drawing below probably shows the village of Oiwake, now part of West Kyoto, at the beginning of the Tokaido on the short stage between the imperial capital and Otsu on Lake Biwa. Johannes Rach (1720-1783), originally a Dane, entered the service of the VOC in Batavia in 1764 as a gunner and finally rose to the rank of major in the Company's Artillery Corps. However, a much more important aspect of his social career was his work as unofficial 'court painter' to the governors-general Petrus Albertus van der Parra (1761-1775), Jeremias van Riemsdijk (1775-1777), Reinier de Klerk (1777-1780) and Willem Arnold Alting (1780-1796). A legacy of many hundreds of topographical drawings of Java, the Cape Colony and various other areas within the sphere of influence of the VOC has been preserved in public collections in Indonesia and the Netherlands. For a much more detailed account of the life and work of Johannes Rach, see Volume II: *Java and Madura*.

blad / sheet 305:

Edo-Tokyo Museum, 90208022 (TRE001798).

[Anoniem, ca. 1660] :
[Anonymous, c. 1660] :

Verthooningh der / Stadt Jedo op 4: en maart / A:o 1657, naer de Brant.

Representation of the / City of Edo on the 4th of March / A:o 1657, after the Fire.

Aquareltekening in vogelvluchtperspectief op papier, gekleurd, 38,5 x 43,5 cm.
Water-colour drawing in bird's-eye perspective on paper, coloured, 38.5 x 43.5 cm.

Oriëntatie: het noorden is boven.
Orientation: north is up.

Verklaringen: [rechtsboven] een legenda bij de letters A t/m F :
Explanations: [upper right] a key to the letters A to F :

A. Een stuck van't affgebrande Casteel.
B. Een dubbelde poort-plaets daarin over 1000: menschen verbrant zijn.
C. Begraefenissen.
D. Staende gebleven goddons.
E. Keijserlijcke gevangen huijsen.
F. Doode menschen die alderwegen op straet en Erven lagen.

De anonieme en weinig bekende Nederlandse tekening van Edo in vogelvluchtperspectief op blad 305, uit de collectie van het Edo-Tokyo Museum, geeft een uniek beeld van de enorme verwoestingen in de hofstad van de shogun na de grote brand op 2 maart 1657 en volgende dagen. Bij deze ramp werd zo'n 70 procent van Edo in de as gelegd (de stad bestond toen nog vooral uit huizen van hout en bamboe) en kwamen naar schatting ten minste 100.000 mensen om het leven, terwijl ook het kasteel van de shogun aanzienlijke schade opliep. Een deel van dit complex, het tegenwoordige keizerlijke paleis, is nog net zichtbaar in de linker bovenhoek van de tekening (A). De maker van de originele schetsen of aantekeningen voor deze voorstelling was vermoedelijk een der leden van het gezantschap van het opperhoofd van Deshima Zacharias Wagenaer (1657-1657 en 1658-1659, van 1662-1666 commandeur aan de Kaap) in 1657, dat twee dagen na de brand in Edo aankwam. De blik over de stad is in noordelijke richting. Onder de herkenbaar gebleven gebouwen en andere objecten worden in de legenda verder genoemd een poort waarin 'over 1000 mensen verbrant zijn' (B), een begraafplaats (C), meerdere stenen opslagruimten (D, 'goddons', van Maleis *goedang*, Indonesisch *gudang*), een 'keijserlijcke' (d.w.z. onder gezag van de shogun) gevangenis (E), terwijl overal op straat en erven dode mensen lagen (F).

The anonymous and little known Dutch drawing of Edo in bird's-eye perspective on sheet 305, from the collection of the Edo-Tokyo Museum, gives a unique picture of the enormous devastation in the shogun's court city after the great fire on 2 March 1657 and following days. In this disaster about 70 percent of Edo was reduced to ashes (the city still consisted mainly of houses of wood and bamboo) and an estimated 100,000 persons lost their lives, while the shogun's castle also suffered considerable damage. Part of this complex, the present imperial palace, is just visible in the upper left-hand corner of the drawing (A). The person who made the original sketch or notes for this depiction was presumably a member of the 1657 mission led by the then director of Deshima, Zacharias Wagenaer (1657-1657 and 1658-1659, 1662-1666 commander at the Cape), who arrived in Edo two days after the fire. The view of the city in this picture is towards the north. Among the buildings and other objects still recognizable after the fire the legend furthermore mentions a gate 'where over a thousand people were burnt' (B), a cemetry (C), several brick or stone storehouses (D, 'goddons', from Malay *goedang* or Indonesian *gudang*), an 'imperial' (meaning under the shogun's administration) prison (E), while 'everywhere in the streets and yards one found dead people lying about' (F).

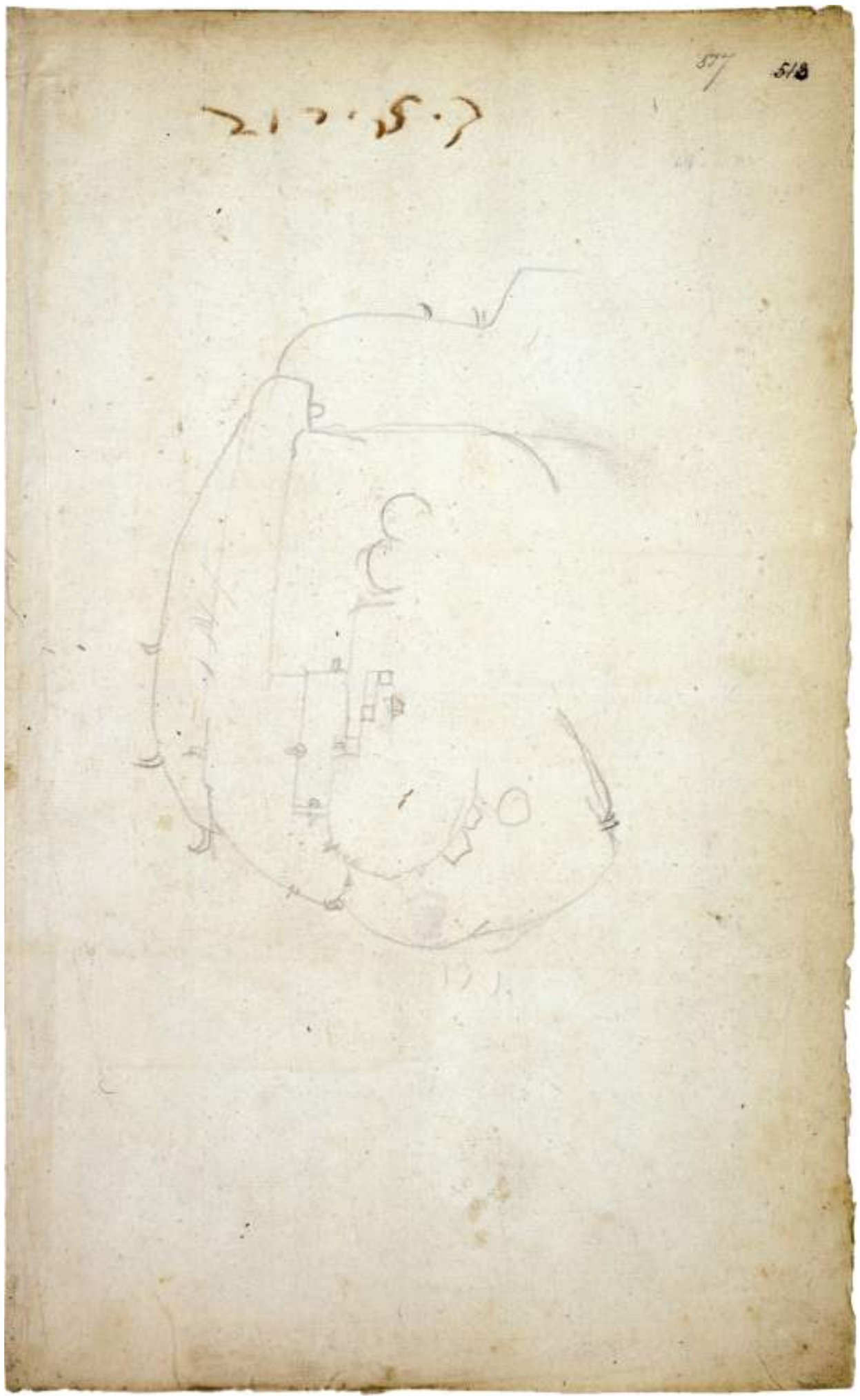

blad 306 boven / sheet 306 above:

British Library, MS Sloane 3060 fol. 517R.

[Engelbert Kaempfer, 1691-1693] :

[Schetsplattegrond van het kasteel van Edo].

[Sketch plan of Edo Castle].

Tekening in potlood op papier, 31 x 19,5 cm.
Pencil drawing on paper, 31 x 19.5 cm.

Het gezantschap van Hendrick van Buijtenhem bleef na aankomst in Edo op 13 maart 1691 gedurende drie weken in de hofstad, die goeddeels gevuld waren met ceremoniële bezoeken en andere verplichtingen. Op 5 april vertrokken de compagniesdienaren voor de terugreis naar Nagasaki, waar men op 7 mei weer 'thuis' was in het isolement op Deshima. Engelbert Kaempfer gebruikte het langere verblijf in Edo om uitvoerige aantekeningen over de stad en de wederwaardigheden van de gezanten te maken, die hij ook in dit geval weer met een aantal schetstekeningen en -plattegronden illustreerde. Bij deze laatste ging zijn aandacht voornamelijk uit naar het uitgestrekte complex van het kasteel van de shogun, bestaande uit een buitenkasteel met twee voorburgen en een binnenkasteel met de shogunale residentie, waarvan hij de omtrek met flinke overdrijving op niet minder dan 5 Japanse mijlen of bijna 20 kilometer schatte. Op de bladen 306-309 zijn Kaempfers tekeningen uit zijn reisverslag met betrekking tot Edo en het kasteel gereproduceerd, inclusief de beroemd geworden weergave van de audiëntie bij de shogun op blad 309 boven. De reeks begint op blad 306 boven en onder met twee zeer summier uitgevoerde plattegrondjes van het complex als geheel en van de toegang tot het 'kaiser schlosse', waarmee in dit geval alleen het buitenkasteel is bedoeld. De schets op blad 307 boven toont een aanzicht in vogelvluchtperspectief van een gedeelte van de 'dom. caesarea', het 'huis van de keizer' in het binnenkasteel. Op blad 307 onder is in een meer uitgewerkte tekening een der zwaar versterkte poorten te zien, die zich blijkens het opschrift 'Porta opposita Excubiis Fjak nin ban' bevond tegenover de Hyakunin-ban, de 'Honderdmanwacht' bij het binnenkasteel.

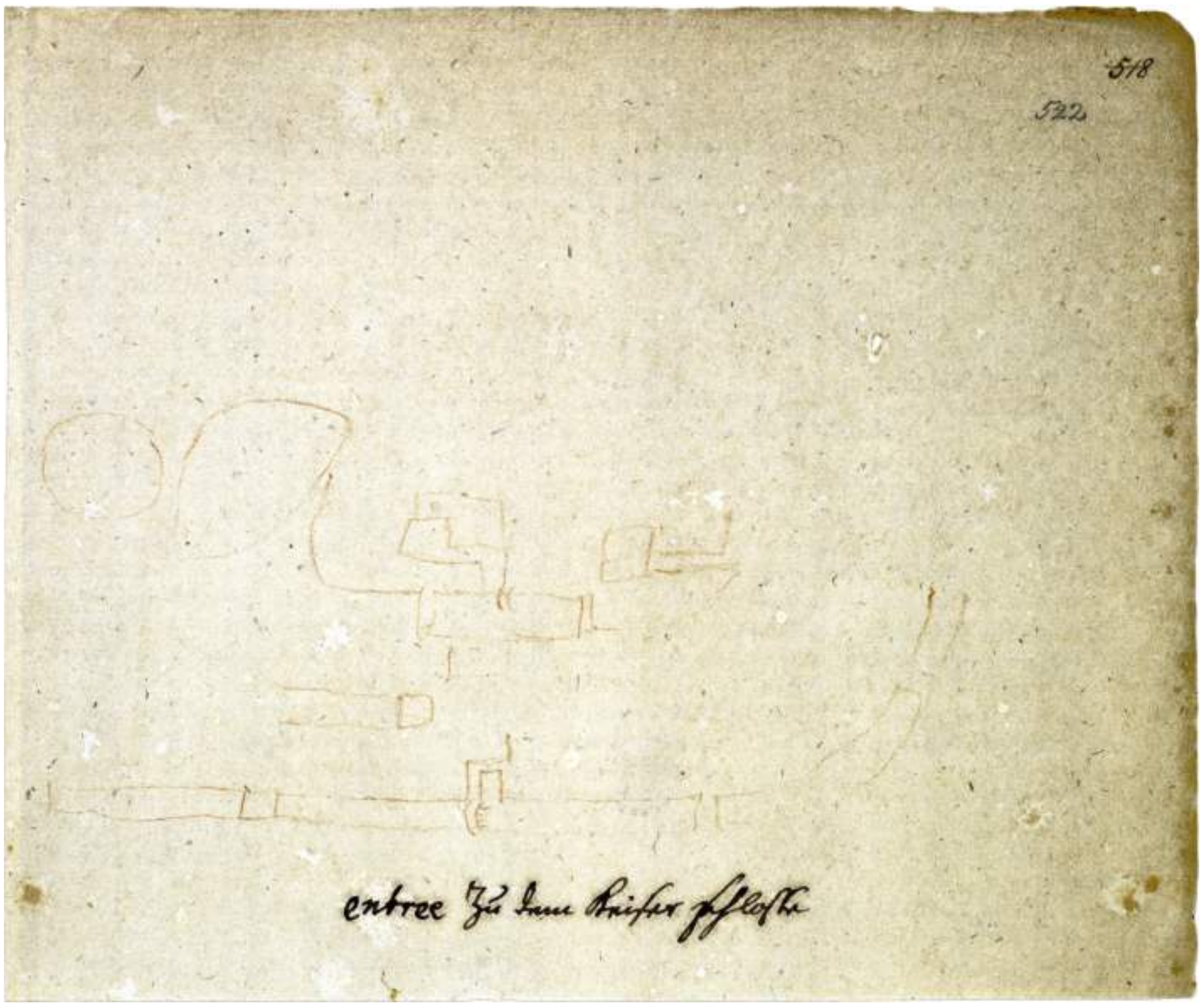

After arriving in Edo on 13 March 1691, the mission of Hendrick van Buijtenhem stayed in the court city for three weeks, which were mainly occupied with ceremonial visits and other duties. On 5 April the Company employees set out for the return journey to Nagasaki, and on 7 May they were back 'home' in the isolation of Deshima. Engelbert Kaempfer used the longer stay in Edo to make lengthy notes about the city and the adventures of the emissaries, which he again illustrated with a number of sketches and plans. In the latter case his attention was mainly focused on the extensive complex of the shogun's palace, which consisted of an outer castle with two lines of defence and an inner castle with the shogun's residence, the circumference of which he estimated with substantial exaggeration at no less than 5 Japanese miles or almost 20 kilometres. On sheets 306-309 Kaempfer's drawings from his travel diary relating to Edo and the castle are reproduced, including the famous depiction of the audience with the shogun on sheet 309 above. The series begins on sheet 306 above and below with two very summarily executed little plans of the complex as a whole and of the entrance to the *kaiser schlosse* (emperor's castle), which in this case means only the outer castle. The sketch on sheet 307 above shows a view in bird's-eye perspective of a part of the *dom. Caesarea*, that is, the 'house of the emperor' in the inner castle. On sheet 307 below can be seen a more developed drawing of one of the heavily reinforced gates, which in view of the caption *Porta opposita Excubiis Fjak nin ban* was located opposite the Hyakunin-ban, the 'Hundred-man Guard' at the inner castle.

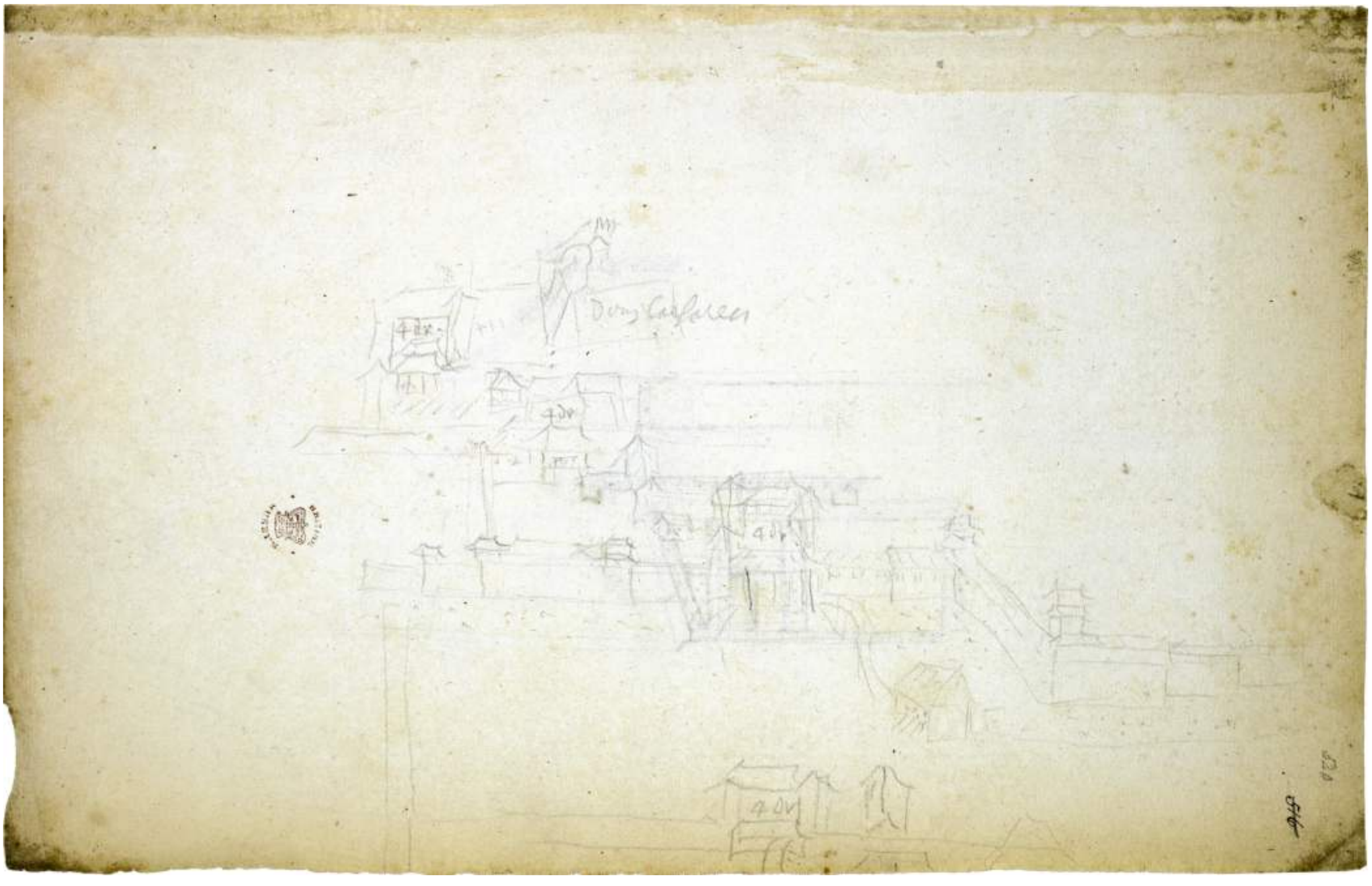

blad 307 boven / sheet 307 above:

British Library, MS Sloane 3060 fol. 520R.

[Engelbert Kaempfer, 1691-1693] :

[Schets van de residentie van de shogun in het het kasteel van Edo].

[Sketch of the shogun's residence in Edo Castle].

Tekening in potlood op papier, 19,5 x 31 cm.
Pencil drawing on paper, 19.5 x 31 cm.

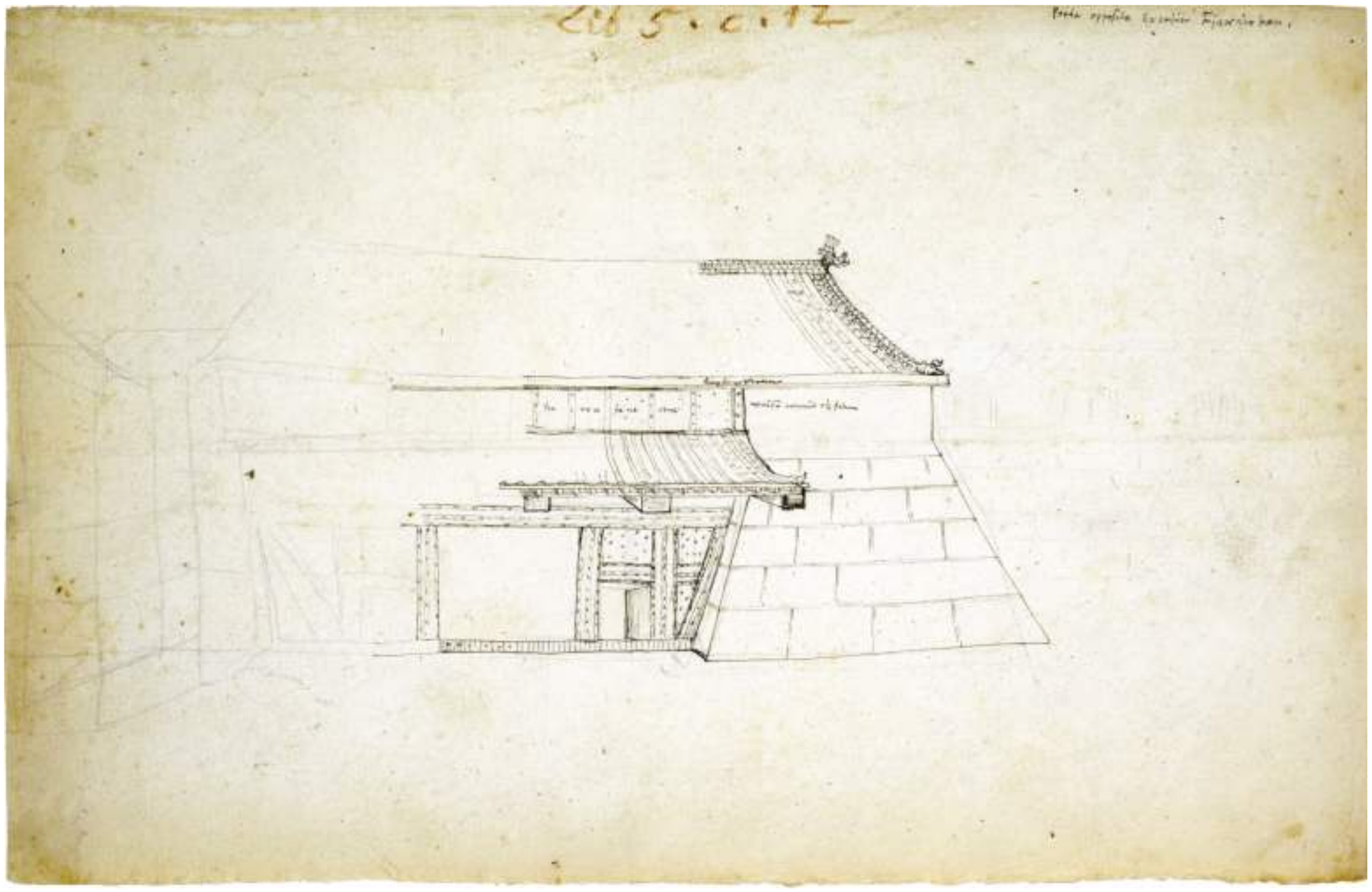

blad 307 onder / sheet 307 below:

British Library, MS Sloane 3060 fol. 520V.

[Engelbert Kaempfer, 1691-1693] :

Porta opposita Excubiis Fjak nin ban.

De poort tegenover de Hyakunin-ban.

The gate opposite Hyankunin-ban.

Tekening in potlood en bruine inkt op papier, 19,5 x 31 cm.
Drawing in pencil and brown ink on paper, 19.5 x 31 cm.

blad 306 onder / sheet 306 below:

British Library, MS Sloane 3060 fol. 522R.

[Engelbert Kaempfer, 1691-1693] :

Entree zu dem kaiser schlosse.

Toegang tot het kasteel van de keizer.

Entry to the emperor's castle.

Tekening in potlood op papier, 15 x 19,5 cm.
Pencil drawing on paper, 15 x 19.5 cm.

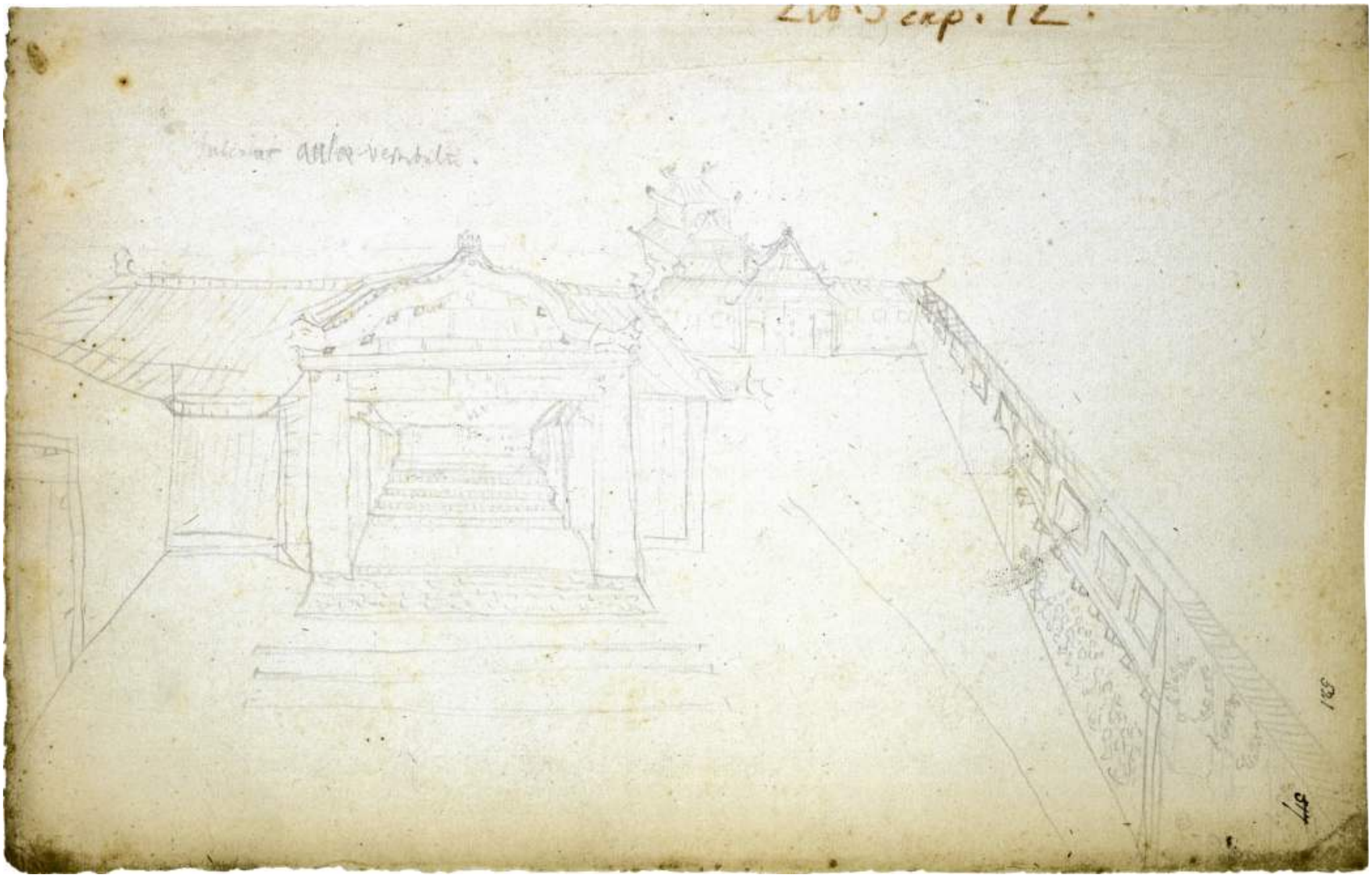

blad 308 boven / sheet 308 above:

British Library, MS Sloane 3060 fol. 521R.

[Engelbert Kaempfer, 1691-1693] :

[Schets van de voorhal bij de residentie van de shogun in het het kasteel van Edo].

[Sketch of the entrance hall to the shogun's residence in Edo Castle].

Tekening in potlood op papier, 19,5 x 31 cm.
Pencil drawing on paper, 19.5 x 31 cm.

blad 308 onder / sheet 308 below:

British Library, MS Sloane 3060 fol. 512R.

[Engelbert Kaempfer, 1691-1693] :

Sensjo Siki ie 1000 matten Saal.

Senjokaku this is the 1000 Tatami Hall.

Pentekening in bruine inkt op papier, 19,5 x 31 cm.
Pen drawing in brown ink on paper, 19.5 x 31 cm.

Hendrick van Buijtenhem werd met klein gevolg, onder wie Engelbert Kaempfer, op 29 maart 1691 in audiëntie ontvangen door shogun Tsunayoshi (regeringsperiode 1680-1709), de vijfde heerser in de Tokugawa-dynastie. Bij deze ceremoniële aangelegenheid zal Kaempfer zeker geen schetsen hebben kunnen maken, maar naderhand legde hij zijn indrukken vast in de tekeningen op de bladen 308 en 309 boven. De tekeningen van het kasteel op de voorgaande bladen zullen overigens ook op zijn herinneringen aan deze dag zijn gebaseerd. Op blad 308 boven is de voorhal tot het complex van de shogunale residentie in het binnenkasteel afgebeeld, langs welke de Nederlanders in de ochtend naar de grote audiëntiezaal op de onderste tekening werden geleid. Hier waren de eerder al overgebrachte geschenken van de Hoge Regering aan de shogun uitgestald ter inspectie door de compagniesgezanten, in het bijzijn van twee hoge Japanse functionarissen. Kaempfer is waarschijnlijk de geheel rechts getekende figuur. Na hun akkoordbevinden zouden de geschenken voorafgaand aan de audiëntie aan de shogun worden getoond.

On 29 March 1691 Hendrick van Buijtenhem, with a small entourage including Engelbert Kaempfer, was received in audience by Shogun Tsunayoshi (ruled 1680-1709), the fifth in the Tokugawa line. Kaempfer will certainly not have been able to make any sketches on this ceremonial occasion, but afterwards he recorded his impressions in the drawings on sheets 308 and 309 above. The drawings of the castle on the preceding sheets will also have been based on his memories of that day. Sheet 308 above shows the entrance hall to the complex of the shogun's residence in the inner castle, through which the Dutch were escorted in the morning to the great audience hall in the lower drawing. Here the gifts from the High Government to the shogun that had already been transferred were exhibited for inspection by the Company emissaries, in the presence of two high Japanese functionaries. Kaempfer is probably the figure drawn on the far right. After their agreement had been conveyed the gifts would be shown to the shogun prior to the audience.

blad 309 boven / sheet 309 above:

British Library, MS Sloane 3060 fol. 514V.

[Engelbert Kaempfer, 1691-1693] :

[Hendrick van Buijtenhem en zijn gezelschap worden op 29 maart 1691 in audiëntie ontvangen door shogun Tsunayoshi].

[Hendrick van Buijten and his party received in audience by Shogun Tsunayoshi on the 29th of march 1691].

Pentekening in bruine inkt op papier, gekleurd,
19,5 x 31 cm.
Pen drawing in brown ink on paper, coloured,
19.5 x 31 cm.

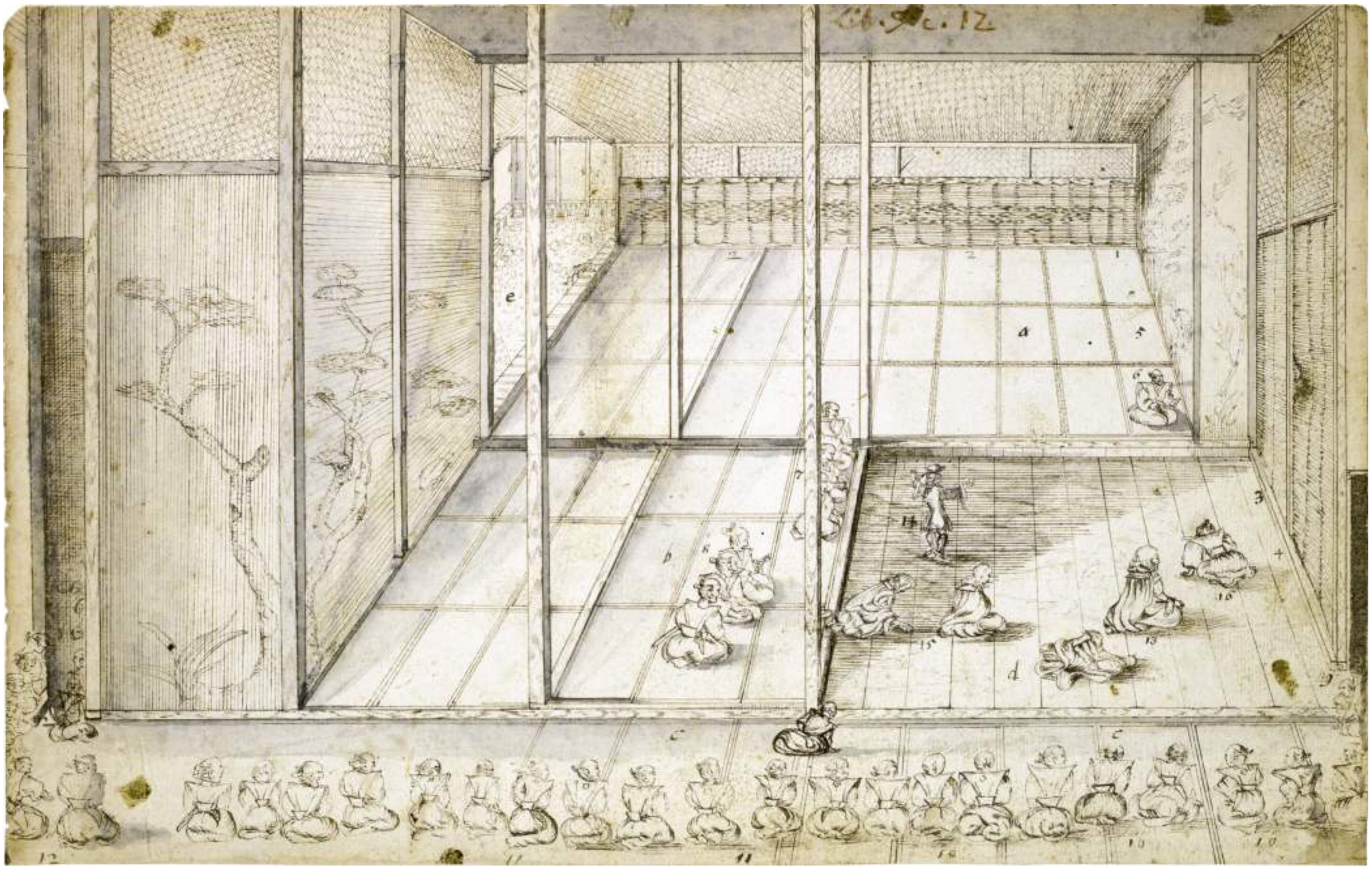

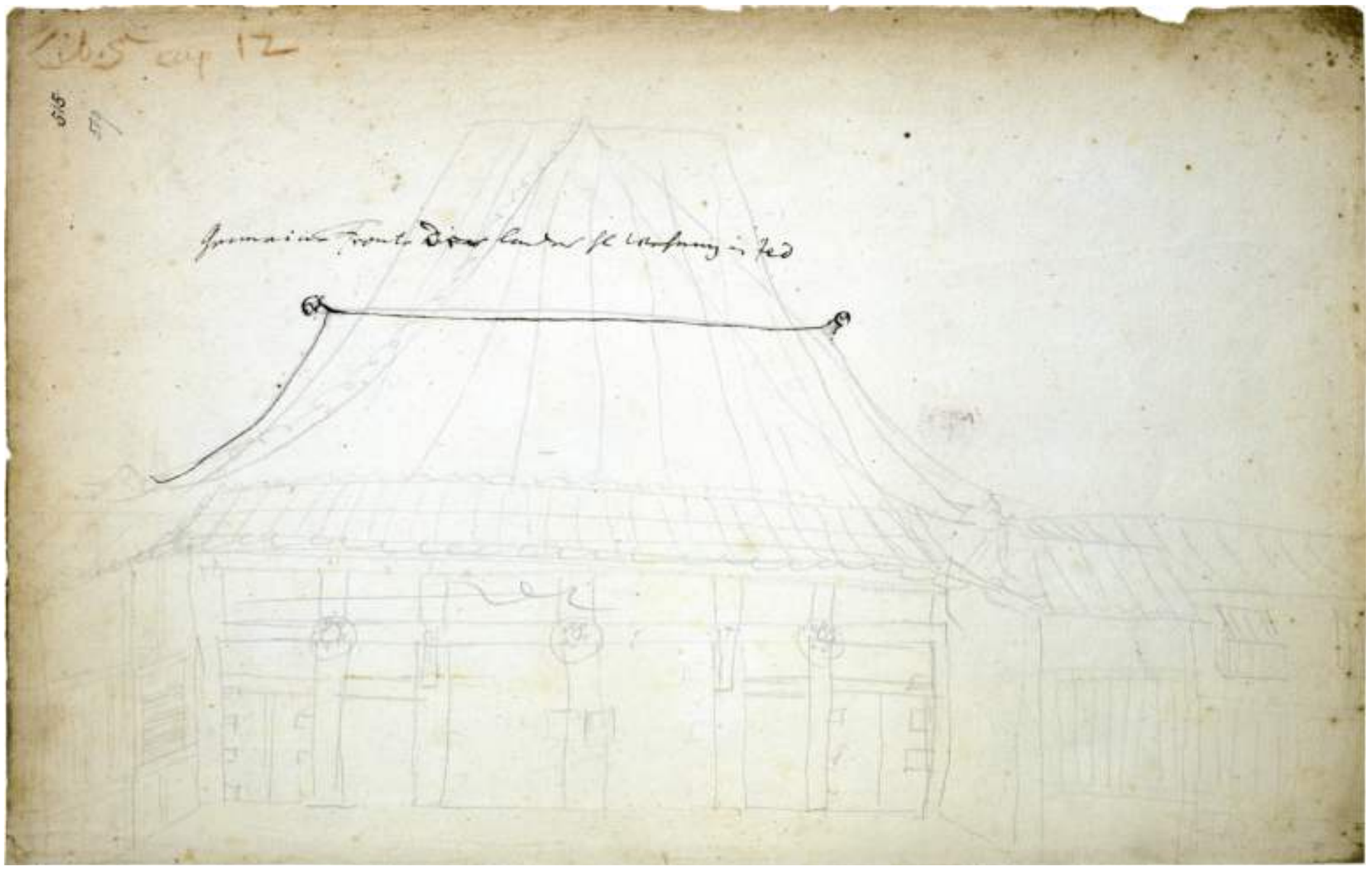

De eigenlijke audiëntie van het compagniesgezantschap bij de shogun later op 29 maart 1691 vond niet plaats in de grote zaal, maar in een wat minder formele ambiance in de zogenoemde Shiroshoin, de 'Witte Studiezaal' in een ander deel van de residentie. Engelbert Kaempfer kreeg tijdens deze ontvangst een onverwachte glansrol toebedeeld, toen de shogun hem na een uitvoerige ondervraging over de stand van de medische wetenschap in Europa opdroeg te laten zien hoe de Nederlanders 'tantzen, truncken Mann spielen, Japanisch sprechen, Hollandisch lesen, mahlen, singen, de mantel bald umb bald wieder ab legen'. De arme compagniesarts deed zijn best om de vorst te behagen en zong hem gedurende de volgende twee uur onder meer een lang lied van vijf coupletten in het Duits voor, voerde allerlei danspasjes uit en speelde zoals gevraagd de dronkelap, maar merkte later in zijn reisverslag met enige gram op dat het opperhoofd omwille van het aanzien van diens opdrachtgevers verschoond bleef van 'solche Kurtzweil und andere ohnzehlbare affen streiche'. Op blad 309 boven heeft Kaempfer dit beroemd geworden anekdotische voorval in een tekening weergegeven; zelf is hij afgebeeld bij no. 14, 'tantzende auff Keisers begehrn'. De shogun zat bij deze gelegenheid met zijn gemalin en overige naasten in de ruimte achter de jalouzieën geheel rechts, onzichtbaar voor de aanwezigen in de zaal (nummers 3, 4); hun gewoonlijke zitplaatsen bevonden zich evenwel achter de afscheiding aan de zijkant, bij 1 en 2. De nummers 5 en 6 duiden de plaatsen aan waar de 'keizerlijke internuntius' zat, de hoffunctionaris via welke de shogun het woord tot het bezoek richtte. Met 7 t/m 12 wordt naar diverse andere hooggeplaatste hovelingen verwezen en nummer 13 is het opperhoofd Hendrick van Buijtenhem, die door Kaempfer in zijn reisverslag echter abusievelijk Cornelis van Outhoorn wordt genoemd. Dit was Van Buijtenhems opvolger, met wie hij in 1692 nogmaals de hofreis naar Edo zou maken. Bij nummer 15 zitten twee Nederlandse schrijvers en 16 is de Japanse tolk van het gezantschap. De letters a, b, c en d ten slotte geven de verschillende afdelingen van de 'Witte Studiezaal' en de naastgelegen gang aan, e is een tuin in een binnenhof naast de zaal. Tegen drie uur in de namiddag was de audiëntie ten einde, waarna het gezantschap aansluitend nog een aantal residerende daimyo's en hoge hoffunctionarissen in hun woningen op het terrein van het buitenkasteel bezocht om ook daar geschenken te overhandigen. De twee volgende dagen, 30 en 31 maart, gingen eveneens aan zulke verplichtingen op, waarbij Kaempfer klaarblijkelijk gelegenheid had tussentijds de schets op blad 309 onder te vervaardigen, die de buitenzijde van zo'n verblijf van de bestuursadel in Edo weergeeft.

The actual audience of the Company embassy with the Shogun later on 29 March 1691 did not take place in the great hall but in a somewhat less formal atmosphere in the Shiroshoin, the 'White Study Hall', in another part of the residence. During this reception Engelbert Kaempfer was unexpectedly given the limelight when the shogun, following a lengthy interrogation on the state of medical science in Europe, gave him instructions to show him how the Dutch 'dance, play the drunkard, speak Japanese, read Dutch, paint, sing, and put on and take off their coats again and again'. The poor Company doctor did his best to please the ruler, and for the next two hours did such things as singing a long song of five couplets in German, doing all kinds of dance steps, and acting the drunkard as requested, but later remarked in his diary with some irritation that the chief factor for the sake of the dignity of his employers excused himself from 'such pleasantries and countless other monkey-tricks'. Kaempfer has depicted this later famous anecdotic incident in the drawing on sheet 309 above; he himself is to be seen at no. 14, 'dancing at the Emperor's pleasure'. On this occasion the shogun sat with his wife and other close relatives in the space behind the blinds at the far right, invisible for those present in the room (numbers 3, 4); their usual seats, however, were located behind the screen at the side, at 1 and 2. The numbers 5 and 6 indicate the places where the 'imperial internuncio', the court official through whom the shogun addressed the visitors, sat. Numbers 7 to 12 refer to various other high courtiers, and number 13 is the director Hendrick van Buijtenhem, who is erroneously called Cornelis van Outhoorn in his report. This was Van Buijtenhem's successor, with whom he would make the journey to Edo once more in 1692. At number 15 sit two Dutch clerks, and 16 is the mission's Japanese interpreter. Finally the letters a, b, c and d indicate the different parts of the 'White Study Hall' and the adjoining passages and e is a garden in an inner courtyard next to the room. By three in the afternoon the audience had ended, and after that the party visited a number of resident *daimyo* and high officials in their homes in the grounds of the outer castle in order to hand over gifts there as well. The next two days, 30 and 31 March, were also devoted to such obligations, so that in the meantime Kaempfer apparently had time to produce the sketch on sheet 309 below, which shows the outside of such a residence of the administrative elite in Edo.

blad 309 onder / sheet 309 below:

British Library, MS Sloane 3060 fol. 519R.

[Engelbert Kaempfer, 1691-1693] :

Gemeine Fronte der landeshl. Wohnung in Jed.

Gebruikelijke voorzijde van een daimyo-woning in Edo.

Common front of a daimyo residence in Edo.

Tekening in potlood en bruine inkt op papier,
19,5 x 31 cm.
Drawing in pencil and brown ink on paper, 19.5 x 31 cm.